

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Pavel Pořízka

Brandýský děkanát v pozdním středověku

The deanery of Brandys in the late Middle Ages

Praha 2012

vedoucí práce: **prof. PhDr. Hana Pátková, PhD.**

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucí své bakalářské práce prof. PhDr. Haně Pátkové, PhD. za její odborné konzultace, podněty, trpělivost a dobře míněné rady. Mé poděkování náleží rovněž všem, kteří mě během vzniku mé práce podporovali, zejména pak mé rodině.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Milovicích dne

podpis

ANOTACE

POŘÍZKA, Pavel, *Brandýský děkanát v pozdním středověku*, bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2012

Práce se zabývá církevní správou v brandýském děkanátu v období pozdního středověku. Je zaměřena zejména na jednotlivé farnosti, z hlediska obsazování farářů, jejich majetkovým zázemím a jejich patronáty. Pozornost je také věnována místnímu kléru. Jako hlavní zdroj informací jsou použity úřední prameny českého arcibiskupství, a to především konfirmační a erekční knihy a soudní akta pražské konzistoře. Rovněž jsou připojeny části pojednávající o stavu české církevní správy v pozdním středověku a stručné dějiny jednotlivých lokalit.

Klíčová slova: Brandýs nad Labem, brandýský děkanát, 14. a 15. století, církevní správa, fary

ABSTRACT

POŘÍZKA, P., *The deanery of Brandys in the late Middle Ages*, The thesis, The Faculty of Arts of Charles University in Prague, 2012,

The thesis is about the church administration in the region of Brandýs nad Labem in the late Middle Ages. The thesis is focused especially on individual parishes in terms of appointment of parish priests, their financial circumstances and sponsorial laws. The attention is also devoted to local clergy. As main source of information were used administrative sources of Czech archbishopric, primarily confirm and erection books and judicial documents from Prague consistory. The text also includes the parts about situation in Czech church administration in the late Middle Ages and brief history of every single locality.

Key words: Brandýs nad Labem, Brandýs deanery, 14th and 15th centuries, church administration, presbyteries

OBSAH

1. ÚVOD	7
2. PRAMENY A LITERATURA	8
3. STRUČNÉ SHRNU TÍ STŘEDOVĚKÉHO CÍRKEVNÍHO ZŘÍZENÍ V DOBĚ DO HUSITSTVÍ	11
4. STRUČNÝ ÚVOD K BRANDÝSKÉMU DĚKANÁTU	20
5. STŘEDOVĚKÉ KOSTELY V BRANDÝSKÉM DĚKANÁTU	23
5. 1. Brandýs nad Labem a Hrádek	23
5. 2. Čakovice	27
5. 3. Čelákovice	30
5. 4. Dřevčice	32
5. 5. Hloubětín	34
5. 6. Hovorčovice	36
5. 7. Jirny	38
5. 8. Kostelec nad Labem	39
5. 9. Kyje	42
5. 10. Lhota	45
5. 11. Litožnice	47
5. 12. Mochov	49
5. 13. Nehvizdy	51
5. 14. Počernice	53
5. 15. Prosek	56
5. 16. Sluhy	58
5. 17. Svémyslice	60
5. 18. Svrčovice (Cvrčovice)	63
5. 19. Třeboradice	65
5. 20. Újezd	67
5. 21. Vinoř	68
5. 22. Vyšehořovice	70
5. 23. Zápy	72
6. VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH POZNATKŮ	74
6. 1. Četnost výměn farářů	74
6. 2. Délka působení farářů	75
6. 3. Majetnost farních kostelů	82
6. 4. Patronáty	87
6. 5. Faráři, jejich prohřešky a soudy	91
7. ZÁVĚR	94
8. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	98
8. 1. Seznam použitých ilustrací a fotografií	102

1. ÚVOD

Tématem práce je církevní správa v brandýském děkanátu v pozdním středověku. Zpracovávaným obdobím je především druhá polovina 14. století a začátek století patnáctého, až do roku 1420. V tomto roce došlo k výrazným sociálním a hospodářským změnám zapříčiněným husitským hnutím. Blízkost brandýského děkanátu a jeho provázanost s Prahou způsobily, že se tyto změny velmi rychle projevíly také v lokalitách brandýského děkanátu. Husitská revoluce znamenala významný předěl v církevní správě, proto jsem se omezil především na období zhruba mezi lety 1350 a 1420. Pokud je to třeba ke srovnání, či k vysvětlení souvislostí, může být toto ohraničení i přesáhnuto. Z hlediska prostoru, práce pojednává o celém brandýském děkanátu.

V úvodní kapitole jsem se pokusil nastínit obecnou situaci středověké církevní správy na území Čech a zjednodušeně pojednat její základní vývoj. Jedná se pouze o základní nástin situace církve a kléru na našem území ve středověku až do husitské revoluce.

Následující část se zabývá situací na jednotlivých farách. Obsahuje souhrn zjištěných skutečností o jednotlivých lokalitách. Zabývá se zejména osobami zjištěnými při kostelích, ustanovováním farářů, patronátními právy, finanční situací kostelů, výčtem vypočtených desátků a dalšími zmínkami, ježž mohou pomoci osvětlit situaci na farách. Tyto informace o jednotlivých lokalitách jsou doplněny pouze stručným úvodem o historii místa.

Dále je pojednáno o samotném brandýském děkanátu jako celku. Zejména jeho poloze, začlenění do církevní správy, situaci v děkanátu. Zmíněny jsou církevní osoby děkanátu, ekonomická situace a další souvislosti týkající se děkanátu jako organizační složky církevní správy.

V další kapitole je provedeno shrnutí získaných poznatků. Jejich porovnání z více hledisek jsem se pokusil doplnit o začlenění získaných informací do vzájemných souvislostí. Mimo jiné je zde pojednáno o osobách při farách, četnosti výměn farářů, délkou jejich působení při kostelu, patronátním právem či výčtem různých zasvěcení kostelů.

Závěrem jsem stručně práci shrnul a doplnil ji o seznam použitých pramenů a literatury, seznam ilustrací a použitých fotografií.

2. PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Základními prameny vůbec pro jakékoliv zkoumání období druhé poloviny 14. století a počátek 15. století jsou dobové prameny vztahující se k místům a osobám, o nichž práce pojednává. Obecně se jedná o listiny, listy či výjimečně zachované prameny účetní povahy. Tyto prameny jsou zpřístupněny zejména díky jejich edicím. Z těchto je možno zmínit zejména *Regesta Bohemiae et Moraviae*,¹ *Codex diplomaticus Bohemiae*² a *Codex diplomaticus Moraviae*³. Mnohé lze nalézt také v edici *Archiv český od Františka Palackého*⁴ nebo v edicích *Desk zemských*.⁵ Pro oblast Prahy a jejího blízkého okolí lze použít také *Tomkovy Dějiny Prahy*.⁶ Pro církevní záležitosti týkající se kurie lze čerpat z edice *Monumenta Vaticana*.⁷

Pro danou problematiku, tedy pro středověkou církevní správu na úrovni děkanátů a farností, jsou neocenitelnými prameny zejména knihy konfirmační⁸ a erekční⁹. Dále jsou to soudní akta konzistoře pražské,¹⁰ rejstřík papežských desátků¹¹ a vizitační protokol pražského arcijáhna Pavla z Janovic.¹² Lze využít také akta korektorů kléru vydané v souhrnu Antonína Podlahy.¹³ Z účetních pramenů vztahujících se k církvi se pak nabízí účet pokladníka arcibiskupství pražského, vydaný v edici Chaloupeckého.¹⁴

¹ K.J.ERBEN – J.EMLER – J.SPĚVÁČEK – J.ZACHOVÁ, *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (dále RBM) I–V, Praha 1855–2005.

² G.FRIEDRICH, *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* (dále CDB) I–III, Praha 1904–1942.

³ A.BOČEK, V.BRANDL, B.BRETHOLZ, *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*, I–XV, Olomouc Brno 1836–1903

⁴ F.PALACKÝ, *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, Praha, I–VI, 1840–1872

⁵ J.EMLER, *Pozůstatky desk zemských Království Českého roku 1541 pohořelých*, I–II a V.BRANDL, *Knihy půhonné a nálezové*, I–III, Praha 1872–1880.

⁶ V.V.TOMEK, *Dějepis města Prahy*, I–XII, Praha 1855–1901

⁷ L. KLICMAN – Kamil KROFTA, *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia* I–V, Praha 1903–1954.

⁸ F.A.TINGL – J.EMLER, *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim* (dále LC) I–X, Praha 1865–1889.

⁹ K.BOROVÝ – A.PODLAHA – J.PELIKÁN, *Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV.* I–VII, Praha 1875–2002.

¹⁰ F.TADRA, *Soudní akta konsistoře pražské*, I–VII, Praha 1893–1901

¹¹ V.V.TOMEK, *Registra decimarum papalium čili registra desátků papežských z dieceze pražské*, Praha 1873.

¹² Ivan HLAVÁČEK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Protocollum visitationis archidiaconatus Pragensis annis 1379–1382 per Paulum de Janowicz archidiaconum Pragensem factae*, Praha 1973.

¹³ A.PODLAHA, *Akta korektorů duchovenstva diecéze pražské z let 1407–1410*, Praha 1921.

¹⁴ V. CHALOUPECKÝ, *Účet pokladníka Arcibiskupství pražského z let 1382/83*, Praha 1912.

Literatura

Literaturu k danému tématu lze rozdělit z několika hledisek. Jednak je to literatura vztahující se přímo k problematice církevní. Z obecnějšího hlediska je ucelenou studií o historii církve na našem území práce Jaroslava Kadlece, *Přehled českých církevních dějin*,¹⁵ zejména díl první pojednávající o období, jímž se tato práce zabývá. Práce zabývající se církevní správou jsou statě a články Zdeňky Hledíkové,¹⁶ shrnuté zejména v knize *Svět české středověké církve*. Problematika církevní správy bývá pojednána také ve sborníku *Acta Universitas Carolinae*, Z pomocných věd historických, písemnostmi církevní správy se zabývá sborník č. XV s názvem *Církevní správa a její písemnosti*.¹⁷ O životě faráře pojednává stať Martina Nodla uvedená v knize *Člověk českého středověku*.¹⁸ O farní správě pojednává také sborník *Církevní topografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku*.¹⁹ Dalším typem literatury, již lze k této problematice využít jsou publikace zabývající se místopisem. Z obecnějšího hlediska to jsou práce Augusta Sedláčka, *Místopisný slovník*²⁰ a poněkud podrobnější *Hrady, zámky a tvrze království českého, pro oblast brandýského děkanátu* je to především díl XV.²¹ Pro základní informace o lokalitě lze také využít Profousovy *Místní jména v Čechách*.²² Z novějších souborných prací lze použít také Kučovy *Města a městečka v Čechách na Moravě a Slezsku*.²³ V těchto však je uvedena jen část významnějších lokalit. Dalším typem je literatura regionálních dějin. Oblastí brandýska se zabývá práce Justina Práška, *Okres brandejský*.²⁴ Pro oblast Čakovice a jejich okolí lze použít knihu J.Charváta, *Farní osada Velké Čakovice*.²⁵ Obec Sluhy je zpracována v práci *Kronika sluzská* autora Františka Pubala.²⁶ Některé informace lze také čerpat z knihy Václava Vojtíška, *Z nejstarších dějin města Brandýsa nad Labem*.²⁷ Z novějšího období lze regionální literaturu doplnit pracemi uveřejňovanými ve sbornících muzeí nebo archivů. Například *Sborník pražského okolí*. Soubornější práci novějšího data pojednávající komplexně

¹⁵ J.KADLEC, *Přehled českých církevních dějin*, Zvon Praha 1991

¹⁶ Z.Hledíková, *Svět české středověké církve*, Argo Praha 2010

¹⁷ I.HLAVÁČEK, J.HRDINA, *Církevní správa a její písemnosti na přelomu středověku a novověku*, Karolinum Praha 2003

¹⁸ M.NODL, F.ŠMAHEL edd, *Člověk českého středověku*, Argo Praha 2002

¹⁹ Jan HRDINA – Blanka ZILYNSKÁ (edd.), *Colloquia mediaevalia Pragensia* 8, Praha 2007.

²⁰ A. SEDLÁČEK, *Místopisný slovník Historický království českého*, Argo Praha 1998

²¹ A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království českého XV*, Praha 1927

²² A. PROFOUS, *Místní jména v Čechách*, Praha 1934

²³ K. KUČA, *Města a městečka v Čechách na Moravě a Slezsku*, Praha 2000

²⁴ J. PRÁŠEK, *Okres brandejský nad Labem*, Praha 1875

²⁵ J. CHARVÁT, *Farní osada Velké Čakovice*, Praha 1902

²⁶ F.PUBAL, *Kronika Sluzská*, Praha 1912

²⁷ V.VOJTÍŠEK, *Z nejstarších dějin města Brandýsa n.L.* Praha 1937

o středověkých dějinách dané lokality jsem však neobjevil. Církevními dějinami na regionální úrovni se zabýval Antonín Podlaha ve svých Posvátných místech království českého, některé lokality brandýského děkanátu jsou zpracovány v díle druhém.²⁸ Z hlediska církevní nižší správy se lze také inspirovat v práci Josefa Kurky, Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecese litomyšlská, brandýský děkanát však takto zpracován není.²⁹ Některé děkanáty již byly z hlediska církevní správy zpracované v bakalářských pracích, z nejnovějších to jsou například Církevní správa na Sušicku v pozdním středověku od Jiřího Vlasáka nebo Turnovský děkanát v pozdním středověku od Veroniky Časárové. Chlumínský děkanát zpracoval Ivan Michálek ve své práci Vývoj farní struktury chlumínského děkanátu v době předhusitské a husitské.³⁰ Brandýský děkanát však dosud zpracován nebyl. Z hlediska architektonických a kulturních památek jsou některé jednotlivé kostely zpracovány v knize Umělecké památky Čech od J. Pocheho a kolektivu autorů³¹ a stejně, ale ještě podrobněji jsou zpracovány v Soupisu památek historických a uměleckých v politickém okrese Karlínském od Antonína Podlahy.³² Některé tituly staršího vydání nejsou sice doplněny o nejnovější možné poznatky, z hlediska zpracování však mohou být mnohdy kvalitnější než publikace novější, které nejsou zpracovány tak podrobně a některé zejména pro období středověku přebírají informace uvedené ve starších zpracováních tématu. Některé typy literatury novějšího zpracování, například komplexní zpracování středověkých dějin lokalit typu Hradů zámků a tvrzí od A. Sedláčka, chybí. Podobná situace je v literatuře o církevní středověké historii jednotlivých lokalit. Z tohoto hlediska jsou nejucelenější a nejkomplexněji zpracovaná Posvátná místa Antonína Podlahy. Částečně lze také využít novější Města a městečka od Karla Kuči, ty však zdaleka neobsahují všechny lokality. Pro dané téma a období je však nejpřírodnější využít zejména výše uvedené edice pramenů.

²⁸ A. PODLAHA, Posvátná místa království českého, Praha 1907

²⁹ J. KURKA - Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecese litomyšlská, Praha 1915

³⁰ I. MICHÁLEK, Vývoj farní struktury chlumínského děkanátu v době předhusitské a husitské, in Historický sborník pražského okolí 1/2011, Praha 2011

³¹ E. POCHÉ a kol, Umělecké památky Čech, Praha 1977,

³² A. PODLAHA, Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Karlínském, Praha 1901

3. STRUČNÉ SHRNUÍ STŘEDOVĚKÉHO CÍRKEVNÍHO ZŘÍZENÍ V DOBĚ DO HUSITSTVÍ

Počátky církve na českém území můžeme nalézat již v dávném devátém století. Pro tuto dobu nelze ještě hovořit o nějaké církevní organizaci nebo dokonce správě. Na druhé straně již samotné počátky křesťanství v Čechách mají v sobě jakýsi náznak snahy po zavedení systému. Ve způsobu zavedení křesťanství lze spatřovat snahu elit využít křesťanství pro své vládní zájmy, jakousi kalkulaci vybudovat si s pomocí křesťanství budoucí systém ovlivňování druhých – systém vládnutí. Plánovaný křest knížete na Moravě symbolicky ukazuje směr vládní dynastie, jíž se chce do budoucna ubírat. Symbolizuje nejen počátek křesťanství ale i počátek efektivnější vlády. V tomto spojení lze vidět symbolický počátek pomalého a postupného vzniku správních struktur tolik potřebných pro další fungování státního útvaru. Dá se říci, že křesťanství, potažmo církev tedy byla jak u samotného vzniku státu, tak u prehistorických počátků správy. O tom, co stálo za rozhodnutím tehdejšího vůdce tzv. Čechů přijmout křest, bylo již popsáno mnohé. V tomto směru se domnívám, že jsou nejpoučňější rozsáhlé dedukce Dušana Třeštíka, uvedené v jeho dílech (zejm. *Počátky Přemyslovců*)³³. Jisté však je, že strategický kalkul vládnoucí elity, jež si chtěla získat lepší výchozí pozici pro ovládnutí společnosti, byl jedním z nejdůležitějších důvodů, proč se přiklonit ke křesťanství. Vládce mohl počítat s tím, že zavádění křesťanství přináší vladaři nový, vyšší způsob ovládnutí lidí, efektivnější způsob vlády. Církev a světská moc spolu v prostředí a čase koexistovala a také se podílela každá svojí měrou na ovládnutí ostatních vrstev obyvatelstva. Církev využívala přízně panovnické moci a panovník využíval církevních hodnostářů k různým úkonům spojeným s prosazováním moci. Je třeba si uvědomit, že po převážnou část středověku oplývali dostatečnou vzdělaností a gramotností pouze duchovní. V souvislosti se snahou panovníka přejít k modernějším způsobům vlády, ke zkvalitnění její struktury, zejména písemného potvrzování práv, přichází snaha po získání osob schopných takové úkoly plnit. Jsou to osoby dostatečně vzdělané a schopné, ve své době jsou to právě vzdělaní duchovní. S novými formami uplatňování královské moci vůči šlechtě vznikají také nové požadavky na vládce jednotlivých dominií, kteří jsou nuceni se této situaci přizpůsobit a pořídit si také vhodné úředníky. V daném období jsou takovými schopnými a vzdělanými osobami, jež by mohly pomoci zavádět nové formy správy, pouze duchovní.

³³ D. TŘEŠTÍK, *Počátky Přemyslovců*, NLN Praha 1997

Klerici jako jediná vrstva tehdejší společnosti jsou pro takový úkol předurčeni svým vzděláním, znalostí písma i základního církevního práva. Je tedy logické, že se stávají prvními osobami podílejícími se na správě země či panství.

S postupem času se však nerovný postoj kleriků, pouze v roli služebníka světského pána, začíná zajídat. První snahy o získání lepšího postavení církve se objevují záhy. Z prvních je to emancipační hnutí Biskupa Ondřeje. Jeho požadavky, jimiž byly například, vynětí kněží ze světské soudní pravomoci nebo omezení vlastnického práva jen na patronátní, se nám ze současného hlediska zdají zcela oprávněné. Ve své době však v Čechách znamenaly takřka revoluční postoj. Spor mezi církví a státem skončil po značných peripetiích vítězstvím církve, když byly roku 1221 konečně konkordátem potvrzeny předchozí slíbené výsady. Bylo potvrzeno, že laikové nemají udělovat církevní benefícia bez předchozího souhlasu biskupa, bylo slíbeno ponechat biskupovi právo soudu nad duchovními a také král souhlasil s placením desátků.³⁴ Přestože byl boj biskupa Ondřeje v podstatě formálně úspěšným, ukazuje se později, že získaná práva byla prosazována jen velmi pomalu a některé z nich se staly samozřejmými až téměř za sto let. Teprve od poloviny 14. století je patronátní právo praktikováno tak, že patron pouze navrhuje ke kostelu klerika a jediné právo jej potvrzovat má arcibiskup. V této době již církev tvoří společenství zajištěných kleriků, závislých především na své hlavě, biskupovi, či arcibiskupovi, který se stává absolutním pánem kleriků své diecéze.³⁵ Církevní správa dosáhla potřebných kvalit dříve než správa světská, a mohla jí být i vzorem. O co však byla rozvinutější, o to musela svést tužší boj o svoji správní nezávislost na moci světské.

Plně se tak systém církevní správy rozvinul a pevnější formy nabral, až během druhé poloviny 14 století. Nermalou měrou na tom nese svůj podíl působení takových osobností, jakými byli král a císař Karel IV, arcibiskup Arnošt z Pardubic a jeho následovníci Jan V. Očko z Vlašimi nebo Jan VI. z Jenštejna. Když Karel IV. Roku 1344 dosáhl konečně kýženého cíle, založení vlastního arcibiskupství, došlo také ke sjednocení Českého království i českého národa v jedné církevní provincii.³⁶ Vznikla tak výchozí pozice pro nastartování procesů vedoucích ke konečnému vytvoření efektivnější a úplné struktury církevní správy. Již vzniklé struktury postupně dostaly pevnější rámec začleněním do komplexní struktury správy.

³⁴ J.KADLEC, Přehled českých církevních dějin I. str.139

³⁵ Z.HLEDÍKOVÁ, Svět české středověké církve, Argo Praha 2010, str.15

³⁶ F.SEIBT, Karel IV. císař v Evropě, NLN Praha 1999, str.172

Nejvyšším článkem církevní správy byl arcibiskup. Dosazování biskupa a později arcibiskupa se v průběhu středověku vyvíjelo. Nejprve dosazoval biskupa panovník a po jeho dosazení jej stvrdilo kolokvium. Poté teprve jeho volbu potvrdil Mohučský biskup. Později převážil kanonický způsob volby, kdy biskupa volila kapitula³⁷. V českých poměrech však byl kapitulou vždy zvolen takový biskup, na jehož zvolení měl zájem panovník. Panovník tedy prakticky správného uchazeče o biskupský stolec určoval. Ten pak byl kapitulou pouze řádně zvolen. Takový postup byl samozřejmě typický zejména pro Pražské biskupství, kde měl panovník na dosazení vhodného uchazeče největší zájem, neboť jeho úřad byl v nejužším svazku s panovnickou mocí. U biskupství Olomouckého a později Litomyšlského nebylo místo biskupa z hlediska zájmů panovníka tak strategicky významné. I zde se však praktikovalo dosazování osob z okruhu panovníka.³⁸

Praxe v obsazování kapitul byla obdobná. Zástupci kapitul měli být voleni shromážděním dosavadních členů kapitul, ale zcela běžně do volby zasahovali patroni v rámci svých patronátních práv. V polovině 14. stol. byly v Čechách 2 kapituly biskupské a 11 kapitul kolegiálních. Biskupské kapituly byly Pražská a Vyšehradská. Probošt Vyšehradské kapituly byl současně Kancléřem království, jehož jmenoval král. Je pochopitelné, že panovník měl na obsazení funkce jednoho z nejdůležitějších úředníků království svůj zájem. Dalšími kapitulami byly Litoměřická, Mělnická, Všech svatých na Hradě, u svatého Jiljí, při klášteře Benediktínek a u svatého Jiří. V době Karla IV pak vznikly další kapituly jako Litomyšlská nebo kapitula na Karlštejně. Arnošt z Pardubic založil kapitulou v Týně nad Vltavou. Poslední středověkou kapitulou založil kolem roku 1380 Vilém z Landštejna při kostele sv. Vavřince na hradě v Lipnici³⁹.

Poté, co biskup získal dostatečné pravomoci nad klérem a stává se jejich výhradním pánem, začínají se objevovat zástupné biskupské úřady. Jedním z nich je oficialát, biskupský soud pro kleriky a laiky v záležitostech spadajících pod příslušnost církve. Oficiálové se objevují už od konce 13. století a v době Arnošta z Pardubic se jedná již o trvalou instituci s odborně vzdělanými soudci, advokáty, prokurátory a notáři. Dalším zástupným úředníkem biskupa je generální vikář. Ten se zmiňuje již roku 1311, kdy Jan IV z Dražic odjíždí na Viennský sněm. Tehdy se jednalo o zastoupení přechodné.⁴⁰ Do roku 1358 generální vikáři vystupují jen v případě nepřítomnosti svého představeného. Ve stálém úřadu se objevují až

³⁷ Z.HLEDÍKOVÁ, Svět české středověké církve, Argo Praha 2010, str.21

³⁸ tamtéž, str.22

³⁹ Z.HLEDÍKOVÁ, Svět české středověké církve, Argo Praha 2010, str.25

⁴⁰ J.KADLEC, Přehled českých církevních dějin, Zvon Praha 1991, str.201

od episkopátu Arnošta z Pardubic. Za Jana Očka z Vlašimi již přešlo na zástupce arcibiskupa i potvrzování plebánů do funkce, jejich konfirmace. Vnitřní kompetenční vztahy mezi generálními vikáři a oficiály se tak ustavily v osmdesátých letech 14. století. Oblast zajištění beneficií připadla definitivně generálním vikářům. Ti byli ve své době v podstatě pravou rukou arcibiskupa a měli přímý vliv na klérus. Vykonávali pravomoc nad kleriky ve spirituálních záležitostech a zastupovali arcibiskupa v jeho nepřítomnosti. V osmdesátých letech 14. století došlo také k ustálení funkce korektora kléru, jenž vykonával přenesenou pravomoc pouze nad duchovenstvem, stal se jakýmsi trestním soudcem kléru. Pro Českou pozdně středověkou církevní správu je typický systém centrálních zástupných arcibiskupových úřadů, které nejsou spojeny s beneficiemi. Beneficium bylo doživotní obročí spojené se správními povinnostmi daného místa a současně s užíváním výhod spojených s vlastnictvím majetku náležejícího k tomuto služebnímu místu. Takovými beneficiemi byly zajištěny například faráři a kapitulní místa. Z vyšších článků náleželo beneficium jen arcijáhnům⁴¹.

Nejnižším článkem církevní správy byly farnosti. V době Arnošta z Pardubic již farní správa čítala na 2084 farností⁴². Farnost čítala zpravidla několik vesnic, nad nimiž bděl jejich správce farář. Povinností faráře bylo provádět řádnou duchovní správu. K ní patřilo pravidelné konání bohoslužeb, zajišťování křtů, svateb i pohřbů. Bylo to také působení na obyvatelstvo v rovině výchovné a učitelské. Jeho povinností bylo zachovávat církevní předpisy a pečovat o majetek církve, jemu svěřený. Dosáhnout postavení faráře nebylo snadné. Uchazeč musel prokázat manželský původ. Bylo dost zájemců, kteří tuto podmínku nesplňovali, a velmi často šlo o potomky kleriků, kteří nedodržovali celibát. V takových případech uvolňovaly cestu ke kněžství papežské dispenze. Potom bylo třeba projít stupni svěcení. Budoucí kněz byl postupně akolytou, podjáhnem a jáhnem. I potom bylo třeba pomoci přátel a ochránců, aby uchazeč dosáhl kněžského svěcení.⁴³ Původně vztahy pověřených farářů a jejich patronů podléhaly českému zvyklostnímu právu. Bezvýhradním majitelem kostela byl jeho zřizovatel nebo jeho potomci, zpravidla majitel pozemku, na němž se kostel nacházel. Teprve později došlo k úpravě těchto vztahů a vlastníku kostela zůstalo pouze právo klerika ke kostelu navrhnout. Nebyl přitom zbaven povinnosti pečovat o kostel, jehož byl vlastníkem. Vyvinulo se tak patronátní právo, kdy patron má právo navrhnout

⁴¹ Z.HLEDÍKOVÁ, Svět české středověké církve, Argo Praha 2010, str.331

⁴² Z.HLEDÍKOVÁ, Svět české středověké církve, Argo Praha 2010, str.372

⁴³ F. HOFFMANN, Středověké město v Čechách a na Moravě, NLN Praha 2009, str.464

ke kostelu vhodného klerika, ale do jeho funkce jej již potvrzuje biskup. Ten je pak výhradně jeho podřízeným. Takto dosazení faráři vykonávali své povinnosti a za to byli zajištěni prebendami patřícími ke kostelu. Z těchto zajišťovali chod kostela a své živobytí. Přes jistá omezení ze strany světské sféry dosáhla postupem času značná část farností poměrně velkého majetku. Ten v podobě prebend, či obročí, mohl vyživovat i větší počet duchovních. Farář nebyl často jediným duchovním na faře. Spolu s ním tam působil i jeden nebo více vikářů.⁴⁴

Dalším stupněm církevní správy byly děkanáty. Děkana volili ze svého středu faráři všech kostelů daného děkanátu. Funkce děkana nesouvisela s určitým kostelem a nebyla nadána zvláštním beneficiem. K dotvoření sítě děkanátů došlo za Arnošta z Pardubic, v jeho době bylo v Čechách 57 děkanátů. Rozsah jednotlivých děkanátů se mohl značně lišit, nejmenší měl 19, největší 79 farností⁴⁵.

Zvláštním útvarem v systému české církevní správy byla arcijáhensství. Vznikala v pražské diecézi již od 12. stol. jako vyšší článek církevní správy. V době arcibiskupství byli arcijáhni nadáni vlastním beneficiem přímo od arcibiskupství, proto byli dosazováni přímo arcibiskupem. Pouze pražský arcijáhen byl volen kapitulou. V době Arnošta z Pardubic se pražská arcidiecéze dělila na deset arcijáhensství, kouřimské, bechyňské, žatecké, litoměřické, bílinské, boleslavské, plzeňské, horšovské a hradecké.⁴⁶ K plnému provázání arcijáhensství s nižšími celky správy, s děkanáty a farnostmi, však zcela nedošlo. Arcijáhensství nikdy neměla v Čechách takové pravomoci jako jinde. Později se stala jakýmsi zvláštním útvarem v systému správy, bez významnějšího vlivu na elementární činnosti nejnižších článků církevní správy.

Středověká církevní správa v Čechách se pokoušela využít několika systémů v té době známých. V nejnižší úrovni správy se uplatnila beneficia, tedy výkon správy se současným využitím požitků vyplývajících ze správy statku, náležejícího ke služebnímu místu. Dalším druhem správy byl systém delegací. Ten vycházel z římského práva užívaného kurií a uplatnil se zejména v soudnictví. Jednalo se o přenesení pravomoci, tedy delegování určité osoby k určitému specificky vymezenému úkolu. Nejmladší druh správy pak byl vystavěn na kanonicko – správním základu. Jednalo se o určitý druh přenesené působnosti na pomocné officium. Nejednalo se o delegování určité osoby k určitému úkonu, ale o stálý výkon pravomoci. Přenesení ordinární moci z ordináře na jeho zástupce. Tímto typem správního

⁴⁴ tamtéž, str.466

⁴⁵ Z.HLEDÍKOVÁ, Svět české středověké církve, Argo Praha 2010, str.330

⁴⁶ J.KADLEC, Přehled českých církevních dějin, Zvon Praha 1991, str.201

orgánu byl oficialát a také generální vikariát.⁴⁷ Později se postupně od delegací ustupovalo a nejvyšších sférách církevní správy zvítězilo officium. Důvodů mohlo být několik. V českém prostředí od počátku nebyl natolik zažitý systém beneficí. Správa pomocí oficialátu byla pro dané podmínky praktičtější a významnou roli zřejmě sehrál také Jan z Jenštejna, který byl pravým pokračovatelem reformy Karla IV a dal po jeho vzoru přednost centralizované správě úředního typu.⁴⁸

Jednou z neefektivnějších forem uplatňování církevní správy směrem shora dolů bylo pořádání diecézních synod. Jednalo se shromáždění kleriků diecése konané na základě svolání biskupem nebo výjimečně jeho některým zástupcem. Účelem bylo projednání otázek církevního života. Závěr jednání byl vždy shrnut do formy statuty jako závazné diecézní normy. Obsah jednání byl určen předem. Biskup synodu zahajoval kázáním, exhortací a příkazy kléru. Některý z arcijáhny pak přečetl vypracované znění statut. Před závěrem synody se četla také starší statuta. Od toho bylo později upuštěno z důvodu jejich narůstajícího počtu⁴⁹. Místem konání všech synod biskupského období byla vždy pražská katedrála. První církevní sněmy jsou v Čechách zmiňovány s počátkem sněmů světských.⁵⁰ První doložené synody se konaly v osmdesátých letech 13. století za Tobiáše z Bechyně a první pražská synoda s plně dochovaným zněním statutu se konala r. 1308 z popudu Mohučského arcibiskupa Petra z Aspeltu. Bezpečně také víme, že v Čechách byl znám již ve 13. století obsah statut provinciálních synod, například těch Mohučských z roků 1225, 1261 a 1310. Pražská diecéze byla součástí Mohučské církevní provincie až do r. 1341 a biskupové se zúčastňovali na jednáních Mohučských sněmů.⁵¹ První synoda pražské provincie po vzniku arcibiskupství se konala roku 1349. Další provinční synoda se pak konala až roku 1381, šlo však v podstatě o synodu legátskou. Interval provinciálních synod byl podstatně delší než u synod diecézních. Celkem je v Čechách do roku 1419 doloženo 71 případů konání diecézních synod, přičemž od vzniku arcibiskupství se jich v pražské diecézi konalo 59. Od třicátých let 14. století byly pořádány také menší synody pro děkany a arcijáhny. Po synodách následovaly konvokace. Statuta synod se měla číst kléru při katedrále a kolegiálních kostelích. Také měla být přečtena kléru na shromážděních svolaných děkany a arcijáhny. Každý děkan měl za povinnost seznámit faráře svého obvodu se zněním statut

⁴⁷ Z.HLEDÍKOVÁ, Svět české středověké církve, Argo Praha 2010, str.335

⁴⁸ tamtéž, str.339

⁴⁹ Z.HLEDÍKOVÁ, Svět české středověké církve, Argo Praha 2010, str.383

⁵⁰ tamtéž, str.371

⁵¹ tamtéž, str.381

a některá závažnější rozhodnutí si musel každý farář pořídit v opisu na své náklady a tyto musel mít každý farář v kostelní knihovně a to řádně svázána. Za porušení těchto povinností hrozily vysoké tresty. Prostřednictvím usnesení statut biskup publikoval svá normativní rozhodnutí. Účastníci synod však neměli nějakou rozhodovací či dokonce zákonodárnou pravomoc. V podstatě neměli ani pravomoc poradní. Prvotním účelem jejich účasti byla legalita úkonu, jakási morální podpora biskupa v jeho rozhodnutích a také publicita rozhodnutí. Co se týče obsahu statut, je třeba si uvědomit, že základní církevní právo se netvořilo v Čechách, ale vycházelo z dávno zavedených norem exportovaných do celého světa kurií. Církevní právo tedy vznikalo mimo zemi a pro české prostředí je shrnula statuta Arnošta z Pardubic roku 1349. Základy všeobecného kanonického práva té doby byly shrnuty v Corpus iuris canonici.⁵² Synodální statuta spíše reagovala na určitou okamžitou okolnost, na konkrétní naléhavé problémy, či na vzniklou situaci v církevní společnosti a ve společnosti vůbec. Statuta spíše upravovala postupy, upřesňovala a naváděla. Případně se nařízení týkala chování kleriků nebo organizačních opatření.

Působení synod tedy úzce souviselo s církevním právem. Kanonické právo se ve světě konstitovalo od druhé poloviny 12 století a hlavně ve století třináctém. Církevní právo zasahovalo všechny vrstvy společnosti. Sice se lišilo od ostatních okruhů místních práv, ale mělo výhodu v přesné precizaci pojmů a svojí jasností mělo před ostatními právy náskok.⁵³ Také skutečnost, že církevní právo se vyvíjelo po delší dobu než práva jiných okruhů, mělo svoji neocenitelnou výhodu v ustálenějším a univerzálnějším systému. Církevní právo mělo různé formy působnosti. Jednak zde byly normy, které měly přímý vliv jen na klérus a na ostatní vrstvy se mohly přenést jen druhotně. Byly to nařízení týkající se chování kleriků a jejich účasti na církevní správě. Tedy normy pro sociální a duchovní sféru duchovenstva. Oproti tomu manželské právo upravovalo primárně vztahy světské veřejnosti, týkalo se především jejich práv a chování. Jednání kleriků však také postihovalo, neboť nařizovalo, jakým způsobem má být praktikováno. Upravovalo sakrální funkce církve, ale jeho účinek postihoval zejména laickou veřejnost. Vedle církevních zákoníků existovaly v každé zemi také různé předpisy vzešlé výlučně z místních podmínek. Takovými předpisy byla právě již zmíněná statuta. Soudní pravomoc nad klérem měl biskup, toto právo však nebylo vždy samozřejmé, jak je pojednáno výše. Církevní soudy byly příslušné zejména

⁵² J. V. POLC, Kapitoly z církevního života Čech podle předhusitského zákonodárství, s. 30

⁵³ Z.HLEDÍKOVÁ, Svět české středověké církve, Argo Praha 2010, s.370

pro spory kleriků, spory o církevní statek, spory o lichvu a spory manželské. Teprve od 14. století byly soudy příslušné také v případech patronátních sporů.⁵⁴

Středověká církevní správa ve svém vývoji dosáhla vrcholu v osmdesátých letech 14. století. Na počátku století patnáctého již začaly působit i v církvi různé změny probíhající ve všech vrstvách evropské společnosti. Od roku 1420 začíná období husitských válek a doba velkých změn, při nichž došlo doslova k roztržence do té doby pracně vybudovaného systému církevní správy. Je však otázkou, zda by k jistým i značným změnám v církevní správě nemuselo dojít i v případě poklidnějšího vývoje. Již na sklonku 14. století se objevilo ve společnosti značné napětí signalizované různými reformními proudy. V celé společnosti pak v Evropě došlo na přelomu středověku a novověku k značným změnám, jež ovlivnily všechny vrstvy obyvatelstva, církev nevyjímaje.

K písemnostem církevní správy

Ke shora uvedeným pramenům by bylo ještě vhodné poznamenat několik souvislostí týkajících se jak písemného projevu kleriků, tak především církevní správy. Jak jsem již zmínil dříve, písemný projev byl druhou přirozeností všech kleriků. Časem se počal cenit psaný text více než ústně tradovaný. Vyučování čtení a psaní bylo dávnou zvyklostí církevního prostředí.⁵⁵ Každý klerik se ve svém úřadě setkával nutně s psaným textem a bez těchto dovedností nebyl schopen řádně plnit své povinnosti. Čtení se uplatňovalo běžně i při plnění bohoslužebných úkonů a znalost psaní byla jednou z podmínek získání vyššího stupně svěcení. Již samotný tento akt se neobešel bez písemného projevu. O získání vyššího stupně svěcení získával každý klerik stručné stylizované potvrzení. Tato potvrzení, takzvané *formáty* se však dochovaly spíše jen ve formulářích jako vzory. Měly totiž svoji hodnotu právní jen pro samotného klerika a po jeho smrti pozbývaly smyslu.⁵⁶ Uchovávaní takových písemností prakticky neexistovalo ani v nejvyšších kruzích natož mezi prostými faráři. Než však došlo ke svěcení, bylo nutno splnit podmínky, které se také neobešly bez písemnosti. Farář musel předložit svědectví kleriků o své vhodnosti, jakési vysvědčení zachovalosti.⁵⁷ Tato byla zapisována do knih, z nichž se však zachovaly jen zlomky. Dále farář musel předložit písemnou presentaci patrona kostela, případně oltáře, podle toho o jaké místo se ucházel. Výjimečně se mohlo stát, že se patron dostavil s klerikem do kanceláře osobně.

⁵⁴ K.ADAMOVIČOVÁ a kol., Dějiny českého soudnictví do roku 1938, Lexis Nexis Praha 2005

⁵⁵ Z.HLEDÍKOVÁ, Svět české středověké církve, Argo Praha 2010, s.340

⁵⁶ Tamtéž s.343

⁵⁷ Tamtéž s.343

Formát *a presentace* pak byly předloženy generálnímu vikáři. Pak následovalo vydání stručné *konfirmační listiny*. Od roku 1354 byl tento akt provázen také zapsáním do konfirmačních knih *libri confirmationum*. Tím však ještě celý proces završen nebyl. Farář byl ustanoven do své funkce teprve jakýmsi veřejným prohlášením na místě, kde měl působit. Toto veřejné prohlášení provedl zpravidla některý z farářů blízkého kostela. Ten, kdo takové dosazení provedl, byl předem určen a je zpravidla uveden v zápise v konfirmační knize, často bohužel bez udání jména. Při takovém uvedení do funkce bylo možno vznést proti ustavení faráře protest, v tomto případě byl zpravidla v této věci veden spor.⁵⁸ Spory a nejen ty, pak byly zaznamenávány v *soudních aktech* konzistoře pražské. Zde však byly zaznamenány pouze stručné formální záznamy, týkaly se například konstatování, jaké písemnosti ve věci byly podány či jaké formality učiněny. Samotné jádro sporu nebývá uvedeno. Svým způsobem se jedná o knihu částečně ve formě jakéhosi podacího či evidenčního protokolu. Samotná podstata sporu byla uvedena v písemnostech, prostřednictvím nichž se spor vedl. Takové písemnosti byly součástí *soudního spisu*. Soudní spisy se dochovaly jen ve zlomcích. Od 2. poloviny 14. století se častěji začínají objevovat různé dary a donace ke kostelům, jsou zřizovány nové oltáře. Takovéto donace se evidovaly po předložení listu donátora, který byl předložen v arcibiskupské kanceláři a donace byla zapsána do tzv. knih erekčních *libri erectionum*. Knihy erekční se vedly od roku 1358, ale lze nalézt zápisy darů z dob starších, někteří si nechávali zapsat donaci třeba i deset let zpětně.⁵⁹ Dalším druhem písemnosti týkající se církevní správy byly tzv. *dimisoriální listiny*, jež faráře opravňovaly vzdálit se z farnosti. Duchovní správu, k níž byl farář jmenován, bylo nutno řádně zajistit, to by nebylo možné, pokud by byl farář delší dobu vzdálen, například v případě potřeby svého studia. K takovému vzdálení se z farnosti mu byla vydána dimisoriální listina, jejíž součástí byla podmínka řádného zajištění výkonu duchovní správy. Takový výkon byl zpravidla zajištěn pronájmem fary jinému způsobilému klerikovi. O takových pronájmech byly sepsány smlouvy. Takovéto dohody byly často na žádost zapisovány generálními vikáři do soudních akt konzistoře.⁶⁰ Posledním z nejdůležitějších písemností byly opisy statut synod. Takovéto opisy měl za povinnost si každý farář pořizovat. Mohl si je poříditi v arcibiskupské kanceláři sám, ale zpravidla děkan pro své faráře vyzvedl v kanceláři mnohonásobně pořizované opisy. Stejným způsobem byly distribuovány i liturgické texty.⁶¹

⁵⁸ Z.HLEDÍKOVÁ, Svět české středověké církve, Argo Praha 2010, s.343

⁵⁹ Tamtéž s.344

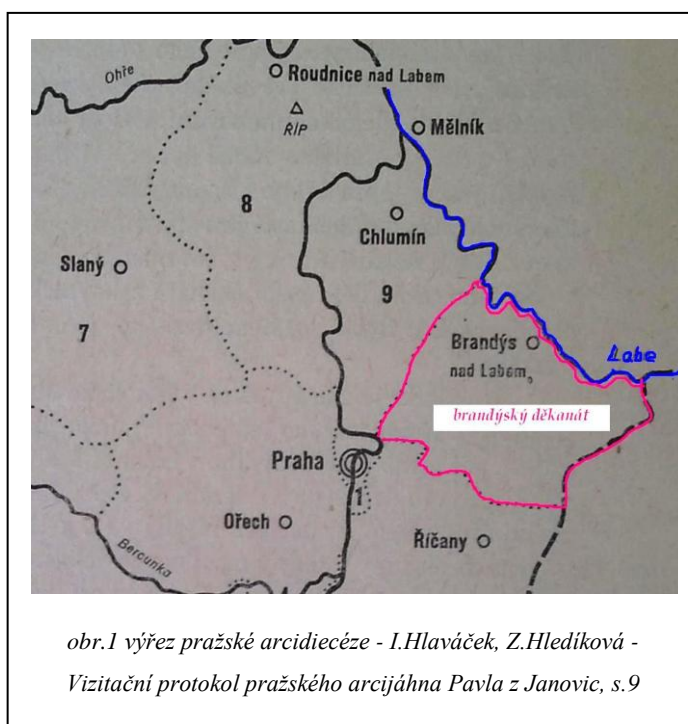
⁶⁰ Tamtéž s.345

⁶¹ Tamtéž s.347

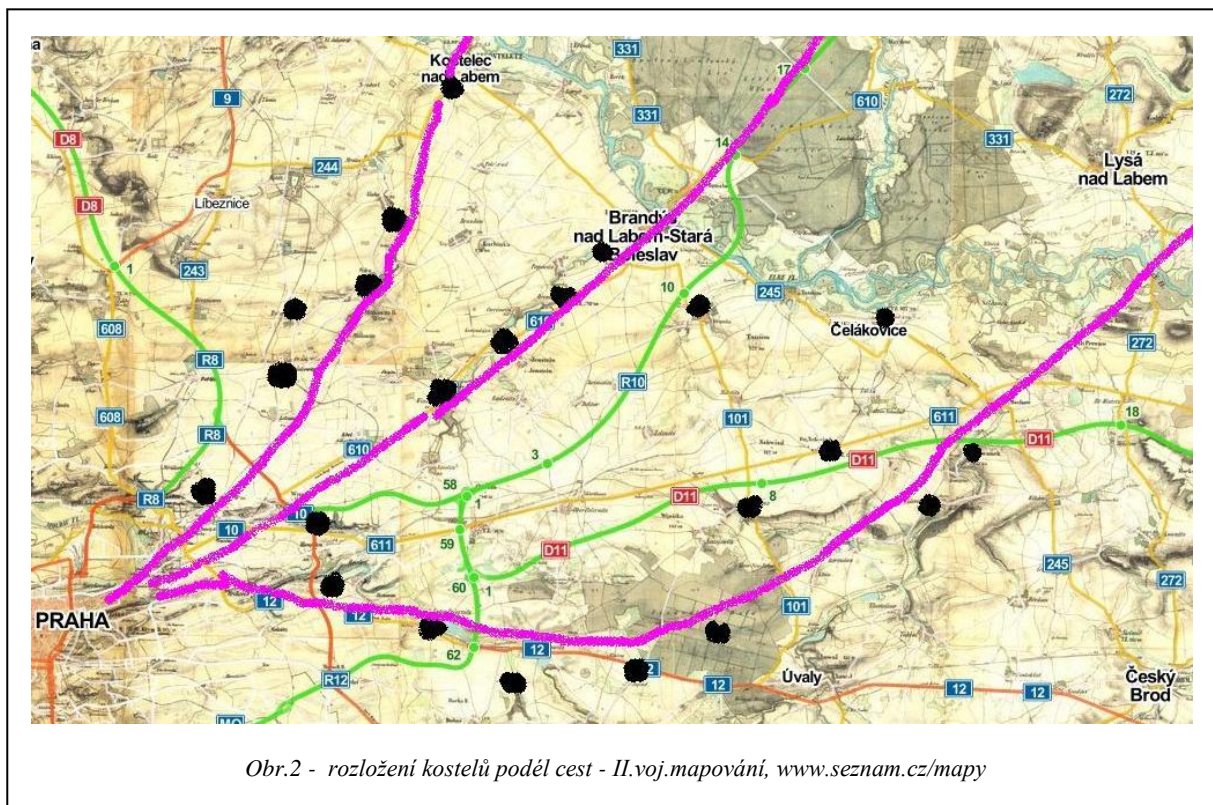
4. STRUČNÝ ÚVOD K BRANDÝSKÉMU DĚKANÁTU

Středověký brandýský děkanát se rozkládá levém břehu Labe od Čelákovic až po Kostelec nad Labem. Rozprostírá se tedy v úrodné labské nivě. Druhou svojí stranou přiléhá k tehdejším okrajům vnějších lokalit středověké Prahy. Nepřiléhá přímo k pražským městům, blízkost Prahy je však znát. Rozprostírá se tedy směrem na severovýchod od Prahy ve vzdálenosti i v té době pohodlně dosažitelné během dne. Brandýský děkanát spadá do pražské arcidiecéze. Děkanát sousedí s dvěma děkanáty stejné arcidiecéze, s chlumínským na západě a s říčanským na jihu. Na severu děkanát od boleslavské arcidiecéze odděluje Labe. Vedle Brandýsa se rovněž nachází kolegiální kostel ve Staré Boleslavi. Na západě pak brandýský děkanát sousedí s arcidiecézí kouřimskou, děkanátem kouřimským. Přes Labe se u Lysé nad Labem svým okrajem ještě dotýká havraňského děkanátu, boleslavské arcidiecéze. Brandýský děkanát tedy leží na samém východním okraji pražské arcidiecéze.

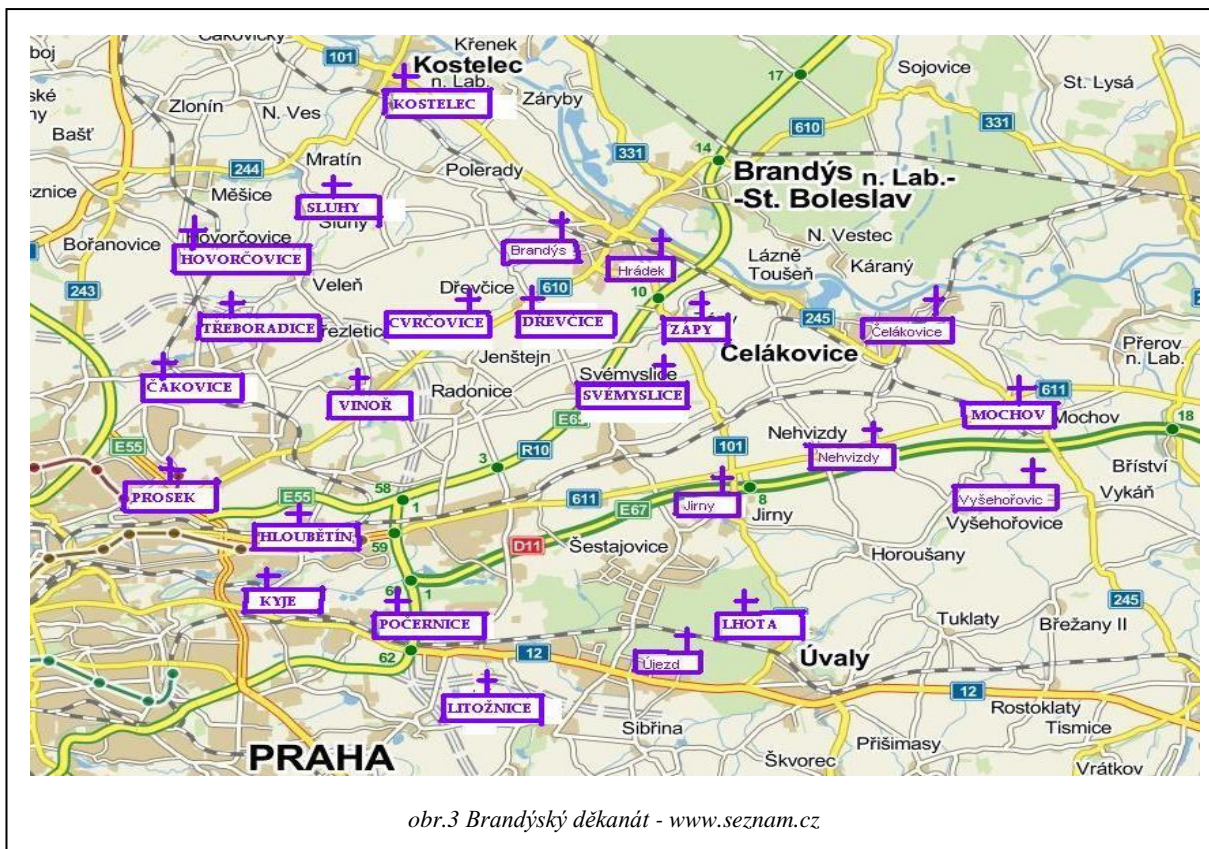
V brandýském děkanátu je zmíněno 24 farností. Roku 1352 není ještě v registrech uveden farní kostel Třeboradice, poprvé je zmiňován v registrech roku 1369. V děkanátu jsou zmíněny farní kostely Brandýs, Čakovice, Čelákovice, Dřevčice, Hloubětín, Hovorčovice, Hrádek, Jirny, Kostelec n. L, Kyje, Lhota, Litožnice, Mochov, Nehvizdy, Počernice (Dolní), Prosek, Sluhy, Svěmyslice, Svrčovice (Cvrčovice), Třeboradice, Újezd, Vinoř, Vyšehořovice, Zápy. Obce Lhota

a Litožnice se do dnešní doby nezachovaly. Zanikly již v průběhu husitských válek. V Újezdě se nedochoval kostel. Na západě je děkanát ohraničen zhruba linií od Kostelce k Proseku. Nejjižněji jsou kostely v Kyjích, Dolních Počernicích a dnes již neexistující kostel v Újezdu. Poněkud více k jihu vyčnívá zaniklá Litožnice. Nejzápadněji položenými kostely jsou Mochov, Vyšehořovice a Čelákovice. Na severu je děkanát ohraničen Labem.

Kostely jsou v děkanátu rozloženy v jakýchsi přímkách podél hlavních cest vedoucích k významným labským brodům. Jak jsem již zmínil, leží děkanát v blízkosti Prahy, která ve středověku představovala ještě daleko významnější kulturní a i ekonomické centrum, než v dnešní době. Dění v děkanátu je tím ovlivněno. Projevuje se to například tím, že je patronát kostelů zastoupen ve větším množství pražskými měšťany. Ekonomická situace farností v děkanátu je částečně charakterizována výší papežských desátků. Nejchudší kostel Lhota, o němž jsem mimochodem našel zmínku, že nebyl vysvěcen, nemá zaznamenaný žádný desátek, jako tomu bývá i u jiných děkanátů. Kostelec s nejvyššími desátky odváděl 68 grošů. Průměrná výše desátků byla kolem 20 grošů. Ve srovnání například se sousedním chlumínským děkanátem, to nejsou s výjimkou Kostelce příliš vysoké desátky. Chlumínský děkanát měl méně farností, celkem 19, ale více kostelů odvádělo desátek ve výši 30 grošů a dva ve výši 60. Z tohoto pohledu byl brandýšský děkanát o něco chudším. Sousední děkanát říčanský měl 31 farností a strukturu výše desátků obdobnou jako brandýšský. Děkaný kostel zřejmě vůbec nebyl, v době o níž práce pojednává, v Brandýse. Podařilo se mi z pramenů zjistit, že byl děkanem nejprve farář prosecký a poté farář počernický. Farář prosecký je jako děkan zmiňován v roce 1380 při vizitaci, tehdy byl při kostele 14 let. Od kdy byl však děkanem, se již zjistit nepodařilo. Po něm je v roce 1402 jako děkan zmiňován počernický farář Matěj. Ten mohl být farářem od roku 1382, pokud se jedná o stejného Matěje. Poté je

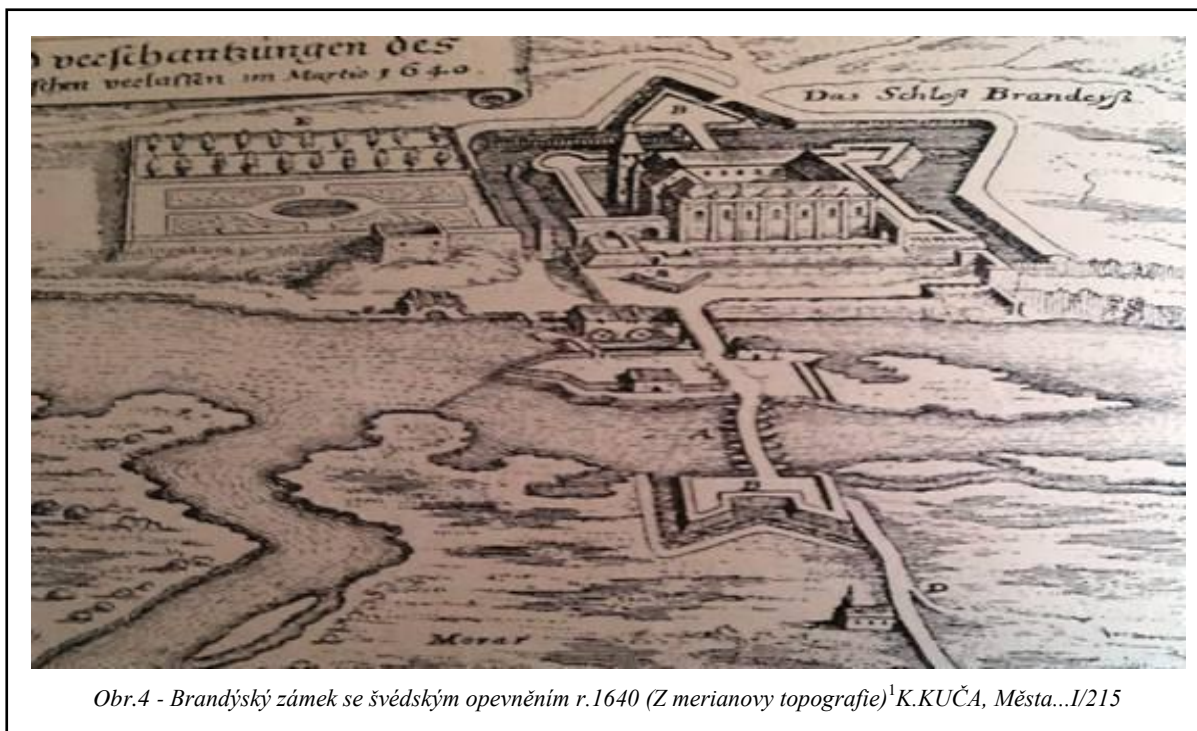
ještě jako děkan zmíněn v roce 1407 a po něm je ve stejném roce uváděn jako brandýšský děkan jeho nástupce, počernický farář Martin. V obou případech se jedná o kostely blízké Praze. To mohlo hrát svoji roli. Farář vykonávající funkci děkana měl své povinnosti. Musel se povinně dvakrát do roka účastnit synod a také různých soudních řízení, jak nám ukazují zmínky v soudních aktech. Mohl požívat také opisy synod v arcibiskupské kanceláři pro ostatní faráře. To vše si vyžádalo asi častější návštěvy Prahy. Z tohoto hlediska mohli být faráři usedlí v blízkosti Prahy pro funkci děkana dobrou volbou. Brandýšský děkanát se počtem 24 farních kostelů počítá mezi menší děkanáty, neznamená to však, že by byl méně významný. Jeho výhodou byla poloha v úrodném Polabí, v těsné blízkosti Prahy.

5. STŘEDOVĚKÉ KOSTELY V BRANDÝSKÉM DĚKANÁTU

5. 1. BRANDÝS NAD LABEM A HRÁDEK

Stručná historie lokality

První zmínky o Brandýse se vztahují k jeho současné části Hrádku. Na počátcích svého vzniku byly na území dnešního Brandýsa dvě nezávislé lokality a dva kostely. Byly to Hrádek, zvaný později Vyšší hrádek a Brandýs, nazývaný Nižší hrádek. K jejich sloučení došlo až později. Hrádek se připomíná již v roce 1290 zmínkou, že leží poblíž Polerad.⁶² Brandýs je pak zmíněn roku 1304, jako trhovářská ves Brandýs s kostelem. Ještě předtím jsou sice roku 1274 zmíněny osoby Henricus de Brandeyz a Guntherus de Brandeyz,⁶³ jedná se však pouze o výčet jmen bez bližších souvislostí a nelze stanovit, jaký vztah osoby k Brandýsu měly. Od samých počátků osídlení byl zřejmě v těchto místech důležitý brod. Z pramenů víme, že jej dostal od Václava II. do moci Jan Michalovic (+1306). Jednalo se o velmi důležitý přechod přes řeku. V tomto místě se nacházelo na druhém břehu správní Přemyslovské hradiště a vedla tudy také významná stezka vedoucí dále přes Mladou Boleslav na sever, tzv. Lužická či Žitavská. Dá se předpokládat, že bylo třeba toto místo chránit.

Obr.4 - Brandýský zámek se švédským opevněním r.1640 (Z merianovy topografie)¹K.KUČA, Města...I/215

⁶² J.Emler, Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II, Praha 1882, str.642 (dále RDB)

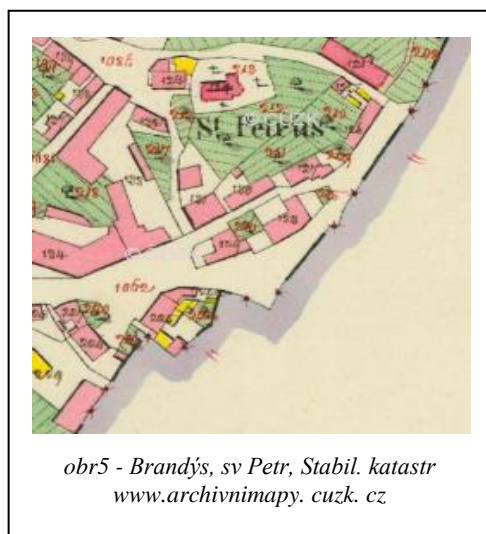
⁶³ Tamtéž, str.355,761

Na ostrohu skály východně od zámku a severně od zámecké zahrady, byla založena tvrz. K jejímu založení došlo nejpravděpodobněji již v letech 1290-1304.⁶⁴ Existovala pak ještě v 16. stol., ale veduta z roku 1640 ji zachycuje již jen jako zříceninu. Tou se stala pravděpodobně v důsledku válečných událostí třicetileté války a potom zcela zanikla.⁶⁵ Hrádek patřil nejprve boleslavské kapitule, potom k sadskému proboštví⁶⁶.

V době mezi lety 1290 - 1304 mohla být založena a urbanisticky rozšířena také zmíněná trhovářská ves Brandýs. Měla obdélníkové náměstí, z jehož východní části se kolem skály, na níž stála tvrz, sjíždělo úvozovou cestou k brodu. Most přes řeku je zde zmíněn až roku 1317.⁶⁷ Držiteli Brandýského panství byli páni z Michalovic. Roku 1332 se připomíná Jan z Michalovic, když zakoupil nedalekou ves Skorkov.⁶⁸ Brandýské panství založili již před rokem 1306 a poté je drželi až do husitských válek. V roce 1420 Brandýsko ovládli Pražané.

Kostel sv. Petra v Hrádku

Roku 1304 se objevuje zmínka o vsi Hrádek, s kostelem sv. Petra, který leží u trhovářské vsi Brandýs. V návaznosti na starší význam Hrádku pravděpodobně existovalo samostatné panství v Hrádku. V každém případě je doložena samostatná farnost při kostele sv. Petra.

K tomu měli podací právo nejprve probošti kapituly v Sadské. Později s přenesením kapituly do Prahy, přešlo ke sv. Apolináři. Po nějaký čas však měla práva ke kostele postoupena staroboleslavská kapitula. Roku 1362 navrhoval ke kostele v Hrádku plebána děkan boleslavské kapituly⁶⁹ Po něm je dalším zmíněným plebánem v Hrádku roku 1367 Mikuláš. Je zmíněn v souvislosti s provedením výměny faráře v Brandýse.⁷⁰ Roku 1380 je pak zmíněn farář Petr,⁷¹ jenž byl toho roku při kostele

⁶⁴ A.SEDLÁČEK -Hrady, zámky a tvrze království Českého XV. Praha 1927- str.158 (dále Sedláček - Hrady)

⁶⁵ K.KUČA, Města a městečka v Čechách na Moravě a Slezsku, Praha 2000, I/215 (dále Kuča - Města)

⁶⁶ Sedláček - Hrady, XV/ s.158

⁶⁷ Kuča - Města, I/str.214

⁶⁸ RBM III/s.734

⁶⁹ A.TINGL, J.EMLER, Libri confirmationum, ed. A.Tingl.lib.I.II.V. Praha 1867-1869, ed.J.Emler.lib.III.IV.VI.VII. Praha 1879-1886 - I/s.192 (dále LC)

⁷⁰ LC I/s.80

⁷¹ I.HLAVÁČEK, Z.HLEDÍKOVÁ, Visitační protokol pražského arcijáhenství, pražského arcijáhna Pavla z Janovic z let 1379 -1382, Academia Praha 1973, s.243 (dále Vizitační protokol)

třetím rokem.⁷² Roku 1411 již faráře podává Ulrich (Ulrici), probošt kostela sv. Apolináře na Novém městě Pražském. Tehdy ke kostelu sv. Petra nastoupil Bartoloměj z Prahy a nahradil dosavadního faráře Jana⁷³. K roku 1418 opět ke kostelu podává faráře probošt z Boleslavského kostela Kosmy a Damiána, kanovník František. Toho roku je ke kostelu ustanoven plebánem Prokop.

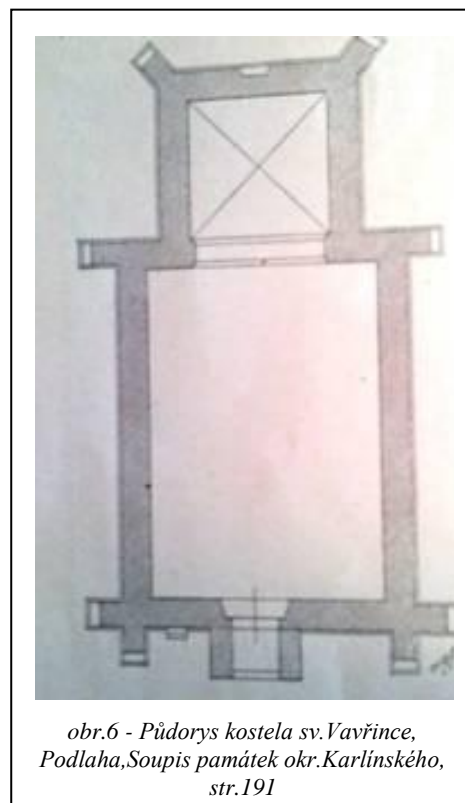
Při vizitacích roku 1380 se při kostele nacházel farář Petr a vikář zmíněn nebyl. Bylo zjištěno, že si plebán drží konkubínu Zdeňku. Vztah spolu udržovali 8 let a narodil se jim syn, jenž zemřel. Druhé dítě byla jejich tehdy osmiletá dcera Kateřina. Plebánovi bylo nařízeno, aby se konkubíny zbavil pod hrozbou 6 měsíců vězení. Roku 1408 je pak zmíněn zase plebán Martin v souvislosti s tím, že žil v konkubinátu.⁷⁴

Roku 1399 obdržel tehdejší farář Jan pro kostel v Hrádku nadaci 14 kop grošů stříbrných pražských od Mikuláše z Vrabí.⁷⁵ V registru papežských desátků

máme zachovanou první zmínku z roku 1352. Kostel platil desátek ve výši 6 gr. za pololetí, stejnou dávku zaplatil v letech 1369, 1384, 1385 a 1399. V roce 1405 je zaznamenáno 5 gr. V roce 1367 pak nalézáme u záznamu k Brandýsu částku 20 gr. s poznámkou "s Hrádkem" V jiné roky platil brandýský kostel částku 15 gr. Bez Brandýsa by tedy Hrádek v roce 1367 zaplatil 5 gr. částka 6 gr. je nejnižší v brandýském děkanátu, pokud nepočítáme Lhotu, jež nemá zaznamenaný žádný desátek.⁷⁶

Kostel sv. Vavřince v Brandýse

Brandýský kostel sv. Vavřince byl vystavěn v raném gotickém slohu 13. století s úzkými, mírně hrotitými okny, obloženými kamenem s šikmým ostěním.⁷⁷ Dá se předpokládat, že byl vystavěn při intenzivnějším urbanistickém rozvoji místa někdy po roce 1290. Kdo jej založil,

⁷² Vizitační protokol, s.244

⁷³ LC VII/s.27

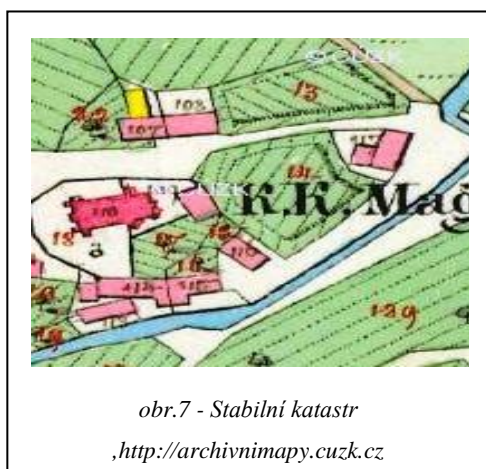
⁷⁴ A.PODLAHA, Akta korektorů duchovenstva a diecese pražské z let 1407-1410, Metropolitní kapitula sv. Víta Praha 1921, (dále jen Akta korektorů) s.10

⁷⁵ C.BOROVÝ, A.PODLAHA, Libri erectionum Archidioecesis Pragensis, ed. C.Borový lib.I.-V. Praha 1875-1889, ed. A Podlaha, lib. VI. Praha 1927, - V/s.500 (dále jen LE)

⁷⁶ V.V.TOMEK, Registra decimarum papalium, Praha 1873, s.48 (dále jen RDP)

⁷⁷ A.PODLAHA, E. ŠTITLER, Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Karlínském, Praha 1901, str.126 (dále Podlaha - Soupis památek)

není známo, ale od prvních zmínek o konfirmacích farářů jsou jako patroni uváděni páni z Michalovic. Od počátku vedení konfirmačních knih jsou častější zmínky o změnách farářů, než tomu je v případě kostela na Hrádku. Z těchto se dozvídáme, že roku 1354 rezignoval brandýský plebán Zdislav a na jeho místo byl konfirmován Ostrov, podací právo měl v tomto roce Jan Michalovic.⁷⁸ K roku 1362 je zmiňován klerik Václav z Brandýsa, který byl ale tohoto roku ustanoven ke kostelu v Kozlech.⁷⁹ V lednu roku 1367 proběhla výměna mezi plebány ve Škvrnějově a Brandýse se souhlasem Petra z Michalovic. Do Škvrnějova odchází Ostrov, ze Škvrnějova přichází nový farář Mikuláš.⁸⁰ V říjnu roku 1380, je již v Brandýse zmíněn plebán Jašek a vikář Václav z Doksan. Plebán zde měl v té době být již 13 let.⁸¹

V roce 1384 je v soudních aktech zmíněna pře jakéhosi studenta Rudolfa s rychtářem Řehořem z Brandýsa⁸² a také příkaz pro Brandýského faráře Matyáše, aby se po dobu 14 dní nevzdaloval z Prahy pod hrozbou pokuty 5 kop grošů.⁸³ To je poměrně vysoká suma, dá se předpokládat, že příkaz dodržel a někdy mezi 8. 6. až 25. 7. roku 1384 tedy dlel po dobu 14 dní v Praze. Roku 1386 se hovoří o rybáři Matějovi z Brandýsa, který je dlužen Roudnickému

klášteru⁸⁴ a roku 1397 je zmíněn klerik Tomáš z Brandýsa. K roku 1402 se opět v pramenech objevuje zmínka o Brandýském faráři. Tentokrát dostal zdejší farář Jan kridu ke kostelu v Luštěnicích. Místo něj pak přišel do Brandýsa z Luštěnic nový plebán Mikuláš, jednalo se tedy o výměnu farářů.⁸⁵ Už roku 1403 však Mikuláš pronajímá farní důchody v Brandýse Aleši z Unhoště. Za tři roky bylo za nájem přiznáno dvakrát devatenáct kop grošů.⁸⁶ Mikuláš pak roku 1407 na místo rezignoval, když byl vyměněn s farářem Tomášem z kostela sv. Valentina z Většího města Pražského. Tohoto roku podával faráře ke kostelu v Brandýse stále Petr z Michalovic. Roku 1418 byli vyměněni dosavadní brandýský farář Prokop a plebán

⁷⁸ LC I/s.13

⁷⁹ Tamtéž I/1/192

⁸⁰ Tamtéž I/2/s.80

⁸¹ Visitační protokol s.243

⁸² Alu II/str.284

⁸³ Tamtéž II/str.278

⁸⁴ Tamtéž II/str.400

⁸⁵ LC VI/str.73

⁸⁶ Ferdinand Tadra , Soudní akta konzistoře Pražské, Historický archiv Praha 1893- sv.IV/str.236

z Hrádku Tomáš. Podací právo v té době měl Jan z Michalovic.⁸⁷ V roce 1420 obsadili Brandýsko Pražané a ovládli oblast včetně místních církevních institucí.

Při vizitacích, jež proběhly v roce 1380, byl při kostele plebán Jašek, jenž měl být v té době při kostele již 13 let a vikář Václav z Doksan, ten tam byl již 12 let. Při vizitacích se řešily prohřešky plebána ze Záp a plebána Petra z Hrádku, kteří si měli držet konkubíny.

Brandýský kostel měl vyměřeno 15 gr. pololetního desátku. Tato výše desátku se nám zachovala zaznamenaná v letech 1352, 1369, 1384, 1385, 1399 a 1405. Výjimečně máme v brandýském děkanátu zachovanou také zmínku z roku 1367, kdy kostel odvedl 20 gr. pololetního desátku i s kostelem v Hrádku. Pokud budeme předpokládat, že Hrádek odvedl 5 gr. zůstává výše 15 gr. nezměněna. Takovou výší desátku se řadí kostel v Brandýse spíše k podprůměrně nadaným kostelům.⁸⁸

5. 2. ČAKOVICE

Stručná historie Čakovic

Nejstarší zmínka o Čakovicích pochází z roku 1088. Nachází se v zakládací listině Vyšehradské kapituly. Tu založil kníže Vratislav II. roku 1085.⁸⁹ Původně vedle sebe ležely dvě vsi, které se zpočátku nazývaly Čachovice a Čakovice. Později se jedné ze vsí, té s kostelem, říkalo Velké Čakovice, druhá se pak nazývala Malé Čakovice. V Čakovicích byly ve středověku zřejmě tři dvory. Ve dvou z nich byly tvrze. K roku 1294 se dozvídáme, že Čakovický a Uhříněveský komtur Ekko prodal pražskému biskupovi Tobiáši ves Vodochody za 200 hřiven stříbra.⁹⁰ Některé čakovické statky tedy v té době patřily řádu Templářů. Roku 1135 založil kníže Soběslav I. dvě nové prebendy při Vyšehradské kapitule a rozšířil ji tak o špitál chudých při Týně v pražském podhradí. Ke špitálu Panny Marie u Týna pak připadla i část vsi Čakovice.⁹¹ Roku 1360 je v Čakovicích zmíněn Václav Bořita, který měl v Čakovicích dvůr. Z něj postoupil plat 26 kop Václavovi z Knína a ten pak od něj roku 1361 nakonec koupil dvůr celý.⁹² Není jisté, zda právě k tomuto dvoru tenkrát náleželo podací právo ke kostelu. Druhý dvůr držel Janek Seidl a postoupil jej roku 1400 klášteru Na Slovanech výměnou za ves Tuhaň. Asi někdy v té době dvůr Genhera (Gewuher),

⁸⁷ LC VII/str.251

⁸⁸ RDP s.48

⁸⁹ V.V.TOMEK, Dějepis Prahy, Praha 1855, I/s.78

⁹⁰ J. CHARVÁT, Farní osada Velké Čakovice, Praha 1902, s.11

⁹¹ Tamtéž s.10

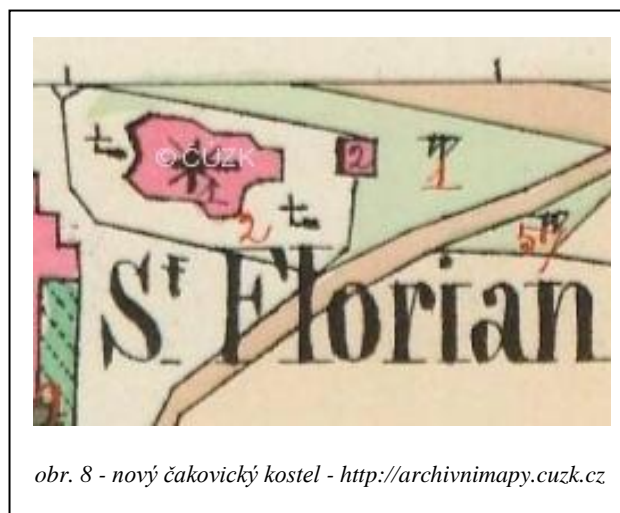
⁹² V.V.TOMEK, Dějepis Prahy, Praha 1855, II/s.422

tehdejšího patrona čakovického kostela,⁹³ koupil Hereš z Vrutice. Na tomto dvoru bylo pojištěno 43 kop platu.⁹⁴ Tento plat i dvůr nakonec roku 1409 získal klášter Na Slovanech⁹⁵ a držel tak v Čakovicích dva dvory. V té době měl dvůr dvě popluží, tvrz, rybník a podací právo ke kostelu. Klášter pak dvůr pronajímal. Třetí dvůr držel zdejší farář.⁹⁶ Ten byl však nakonec roku 1420 zabrán od Pražanů a fara zanikla za husitských bouří.⁹⁷

Kostel sv. Remigia v Čakovicích

Kostel stál již v polovině 14. století. Roku 1352 je uveden v soupisu farností, jež mají odvést papežský desátek. Spadal pod brandýský děkanát a arciděkanát pražský⁹⁸. Kdy byl kostel vystavěn, není jisté. Původní kostel byl v průběhu třicetileté války poničen tak, že z něj zůstaly jen zdi. Teprve po válce byl opraven. Během času však zchátral opět natolik, že musel být v 18. století postupně pobořen celý a zanikl.⁹⁹ Místo staré budovy byl po roce 1878 vystavěn kostel nový.

První zmínka k patronátu čakovického kostela je z roku 1372, kdy vykonávala podací právo Eliška, vdova po Oldřichu Rokycanském.¹⁰⁰ Farář Jan spravující do té doby farnost zemřel, proto na jeho místo Eliška podala klerika Petra ze Sadské. Ten vykonával úřad v Čakovicích až do roku 1380, kdy také zemřel a na jeho místo byl konfirmován kněz Albert z Charvátce. Toho roku měl patronátní právo ke kostelu

obr. 8 - nový čakovický kostel - <http://archivnimapy.cuzk.cz>

Mikuláš Rost, měšťan většího města Pražského.¹⁰¹ Roku 1395 podává ke kostelu faráře opět někdo jiný, tentokrát je to František Genher (Gewuheri). Ten svolil s výměnou dosavadního faráře Alberta s novým Čakovickým farářem, jímž byl Jan, předtím plebán v Přimdě.¹⁰²

⁹³ LC V/s.242

⁹⁴ J. CHARVÁT, Farní osada Velké Čakovice, Praha 1902, s.11

⁹⁵ Tamtéž, s.11

⁹⁶ J. CHARVÁT, Farní osada Velké Čakovice, Praha 1902, s.12

⁹⁷ A. PODLAHA - Posvátná místa království Českého, díl 2, Praha 1907, s.233 (dále Podlaha - Posvátná místa)

⁹⁸ RDP, s.48

⁹⁹ J. CHARVÁT, Farní osada Velké Čakovice, Praha 1902, s.31

¹⁰⁰ LC II/s.75-76

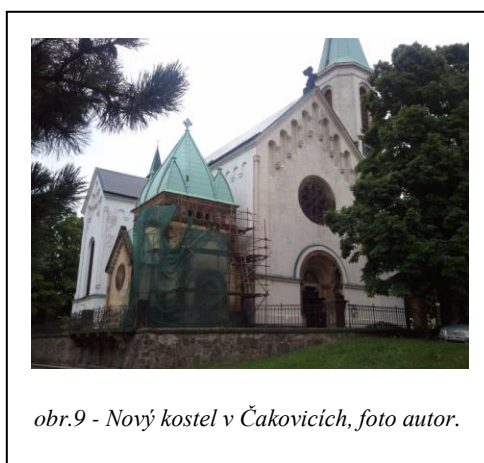
¹⁰¹ Tamtéž, III/s.138

¹⁰² Tamtéž, V/s.242

Roku 1407 je při kostele zmíněn střídník Jakeš.¹⁰³ Nejmenovaný farář z Čakovic pak roku 1412 provádí výměnu farářů v sousedních Třeboradicích. Snad to mohl být Jan, protože již roku 1414 je zmíněn plebán Jan, jenž zemřel, a ke kostelu je dosazen kněz Petr z Ústí nad Labem. Tohoto roku podává ke kostelu faráře malostranský rychtář Jakoubek.¹⁰⁴

Při vizitacích je roku 1380 při kostele zmíněn pouze farář Petr. Ten uvedl, že je mu známo, že farář z Třeboradic hraje s laiky kostky.¹⁰⁵

První výše papežského desátku odváděného kostelem je zaznamenána k roku 1369, toho roku jeho pololetní výše činila 18 gr. V dalších letech 1384, 1385 a 1405 kostel platil desátek

stálých 18 gr. Jedinou výjimkou byl rok 1399, kdy se nám dochoval záznam z celého roku a oproti předchozím zmíněným rokům je tedy částka dvojnásobná 36 gr.¹⁰⁶ Výše odváděného desátku byla v rámci děkanátu slabě nadprůměrná. K zajištění kostela nacházíme ještě drobnou zmínku o tom, že v roce 1398 kostel obdaroval výše jmenovaný patron František Geuher (Gewuheri), jenž odkázal ke kostelu dvě kopy Pražských grošů.¹⁰⁷ Roku 1376

je pak uvedena zmínka v soudních aktech, o povinnosti faráře Petra zaplatit ve dvou splátkách dluh dvě a půl kopy grošů¹⁰⁸. Tamtéž se dozvídáme, že je roku 1383 střídník Jakeš dlužen na stavbu kostela sv. Jiljí, částka však není zmíněna.¹⁰⁹ Střídník Jakeš je pak dle výroku korektora kléru roku 1407 povinen zaplatit 3 kopy grošů Jinochovi, měšťanovi Nového města Pražského.¹¹⁰

¹⁰³ A.PODLAHA, Akta korektorů duchovenstva diecéze pražské, Praha 1921, s.43 (dále jen Akta korektorů)

¹⁰⁴ LC VII/s.136

¹⁰⁵ Vizitační protokol s.250

¹⁰⁶ RDP,s.48

¹⁰⁷ LE VI/s.42

¹⁰⁸ F.TADRA, AKADEMIE císaře Františka Josefa, Akta Iudicaria - Soudní akta konzistoře pražské, ed. Akademie č.I.II.Praha 1893, ed.F.Tadra,č.III.-VI Praha 1893-1900, - I/s.171 (dále jen AIu)

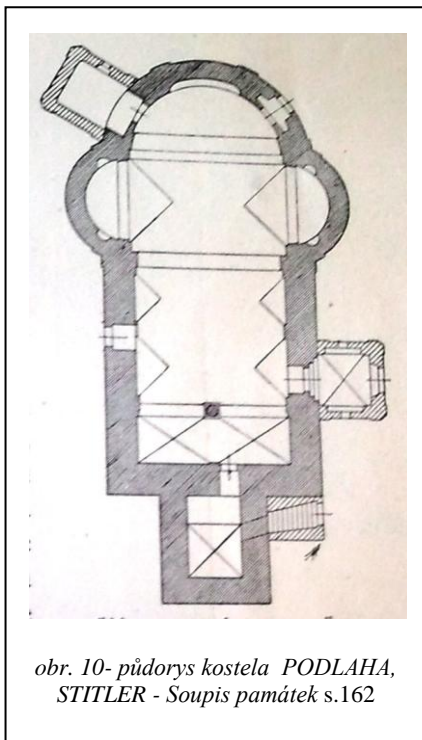
¹⁰⁹ Tamtéž II/s.228

¹¹⁰ Akta korektorů, s.43

5. 3. ČELÁKOVICE

Stručná historie Čelákovic

Čelákovice leží poblíž řeky Labe. Ta ve středověku často měnila koryto. Přesto si naši předkové našli v této lokalitě své místo, které bylo od prehistorických dob osídlené. Někdejší raně středověké jádro lokality se rozprostíralo v místě zvaném Čelakovský hrádek.¹¹¹ V tomto místě dodnes stojí na vyvýšenině také kostel. Městečko nebylo zřejmě nikdy opevněno, ale stála zde tvrz, která se nám dochovala a je v ní v současnosti umístěno

muzeum. Čelákovice byly pravděpodobně od svých počátků královským komorním zbožím, které král prodal roku 1290 Sedleckému klášteru. Od něj se pak Čelákovice dostaly do držení kapitule v Sadské.¹¹² Brzy poté se ale Čelákovice postupně ocitly v rukou pánů z Okoře, kteří je drželi v letech 1368 až 1388.¹¹³ Měli zde dokonce svého purkrabího.¹¹⁴ Poté byly Čelákovice buď prodány, nebo zastaveny. Dozvídáme se totiž, že po roce 1391 jsou držiteli František Kraměř a Albert Kraměř. Zatímco v roce 1395 se již opět připomínají páni z Okoře. Až k roku 1401 byla tvrz s Čelákovicemi i právem podacím ke kostelu, prodána Janovi z Klučova. Zdrojem obživy obyvatel bylo zřejmě od počátků rybářství, k roku 1407 jsou zde známy také vinice.¹¹⁵

Kostel Nanebevzetí panny Marie

Románská budova kostela má štíhlou průčelní věž a tři apsidy rozložené do kříže. Pochází z počátku 12 století.¹¹⁶ Podací právo ke kostelu měli držitelé tvrze a vsi Čelákovic. Prvá zmínka o Čelákovickém faráři v knihách konfirmačních se objevuje v souvislosti s výměnou farářů v Mochově z roku 1366. Zde zatím čelákovický farář není jmenován.¹¹⁷ Prvním

¹¹¹ Podlaha - Soupis památek, s.162

¹¹² Sedláček - Hrady, - XV/s.169

¹¹³ Kuča - Města, I/s.467

¹¹⁴ Sedláček - Hrady, XV/s.169

¹¹⁵ Kuča - Města, I/s.467

¹¹⁶ Podlaha - Soupis památek, s.162

¹¹⁷ LC I/s.82

zmíněným farářem je Herold, ten byl při faře roku 1380, ve stejné době je při kostele zmíněn jeden vikář, Jan z Osic. Farař Herold měl být v té době při kostele již 11 roků, vikář 4.¹¹⁸ Dalším zmíněným farářem je Hynek, který roku 1396 odstupuje. Na jeho místo nastupuje Václav. Ten byl předtím farářem v Hloubětíně. V tomto případě se jedná o výměnu farářů, s níž souhlasil Jan z Okoře, jenž měl ke kostelu podací právo.¹¹⁹ Páni z Okoře si dále drží podací právo a v roce 1398 ke kostelu podává faráře František z Okoře. Tohoto roku je jako farář zmíněn Herold z Kralovic.¹²⁰ Další výměna Faráře proběhla už roku 1400, kdy se souhlasem Johánka z Čelákovic byl vyměněn tehdejší čelákovický farář Václav za plebána Tomáše, do té doby faráře v Průhonicích.¹²¹ Dále je roku 1406 zmíněn farář Andream, jež byl se souhlasem Johánka Bernáška (Bernassconis) vyměněn s tehdejší farářem Václavem.¹²² Z duchovních osob je zmíněn roku 1379 také jakýsi kněz Vavřinec, v souvislosti se sporem o faru ve Vyšehořovicích.¹²³ Naposled nalézáme zmínku z roku 1418, kdy rezignuje farář Václav a na jeho místo je dosazen Jan, dříve farář v Kozlech. Ke kostelu toho roku faráře podává Jindřich z Cách a Jenštejna.¹²⁴

obr.11 - Čelákovice - stabil.katastr.
<http://archivnimapy.cuzk.cz>

Při vizitacích je roku 1380 zmíněn farář Herold, v té době byl při kostele 11 let. Také je zmíněn jeden vikář Jan z Osic, který byl v té době při kostele 4 roky. Při vizitacích se řešil prohřešek faráře ze Záp, jež měl mít při sobě svého syna, akolitu. Zmiňují se zde také místní konšelé Chilík, Kubík a Vicho.

Kostel v Čelákovících byl povinen v letech 1352 a 1369 platit 36 gr. pololetního desátku. V letech 1384, 1385 se částka snížila a bylo zapláceno 26 grošů, ale už v roce 1399 je placeno 72 grošů ročního desátku. V roce 1405 byl papežský desátek stanoven opět na 26 grošů¹²⁵. Z hlediska srovnání s ostatními farnostmi se jednalo o poměrně vysoké desátky. Pokud jde o částku 26 gr, i s touto se kostel řadil mezi nejzámožnější farnosti děkanátu, desátek 36 gr. pak byl třetím nejvyšším v děkanátu, více platily pouze kostely v Kostelci a Vinoři. Další

¹¹⁸ Vizitační protokol s.241

¹¹⁹ LC, V/s.176

¹²⁰ Tamtéž, I/s.266

¹²¹ Tamtéž, VI/s.17

¹²² Tamtéž, VI/s.170

¹²³ AIu, I/s.358

¹²⁴ LC, VII/253

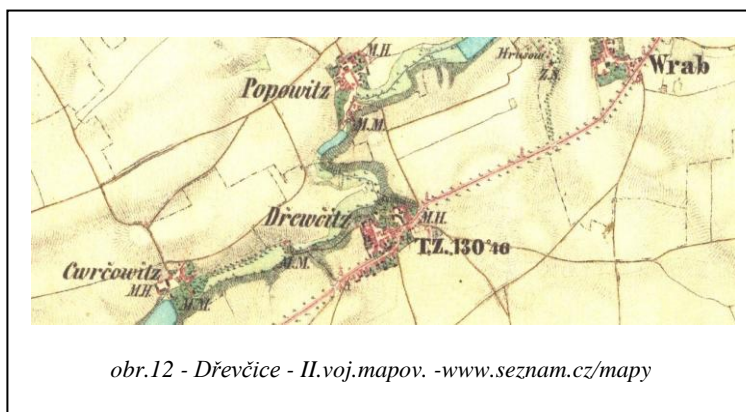
¹²⁵ RDP,s.48

zmínku k financím farnosti nacházíme v soudních aktech, kde je k roku 1396 zapsáno ujednání mezi Hynkem, toho času Hloubětínským farářem, jež byl dříve farářem v Čelákovcích a Šimonem nájemníkem v Čelákovcích a Hloubětíně, týkající se dluhu ve výši 98 gr. a k tomu 3 strychy pšenice a 30 strychů ječmene.¹²⁶

5. 4. DŘEVČICE

Stručná historie Dřevčic

Ves Dřevčice se připomíná v zakládací listině kolegiálního kostela v Boleslavi s datem 1052, jež je však falzem dodatečně vyhotoveným na konci 12. nebo v 13. století. V listině je zmíněno, že byla boleslavskému kostelu darována ves Dřevčice mimo jiné i se vsí Zápy.¹²⁷ Od 14. století byla v Dřevčicích tvrz a na ní přebýval roku 1354 litomyšlský biskup Jan. Z pramenů víme, že z tohoto místa jednal o desátcích svého města Svitavy.¹²⁸ Roku 1375 pak

držel Dřevčice Jindřich, příbuzný Olomouckého biskupa.¹²⁹ Ten pak roku 1382 tvrz prodal i s příslušenstvím Olomouckému biskupství.¹³⁰ Po nějaký čas pak držel Dřevčice Jan z Cimburka, nepřítel biskupa, který se jich předtím násilně zmocnil. Poté

Dřevčice prodal a věno manželky převedl na Moravu. Král Václav však nakonec přikázal Dřevčice vrátit tehdejšímu biskupovi Mikuláši. Jeho nástupce Jan Mráz pak od roku 1406 zastavil Dřevčice Beneši z Chroustníka a jeho manželce. Dřevčice nakonec opět vyplatil Konrád z Vechty.¹³¹

Kostel sv. Bartoloměje v Dřevčicích

Původní kostel svatého Bartoloměje byl značně starý, byl postaven snad již v 11. nebo 12. století. Budova byla původně obdélná s apsidou a pravděpodobně i s věží. K této byl přistavěn po jižní straně gotický kostel, který byl pak upraven v 16. století a pak ještě

¹²⁶ AIu III/s.210

¹²⁷ RDB, I/s47 (dále RBM)

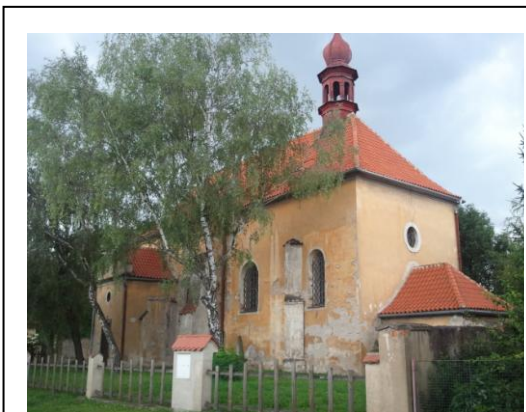
¹²⁸ LE I/179

¹²⁹ V. BRANDL, Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, Brno 1850, XI/s.10 (dále CDM)

¹³⁰ CDM, XI/s.559

¹³¹ Sedláček - Hradý, XV/s.171

několikrát přestavěn.¹³² Přes starobylost kostela, nacházíme první zmínky v knihách konfirmačních až roku 1361. Tehdy ještě není zmíněn dřevčický farář, ale jen jakýsi kněz Velislav.¹³³ Další zmínka se týká dřevčického vladyky Soběhrda, jež měl roku 1371 podací právo v Drchlavě¹³⁴ Roku 1380 je farářem v Dřevčicích Jan. Stejný rok je také zmiňován

obr. 13 - sv Bartoloměj v Dřevčicích, foto autor

zdejší vikář Václav.¹³⁵ Farář Jan měl být v té době v Dřevčicích již 20 let, vikář 11 let. Roku 1397 je zmíněn zemřelý farář Jan, když je místo něj jako farář dosazen Jiří z Kroměříže. Tohoto ke kostelu podává olomoucký biskup Mikuláš.¹³⁶ V té době drželi ves i patronát ke kostelu olomoučtí biskupové. K posledním změnám na faře došlo roku 1418. Tehdy byl 3. srpna ke kostelu ustanoven Tomáš z Litoměřic.¹³⁷ Když však záhy

umírá, je 17. listopadu 1418 ke kostelu ustanoven Řehoř Matěj z Veselí. V obou případech je jako patron zmíněn zeman Janek z Chotimic.¹³⁸

Při vizitacích byl projednáván prohřešek zdejšího faráře, který měl zpronevřit 2 kopy grošů, bylo mu nařízeno, aby je vrátil do sv. Havla. Vikář Václav si měl zase držet konkubínu.¹³⁹

Dřevčicím byl pololetní papežský desátek stanoven na 21 gr., tento poplatek pak farnost odváděla po celou dobu až do roku 1405. Jedinou výjimkou je obvykle zmíněná celoroční dávka v roce 1399. Toho roku mělo být odvedeno 42 gr. Bylo však odvedeno jen 40 gr. a zbylé dva groše byly zaznamenány jako farářův dluh.¹⁴⁰ Výše desátku byla oproti ostatním kostelům v děkanátu mírně nadprůměrná.

¹³² E. POCHE a kol, Umělecké památky v Čechách, Praha 1977, s.327

¹³³ LC, I/s.148

¹³⁴ Tamtéž, II/s.51

¹³⁵ Vizitační protokol s.255

¹³⁶ LC, V/s.287

¹³⁷ Tamtéž, VII/266

¹³⁸ Tamtéž, VII/s.277

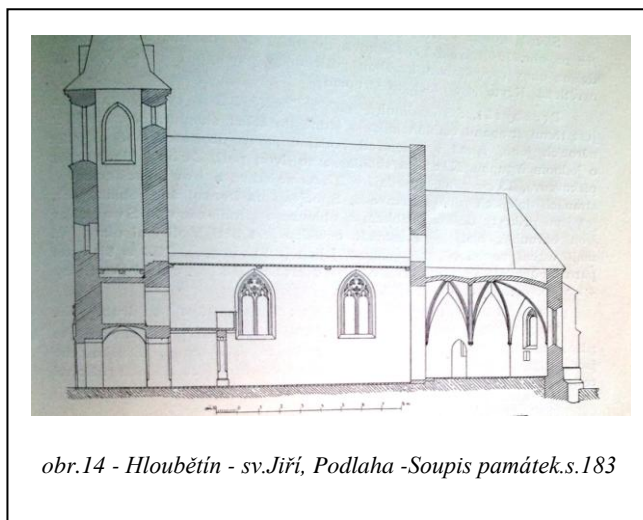
¹³⁹ Vizitační protokol s.255

¹⁴⁰ RDP, s.48

5.5. HLOUBĚTÍN

Stručná historie Hloubětína

Ves Hloubětín (Hloupětín) svůj název získala zřejmě od vladyky Hlupaty. Tvrz byla původně vybudována v sousedním Humenci. Hloubětín patřil do počátku 13. století Německým rytířům. Roku 1233 ves od nich koupila královna Konstancie a darovala ji novému špitálu sv. Františka, který založila její dcera Anežka s novým řádem Křižovníků s červenou hvězdou. Roku 1235 pak Křižovníkům s hvězdou darovala vsi Hloubětín, Humenec a Hnidošice.¹⁴¹ Roku 1407 velmistr řádu Zdeněk prodal tvrz, dvůr a ves Humenec Vavřinci, soukeníkovi z Prahy i s robotami a poplužím od Hloubětína až ke Kyjím, Vysočanům, Kbelím a Satalicím.¹⁴² Za husitství převzala špitál do své správy pražská obec. Také se tím zmocnila jeho statků a mezi nimi i Hloubětína. V klášteře zůstal jeden z řeholních kněží s několika bratry, kteří se dál starali o chudé.¹⁴³

obr.14 - Hloubětín - sv.Jiří, Podlaha -Soupis památek.s.183

Kostel sv. Jiří

Farní kostel sv. Jiří se připomíná roku 1352. Roku 1695 byl rozšířen a obnoven a roku 1847 opět renovován.¹⁴⁴ Jako první je zmiňován plebán Křišť'an, který byl při kostele do roku 1365. Toho roku přichází směnou ke kostelu plebán Havel z Tejnovic. Ke kostelu v Hloupětíně podává faráře velmistr řádu křižovníků s hvězdou Fridrich. Roku 1376 se Mořic vyměnil s Adamem, do té doby plebánem v Černuci. Tehdy dal se směnou souhlas velmistr řádu křižovníků s hvězdou Fridrich.¹⁴⁵ Roku 1380 je při kostele zmíněn nájemce fary Vít z Třeboně (Vitingau).¹⁴⁶ Roku 1390 je, po smrti Petra řečeného Koza, ke kostelu dosazen Hanek z Jesemiře. Ke kostelu je farář tohoto roku navržen představenými konventu při špitálu

¹⁴¹ RBM s.410

¹⁴² Sedláček - Hradý, XV/s.306

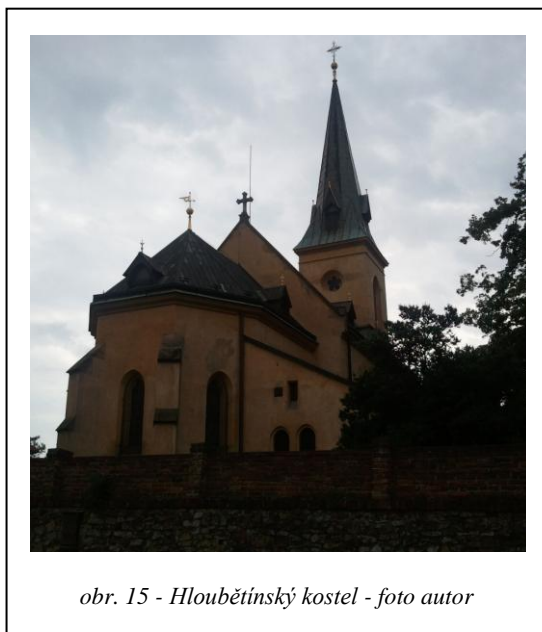
¹⁴³ Podlaha - Posvátná místa, II./s.237

¹⁴⁴ Podlaha - Soupis památek. s.183

¹⁴⁵ LC, III/s.57

¹⁴⁶ Vizitační protokol s.261-270

sv. Františka u paty Pražského mostu Zdeňkem a Janem.¹⁴⁷ Roku 1396 rezignuje farář Václav a se souhlasem Zdeňka, představeného špitálu sv. Františka řádu Křižovníků s hvězdou, je ke kostelu dosazen Hynek.¹⁴⁸ Stejný patron také podával faráře roku 1401, tehdy došlo k výměně Hynka za Václava, jenž byl do té doby oltářníkem sv. Kateřiny v kostele sv. Martina ve Větším městě Pražském.¹⁴⁹ Roku 1411, dochází k další výměně faráře. Přichází Jan, do té doby oltářník Božího těla v kostele Sv. Jiljí v Praze, patrona toho roku zastupuje opět představený řádu Křižovníků, tentokrát Jan. Roku 1419 je podán řádem Křižovníků s hvězdou další farář, Jana nahrazuje Prokop z Liboce. Také tentokrát se jedná o směnu farářů.

Při vizitacích v roce 1380 je při kostele zmíněn plebán Adam a tehdejší nájemce Vít z Třeboně, tento má při sobě hospodyně Martu, s dcerou a synem. Její bývalý muž Václav z Plzně, s nímž měla dceru, již zemřel. Protože se ukázalo, že si ji držel jako konkubínu, bylo Vítovi nařízeno se jí zbavit a pokud by si nadále držel konkubínu, hrozil mu trest 6 měsíců vězení. Zřejmě také nepředložil formát, protože mu bylo nařízeno jej do 14 dní předložit.

Kostel v Hloubětíně nebyl zřejmě nijak bohatě nadaným kostelem. Měl stanovený pololetní desátek ve výši 9 gr. Zachovaly se nám o něm zmínky v letech 1352, 1369, 1384, 1385, 1399 a 1405, kromě roku 1399, kdy bylo za celý rok zapláceno 18 gr.¹⁵⁰ Jednalo se o téměř nejnižší dávku z celého děkanátu, po celou dobu byla placena ve stejné výši.

¹⁴⁷ LC, V./s.5

¹⁴⁸ Tamtéž, V/s.266

¹⁴⁹ Tamtéž, VI/s.59

¹⁵⁰ RDP, s.48

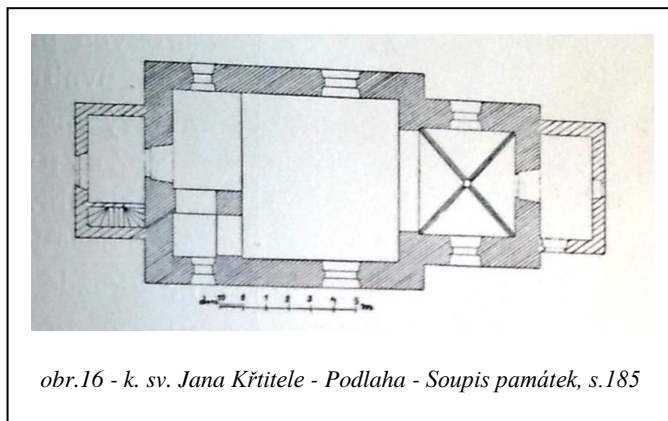
5. 6. HOVORČOVICE

Stručná historie Hovorčovic

Ves je nejdříve zmiňována jako ves u Pakoměřic. Od počátků zřejmě patřila Vyšehradské kapitule.¹⁵¹ Roku 1284 kapitula pronajala zdejší statek Oldřichu Placerovi,¹⁵² který někdy před tím založil tvrz. Poté od 1321 patřila Hovorčevěs probošství.¹⁵³ Kostel zde byl od 14. století, podací právo náleželo kanovníkům boleslavské kapituly. Také tu byl dvůr, který ještě před rokem 1329 držel Mikuláš Vintřířuv a po něm jej měl Mikuláš Rokycanský. Poté patřil pražským měšťanům.¹⁵⁴

Kostel sv. Jana Křtitele

Kostel je připomínán jako farní ve 14. století. Jedná se o prostou stavbu z posledního románského období. Má obdélnou loď s křížovou klenbou.¹⁵⁵ Roku 1392 již měl být opravován,¹⁵⁶ dá se předpokládat, že goticky. První zmínka o plebánech pochází z roku 1359, kdy na místo předchozího faráře Františka nastupuje kostelecký plebán Beneš z Třeboradic. Ke kostelu jej podává Ulrich, děkan boleslavského kostela.¹⁵⁷ Roku 1360 dochází ke směně faráře, do Hovorčovic přichází ze Zímu (zym) Mořic, se souhlasem Jaška a Jana z Lubna, boleslavských kanovníků.¹⁵⁸

obr.16 - k. sv. Jana Křtitele - Podlaha - Soupis památek, s.185

K roku 1375 nacházíme zmínku o Hovorčovickém střídníkovi Mikuláši Špičkovi.¹⁵⁹ Poté se k roku 1376 dozvídáme, že je plebán Herman vyměněn se souhlasem Jana z Dubé a Jana ze Slavětic, boleslavských kanovníků, za Hartunga,

¹⁵¹ RBM I/77,94

¹⁵² Tamtéž II/s.573

¹⁵³ Sedláček - Hrady, XV/s.261

¹⁵⁴ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník Historický království českého, Argo Praha 1998, s.257

¹⁵⁵ Podlaha - Soupis památek, s.185

¹⁵⁶ Podlaha - Posvátná místa, II./s.272

¹⁵⁷ LC I/s.103

¹⁵⁸ Tamtéž I/s.141

¹⁵⁹ AIu I/s.118

spolukanovníka ve Staré Boleslavi.¹⁶⁰ Tam i sídlil a do Hovorčovic docházel.¹⁶¹ Roku 1380 je zmíněn plebán Hartunkus, ten je v té době při kostele 3 roky. Stejný rok jsou v Třeboradicích zmíněni zvoník Vrbata a vikář Matěj Blahnonis.¹⁶² V roce 1391 do Hovorčovic nastupuje Vít, předtím oltářník Panny Marie v Čáslavi. Opět se jednalo o výměnu za předchozího Hartunga. I tohoto roku faráře podávali kanovníci, tentokrát Jan z Lubna a Jeník z Přimdy.¹⁶³ S Vítem se roku 1395 vymění Dominik, předtím plebán u sv. Jana na Újezdě v Praze. Je uvedeno, že jej podával opět Jan z Lubna, tohoto roku jmenovaný nejen jako kanovník boleslavský ale i olomoucký.¹⁶⁴ Roku 1404 dochází k další výměně, faráře nahrazuje Mikuláš.¹⁶⁵ Ten se však ještě téhož roku vymění s Václavem z Loukova a ten po několika dnech provede směnu s farářem Divišem. V obou případech podával faráře boleslavský kanovník Prokop.¹⁶⁶ Roku 1409 nakonec Diviš mění místo s Václavem, plebánem z Hobšovic. Na místo jej podává opět kanovník boleslavský, tentokrát Hanek ze Slivna.¹⁶⁷ Roku 1410 je zmíněn jakýsi Lukáš, který byl někdy před tímto rokem nájemce fary v Hovorčovicích.¹⁶⁸

Při vizitacích v roce 1380 jsou při kostele zmíněni plebán Hartunkus, vikář Matěj Blahnonis a zvoník Vrbata. Projednává se především jednání vikáře Matěje, který si držel konkubínu Žofku, již se říkalo Kačka. Vikář s ní měl dvě děti – Dorotu a Petra. Bylo mu pohroženo trestem 6 kop grošů a 2 měsíců vězení, pokud si bude konkubínu dále držet.¹⁶⁹

Z finančních záležitostí je zmíněno, že roku 1375 Jan Mabka smění faru s Hermanem za poloviční prebendu při boleslavském kostele,¹⁷⁰ její výše není zmíněna. O čtyři roky později jistý Harandus z Hovorčevsi dává úrok, který ve vsi držel k prebendě Hynek (Hinka), kanovník při svatém Jiljí v Praze. Jednalo se o plat 90 gr. Roku 1391 prodává tehdejší farář Vít řečený Dokoše na Nové město Pražské 18 strychů obilí za 248

¹⁶⁰ LC III/s.51

¹⁶¹ Podlaha - Posvátná místa, II./s.272

¹⁶² Vizitační protokol s.247

¹⁶³ LC V/s.73

¹⁶⁴ Tamtéž V/s.235

¹⁶⁵ Tamtéž VI/s.111

¹⁶⁶ Tamtéž VI/s.126-7

¹⁶⁷ Tamtéž VI/s.281

¹⁶⁸ Akta korektorů s.13

¹⁶⁹ Vizitační protokol s 247

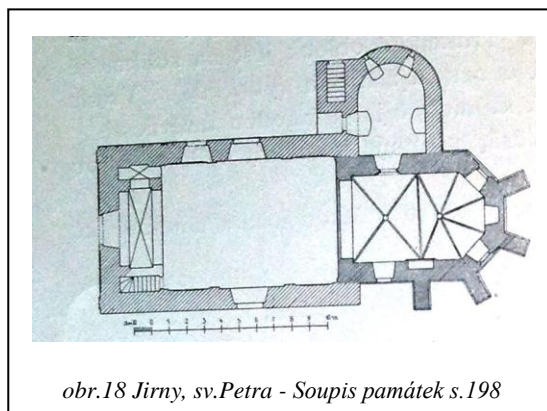
¹⁷⁰ AIu I/s.140

gr. Pražských.¹⁷¹ Roku 1403 pak farář Dominik pronajal své farní důchody na tři roky za 14 kop gr. ročně. Desátky měl kostel pololetně vypočtené na 12 gr. o jejich platbách jsou dochované záznamy z let 1352, 1369, 1384, 1385, 1399 a 1405. Po celou dobu platil kostel stejnou výši desátku, pouze z roku 1399 se tradičně dochoval celoroční plat ve výši 24 gr. Z tohoto hlediska se v rámci děkanátu jednalo o podprůměrně nadaný kostel. Z majetku kostela jsou ve vizitacích zmíněny tyto věci: 7 x palla z toho 5 všedních a 2 sváteční, 1 kalich, 2 misály, a 1 graduál.¹⁷²

5. 7. JIRNY

Stručná historie obce

Původně dvě vsi Velké a Malé Jirny jsou dnes spojené. Ve středověku však byly jen jedny Jirny, nové Jirny byly založeny později. V dřívější době jsou uváděny názvy Jiren: Jirna, Jiren nebo Juren. Jiřenec je pak místo, kde stála tvrz a poté zámek. Roku 1307 byly Jirny rozděleny mezi Jakeše Balkara z rodu Velflovičů a Peška z Klučova.¹⁷³ Na staré tvrzi jsou k roku 1367 zmíněni Jakeš Bolek Velfovický a Pešek z Klučova, z měšťanských pražských rodin.¹⁷⁴ Poté, až roku 1397, je zmíněna Kačka manželka Štětika z Jiřence. Někdy před rokem 1398 si Annu z Jiren, vdovu po nějakém Sulkovi, vzal Zdeněk Beškovec z Beškovic, který zemřel 1398. Měl syny Zdeňka a Oldřicha.¹⁷⁵ Beškovci pak podávali faráře do Jiren.

obr.18 Jirny, sv.Petra - Soupis památek s.198

Kostel sv. Petra

Kostel se připomíná roku 1367. Stojí na vysokém návrší, ve východní části čtvercového náměstí. Má gotický čtvercový presbytář zakončený pěti stranami osmiúhelníku.¹⁷⁶ Roku 1367 umírá dosavadní farář Velislav a na jeho místo podávají pražští měšťané Jašek Polkonis

¹⁷¹ AIu III/s.44

¹⁷² Vizitační protokol s.247

¹⁷³ Sedláček - Hrady, XV/s.176

¹⁷⁴ J. Prášek, Okres Brandejsský nad Labem, Praha 1875, s.184

¹⁷⁵ LE VII/s.113

¹⁷⁶ Podlaha - Soupis památek, s.198

a Pešek z Klučova, nového faráře Václava z Jivna.¹⁷⁷ Roku 1374 ze soudních akt zjišťujeme, že byl při faře plebán Václav.¹⁷⁸ Roku 1380 je ve vizitačním protokole zmíněn farář Václav (při kostele již 10 let) a vikář Martin z Týnce.¹⁷⁹ V říjnu 1380 je již v soudních aktech zmíněn farář Martin.¹⁸⁰ Roku 1389 farář Martin umírá a na jeho místo nastupuje Stibor Jan z Tumoraz, podaný toho roku Mikulášem z Klučova.¹⁸¹ Dále se dozvídáme, že roku 1398 byl při kostele farářem Mařík.¹⁸² O jistém Maříkovi, jako střídníkovi, je zmínka již roku 1375.¹⁸³ Další zmínku o faráři nalzáme až roku 1408, kdy na místo plebána v Jirnech nastupuje Jakub, jenž byl předtím v Bystřici. Vyměnil se s dosavadním farářem Mořicem (možná Maříkem) a podával jej toho roku Ulrich Běškovec. Jakub však, jak se dá zjistit ze soudních akt, ihned svoji prebendu pronajímá.¹⁸⁴

Při vizitacích byl roku 1380 zmíněn plebán Václav a vikář Martin z Týnce. Je zde také uvedeno, že baptisterium nestojí odděleně. Vikář uvedl, že zdejší farář jezdí často do Prahy a zdrží se tam přes noc. Vikář prý zase rád v hospodě hraje kostky a plebán ze Svrčovic si prý drží konkubínu.¹⁸⁵

Kostel platil v letech 1352, 1369, 1384, 1385, 1399, 1405 pololetní výše desátku ve výši 15 gr. Tato výše desátku je vzhledem k ostatním farnostem děkanátu podprůměrnou. Kostel však není z nejhudších. K roku 1374 je zmíněna bližší nespecifikovaná pře faráře Václava a roku 1375 se dozvídáme o jakémsi střídníkovi Maříkovi, bohužel však bez jakýchkoliv dalších podrobností. K roku 1398 je zmíněno, že tehdejší farář Mařík pronajímá za 26 kop grošů farní důchody jistému Mikuláši z Mladé Boleslavi.¹⁸⁶ Další záznam o pronájmu fary nalzáme u roku 1408. Tehdy farář Jakub pronajal Aleši z Unhoště farní důchody na dobu následujících tří roků za 26 kop grošů ročně.¹⁸⁷

¹⁷⁷ LC, I/2/s.84

¹⁷⁸ AIu I/s.104

¹⁷⁹ Vizitační protokol s.257,258

¹⁸⁰ AIu II/s.58

¹⁸¹ LC, IV/s.209

¹⁸² AIu III/338-9

¹⁸³ Tamtéž I/s.111

¹⁸⁴ Tamtéž VI/s.224

¹⁸⁵ Vizitační protokol s.258

¹⁸⁶ AIu III/s.338-9

¹⁸⁷ Tamtéž VI/s.224-5

5. 8. KOSTELEC NAD LABEM

Stručná historie Kostelce

Před rokem 1317 zde již měla být tvrz a mezi ní a kostelem vzniklo městečko. Tvrz ležela blíže Labi. Město bylo pravděpodobně opevněno dřevěnou hradbou s dvěma branami.¹⁸⁸ Kostelec byl komorním majetkem. Když jej neznámým způsobem získali páni z Oseka, Přemysl jej znovu přičlenil ke komoře.¹⁸⁹ Potom byl Kostelec majetkem českých královen. V roce 1327 slíbil Jan Lucemburský měšťanům Kostelce nad Labem potvrdit držbu statků zákupným právem a královna Eliška na základě tohoto práva povolila Hynkovi Berkovi z Dubé pozemky vysadit.¹⁹⁰ Obyvatelům bylo povoleno vysadit 21, 5 lánů, za což měšťané zaplatili 80 kop grošů. Roční úrok z lánů činil 64 grošů.¹⁹¹ Roku 1380 jsou zmiňováni místní

konšelé Petr Arnold, Ješek Pařízek, Ondřej řečený Fricek a Ješek řečený Nárožník.¹⁹² Odedávna byl u Kostelce na Labi přivoz a na něm měl právo jednoho prámu držitel města a druhý prám měl držitel Rudče, probošt metropolitní kapituly. Užitek z přivozu byl rozdělován mezi

oba držitele až do dob Berky z Dubé. Tehdy oba společně vystavěli most a o mýto se dělili. Dalšími držiteli Kostelce pak byli Rudolf Saský strýc Karla IV., Královna Eliška nebo Václav Hanuš z Mulheina, majetnické vztahy se mnohokrát změnily.¹⁹³ Na sklonku století, až do roku 1420, drželi Kostelec páni z Dubé. Roku 1420 Kostelec obsadili Pražané, a protože byl Aleš z Dubé přívržencem pod jednou, zabrali také jmění kostela a přiřkli ho obci Kostelec.¹⁹⁴

¹⁸⁸ E. POCHE a kol, Umělecké památky v Čechách, Praha 1977,

¹⁸⁹ Sedláček - Hradý XV/s.163

¹⁹⁰ RBM, III/s.163,361

¹⁹¹ Kuča - Města, III/s.88

¹⁹² Vizitační protokol, s.246

¹⁹³ Sedláček - Hradý- XV/s.163

¹⁹⁴ Tamtéž XV/s.163

Kostel svatého Martina

Původně byl farním kostelem. Jeho budova byla gotická a byl postaven v 2. pol. 13. století a od 17. století byl upravován. Nyní je budova složená z konglomerátu několika staveb z různých dob.¹⁹⁵ V 15. Století byla fara přenesena k novějšímu kostelu sv. Víta.¹⁹⁶ V předhusitské době při něm byl větší počet duchovních, takže byl někdy považován za kolegiátní.¹⁹⁷ K roku 1359 se dozvídáme, že dosavadní Kostecký plebán Beneš z Třeboradic, nastoupil ke kostelu do Hovorčovic. Plebán František šel z Hovorčovic do Kostelce. Toho roku jej podal Hynek z Kostelce, se svými bratry.¹⁹⁸ Roku 1364 je v konfirmačních knihách uvedeno, že Martin z Újezda byl ustanoven ke kostelu v Kostelci, s tím že listina nebyla vydána pro neshody. V tomto případě není bohužel uveden patron kostela ani předchůdce faráře. Zda se jedná o Kostelec nad Labem lze

obr.21 - Kostelec. sv.Martin - Podlaha - Soupis památek , s.92

dovozovat snad jen z přízviska faráře, další spojitosti nebylo možné vyhledat a nelze tedy s dostatečnou jistotou potvrdit, že se jedná právě o Kostelec nad Labem. Roku 1380 je zmíněn plebán Václav, jež dlí v té době u kostela již 8 let. Tohoto roku se také dozvídáme jména dvou vikářů Havla ze Studeného a Pavla z Rožmberka.¹⁹⁹ Roku 1408 je zmíněn nájemník fary v Kostelci, jež měl spor s vdovou po Mikuláši z Kostelce, řečeném Podstavek.²⁰⁰ Roku 1409 se dozvídáme o jakémsi Janu, knězi z Kostelce, jež dostal kridu ke kostelu v Újezdci. K této zmínce je sice uvedeno, že by se mělo jednat o Kostelec labský, avšak ze samotného zápisu a v něm uvedených skutečností, ani ze souvislostí to nevyplývá zcela jednoznačně.²⁰¹ Roku 1415 opět podává faráře Aleš z Dubé, tentokrát do Kostelce nad Labem. Po úmrtí

¹⁹⁵ Podlaha - Soupis památek, s.243

¹⁹⁶ E. POCHE a kol, Umělecké památky v Čechách, Praha 1977, 110

¹⁹⁷ Kuča - Města, III/s.89

¹⁹⁸ LC I/s.103

¹⁹⁹ Vizitační protokol, s.246

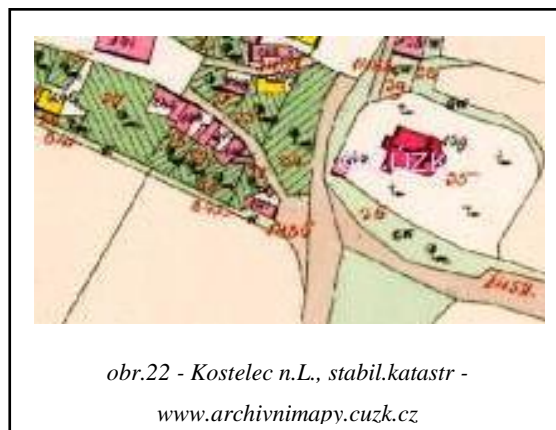
²⁰⁰ Akta korektorů, s.50

²⁰¹ LC V/s.79

předchozího plebána Ojíře (Ogerii), je dosazen Zbyněk, jenž byl předtím v Brodčích.²⁰² O faráři Ojíři se dozvídáme, že byl také korektorem kléru a od roku také písařem zapisujícím do korektorských akt.²⁰³ V roce 1415 je zmíněn jakýsi Jakub, kněz z Kostelce, v souvislosti s výměnou farářů v Mladé a Všetatech.²⁰⁴ A naposled roku 1418 se nám připomíná opět nejmenovaný plebán kostelecký, jež provádí výměnu farářů v Kozlech.²⁰⁵

Při vizitaci roku 1380 byl při kostele plebán Václav již osmým rokem. V té době jsou zde zaznamenáni také dva vikáři – Havel ze Studeného, při kostele 5 let a Pavel z Rožmberka, vikářem 2 roky. Plebán Václav se rozhovořil o poklescích okolních farářů. Farář v Třeboradicích se prý velmi rád napije, jinak je obyčejný. Faráři v Proseku a Brandýse si prý drží konkubíny. O plebánu Petrovi z Čakovic slyšel, že udeřil svoji matku, ale neví, proč to udělal.

V zachovaných soupisech papežských desátků se dozvídáme, že kostel platil roku 1352 a pak po celou dobu v letech 1369, 1384, 1385 a 1405 půlroční taxu 60 grošů.²⁰⁶ Jednalo se o nejvyšší desátek v brandýském děkanátu. Jeho výše byla prakticky třikrát tak vysoká než platba průměrné farnosti děkanátu. Tato fara byla oproti ostatním tedy značně bohatší. Roku 1361 k jejímu bohatství svým dílem přispěl také Rudolf Saský, jež daroval kostelu sv. Martina důchod z každého desátého dne s 2.

obr.22 - Kostelec n.L., stabil.katastr -
www.archivnimapy.cuzk.cz

mlýnskými koly na Labi.²⁰⁷ Také se dozvídáme, že jakýsi Jan Schalk z Kostelce nadal 67 groši platu kostel ve Všetatech. V stejné době byl z testamentu ke slávě Hoštka z Kostelce nadán platem 148 grošů oltář sv. Martina v kostele ve Staré Boleslavi. Lze konstatovat, že měšťané Kostelce byli dostatečně zámožní na to, aby rozdávali dary i okolním kostelům. Roku 1406 pak kostelecký kaplan Jindřich dostává, z nadání Teodora z Rudče, plat celých 8 kop gr.²⁰⁸

²⁰² LC, VII/167

²⁰³ Akta korektorů s.5

²⁰⁴ LC, VII/s.173

²⁰⁵ Tamtéž, VII/s.253

²⁰⁶ RDP, s.42

²⁰⁷ LE, I/s.28

²⁰⁸ LE, V/s.702

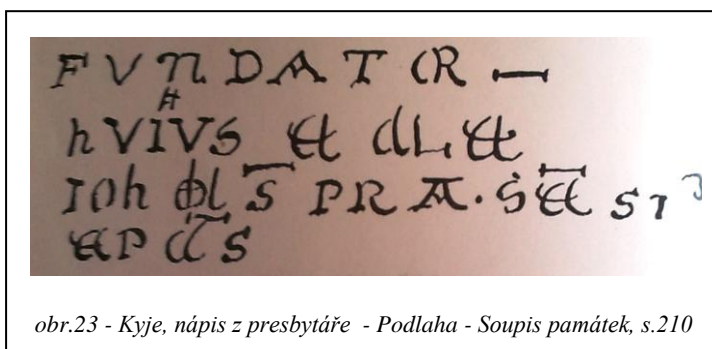
5. 9. KYJE

Stručná historie Kyjí

Kyje patřily odedávna k přímým majetkům Pražského biskupství, jakožto část českobrodského panství.²⁰⁹ Kostel byl postaven již v druhé polovině 12. století. Byl to kostel pevnostního typu. Teprve poté zřejmě až roku 1386 byla při vsi tvrz, již vlastnil Ješek z Kyj.²¹⁰ Kolem roku 1396 byl Ješek z Kyj také šafářem při arcibiskupském dvoře a roku 1403 postoupil Kyje synu Otíkovi. Ten byl napřed místopísařem Desk zemských a držel kromě Kyj i okolní statky. Roku 1420 Pražané Kyje obsadili. V té době tam byl dvůr měšťana vyšehradského. Ten mu zabrali a dali jej Matějovi z Dlouhé ulice.²¹¹

Kostel sv. Bartoloměje

Kyjský kostel sv. Bartoloměje je jeden z nejstarších a nejpamátnejších pražských kostelů. Podle latinského nápisu nalezeného na zdi presbytáře při opravách roku 1782 byl jeho zakladatelem a stavitelem pražský biskup Jan. Z tohoto nápisu se však zachovala pouze kopie v pamětní knize.²¹² Z podoby stavby lze soudit, že zakladatelem byl Jan I. (1134-1139).²¹³ Jedná se o monumentální obrannou stavbu, jež se zachovala téměř v původní podobě. Nese na sobě jasné prvky pevnostního charakteru. Zřejmě se jednalo o takzvaný pevnostní kostel, který v době neklidu poskytoval obyvatelstvu útočiště. Takovou funkci mohly mít kostely zejména v místech, kde chyběla tvrz, ale pravidlem to být nemuselo. Při Kyjském kostele se připomíná fara již ve 14. stol. Biskup Jan IV.

z Dražic r. 1306 předal užitek z farního benefícia k příjmům arcijáhna Bílínského. Ten měl právo při kostele ustanovovat svého zástupce s právy faráře.²¹⁴ Takto roku 1380 podává faráře Petr z Loun, bílínský arciděkan, když ke kostelu v Kyjích ustanovuje kněze Jiřího z Loun.²¹⁵ Před ním je však ještě zmíněn farář Martin, který roku 1358 provádí výměnu faráře

²⁰⁹ Podlaha - Posvátná místa, s.266

²¹⁰ Sedláček - Hrad, XV/s.206

²¹¹ Tamtéž, XV/s.206

²¹² Podlaha - Soupis památek, s.208

²¹³ Tamtéž, s.266

²¹⁴ Tamtéž, s.266

²¹⁵ LC IV/s.137

v Počernicích a Poříčí.²¹⁶ Dalším známým farářem byl Petr Mikuláš z Přerova (moravského z olomoucké diecéze), jež roku nastoupil na místo uvolněné smrtí předchozího plebána Jiřího. Faráře opět podával bílinský arciděkan, tentokrát Mikuláš Hlivic (Glywicz).²¹⁷ Nevíme, zda je to v souvislosti s jeho ustanovením, ale stejného roku Petr Mikuláš z Olomouce vede nespécifikovaný spor. Dne 28. července jsou v jeho věci ustanoveni prokurátoři.²¹⁸ Ke kostelu byl pak ustanoven až 9. srpna 1392. Z poslední zmínky v knihách konfirmačních se jméno faráře nedozvídáme, pouze zjišťujeme, že farář z Kyjí roku 1419 provedl výměnu faráře v Hloubětíně.²¹⁹

Roku 1380 je zmíněn u kostela jen vikář Jan, ten měl být v té době dle vizitačního protokolu vikářem již 33 roků. V Praze měl v té době velkého syna, jenž měl manželku a byl pekařem. Při vizitaci je také konstatováno, že kostel nemá statuta a svátosti nebyly odděleně.

obr.24 - Kyje, sv. Bartoloměj foto autor

Nařízení ohledně sjednání nápravy není uvedeno. Ve vizitacích je také uvedeno, že plebánem je v Kyjích vlastně bílinský arciděkan a je při kostele zřídka.²²⁰

Ze soupisu papežských desátků se nedozvídáme nic. Arcibiskupský dvůr, tvrz i kostel v Kyjích měly zvláštní postavení. Jednalo se o přímé komorní zboží arcibiskupa a spravovala je přímo arcibiskupská komora. Z tohoto hlediska tedy nelze nadání farnosti srovnávat

s ostatními farními kostely děkanátu. Něco zmínek k finančním záležitostem lze nalézt v soudních aktech konzistoře. Zde se také dozvídáme, že roku 1376 byli měšťané většího města pražského Mikuláš Kantor a Pezold, dlužní arcibiskupovi 30 kop grošů za víno z Kyjské vinice.²²¹ Dále se dozvídáme, že roku 1378 pražští měšťané Svatoň (Swaho) řečený Šilhan z Podskalí, Hanuš z nového města pražského a Mařík řečený Němec z Ostrova, sepsali smlouvu na koupi rybníka u Kyjí od pražského arcibiskupa za celých 120 kop grošů.²²²

²¹⁶ LC I/s.131

²¹⁷ Tamtéž V/s.132

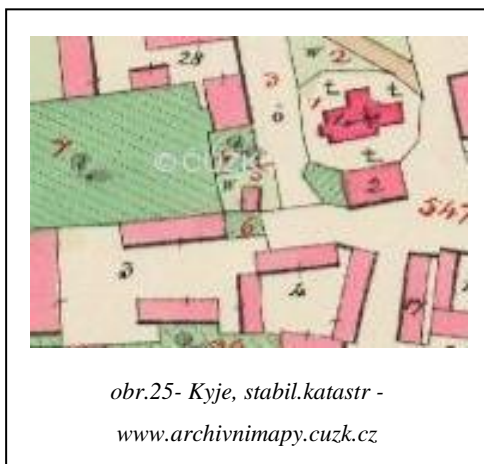
²¹⁸ AIu III/s.70

²¹⁹ LC VI/289

²²⁰ Vizitační protokol s.261

²²¹ AIu I/s.171

²²² Tamtéž I/s.303

Ke konečné dohodě došlo až v průběhu roku 1383 a ke dni 8. února 1383 se dozvídáme, že pokladník arcibiskupství obdržel za prodej rybníka z Kyjí splátku 100 gr. od Svatoně řečeného Šilhana z Podskalí a jeho společníků.²²³ Stejněho roku došlo k prodeji lesa u Kyjí, k poražení za 80 kop grošů. Les koupili pražští měšťané Ješek z nového města a Pešek řečený hospodář z Dlouhé ulice. Platit za něj měli samozřejmě arcibiskupovi. Je třeba si uvědomit,

že všechny tyto obchody a platy z nich souvisely přímo s arcibiskupstvím a byly příjmem arcibiskupovým. S finančními záležitostmi kostela přímo nesouvisely. Dále se například dozvídáme, že biskup Tobiáš z Benešova zde měl chovat koně, jež mu byly roku 1289 vzaty, tato jeho činnost také nesouvisela přímo s farností a jejím farářem.²²⁴ K roku 1371 je zmíněno, že v Kyjích bílinský arciděkan držel dvůr s poli a loukami a z nich dalšími užitky a desátky. Mimo jiné s ročním platem 36 gr., výnosy z obilí, řepy, prasat, telat, ovcí či kuřat. Konkrétní počty nebyly zmíněny. O platu kostelu nebo faráři zde také není zmínka.²²⁵ Roku 1402 potvrzuje tehdejší brandýský děkan a plebán počernický Matěj odkaz 3 kop gr. od kyjského faráře Jiřího Jakubovi, laikovi z Loun.²²⁶

5. 10. LHOTA

Stručná historie obce

Název Lhota se vyskytuje v Čechách velmi často, svůj název Lhoty odvozují od polehčení, osvobození. Toto jméno dostávaly osady, v nichž byli osadníci po určitou dobu přesně vymezeného počtu let osvobozeni od všech platů. V tomto případě se jedná o osadu v současnosti již zaniklou. Tato ležela poblíž Úval u Prahy, v lese zvaném na Fidrholci.²²⁷ Farní kostel je zapsán již v registru papežských desátků z roku 1352. Držitelem vsi byli k roku 1360 Václav Vanka, poté 1377 Pešlin Bohuslavův a roku 1402 Petr z Květnice, pražští měšťané. Ves mohla být později také nazývána Fidrholec, to však není jisté. Později se

²²³ V. CHALOUPECKÝ, Účet pokladníka Arcibiskupství pražského z let 1382/83, Praha 1912, s.35

²²⁴ Podlaha - Posvátná místa, II/s.266

²²⁵ LE I/s.82

²²⁶ LE IV/173

²²⁷ A. PROFOUS, Místní jména v Čechách, Praha 1934, I/s.516

kostela. Ves i fara zanikly již za husitských bouří. Později se ještě lokalitě, kde dříve kostel stál, říkalo Na kostelíku,²³⁴ pravděpodobně dle pozůstatků kostela, jež se v místě nacházely.

Ve vizitačním protokole z roku 1380 se dozvídáme, že kostel není vysvěcen. Při kostele by měl být toho roku farář Matěj (v té době 3 roky) a vikář Albert. Plebán se ale zdržoval v Úvalech. Při vizitaci nebyl zastižen ani on, ani vikář. Při výpovědi farář spustil velký náрек, že ke kostelu má jen 20 strychů pšenice, 20 ovsa a 1 lán polí. Kostel není od té doby, co byl konfirmován, stále vysvěcen, a proto ani nezůstává při kostele, když není vysvěcen a on musí konat bohoslužebné úkony jen v místech, kam si jej zavolají. Vikář Albert byl u faráře v Horce. Po vizitaci bylo nařízeno svázat do 14 dní žaltář, který nebyl řádně svázaný.²³⁵

V dochovaných registrech papežských desátků je kostel zmíněn, není však uvedena žádná částka, kterou by měl platit.²³⁶ Na stejném místě je k obci uvedeno "Lhota pauper", tedy Lhota chudá. Pokud je lokace obce správná, lze předpokládat, že farní kostel ležel hned v bezprostřední blízkosti Újezda, ve směru na Jirny. Tedy mezi dalšími dvěma farními obcemi. Význam Lhoty zřejmě již ve 14. století upadal, až obec zanikla zcela. A s ní pochopitelně i kostel. Ve vizitačním protokole je z majetku kostela zmíněno: 1 misál, 1 ornát, 1 kalich a 1 palla, ta je zapůjčena Wolframovi do Škvorce k oltáři. Ze zápisů také vyplývá, že kostel stále není zasvěcen, ke kostelu patří prebenda jen 20 strychů pšenice, 20 ovsa a 1 lán polí.²³⁷ O kostelu se dá předpokládat, že byl nejchudším z děkanátu.

5. 11. LITOŽNICE

Stručná historie Litožnice

Litožnice byla ves mezi Dubčí a Běchovicemi v místech, kde se dnes říká v "Litožnici". Dnes je obec již zcela zaniklá. Paměť o ní se zachovala také díky farnímu kostelu, jenž byl ve vsi. V letech 1358-59 držel Litožnici jistý Nevlas. Roku 1382 koupil některou její část, od vdovy po jistém Ulmanovi, Mikuláš Rokycanský. Držitelem zdejší tvrže byl ale stále vladyka Nevlas, který také podával faráře. Někdy v době do roku 1375 byl ve vsi pánem Pešek z Příboje a z Litožnic. Poté se k létům 1397 až 1414 jako majitel připomíná pražský měšťan Štěpán Litoměřický.²³⁸ K roku 1419 je to pak Pecman z Babic a František z Kotvic.

²³⁴ Podlaha - Posvátná místa, I/s.171

²³⁵ Vizitační protokol s.260

²³⁶ RDP, s.48

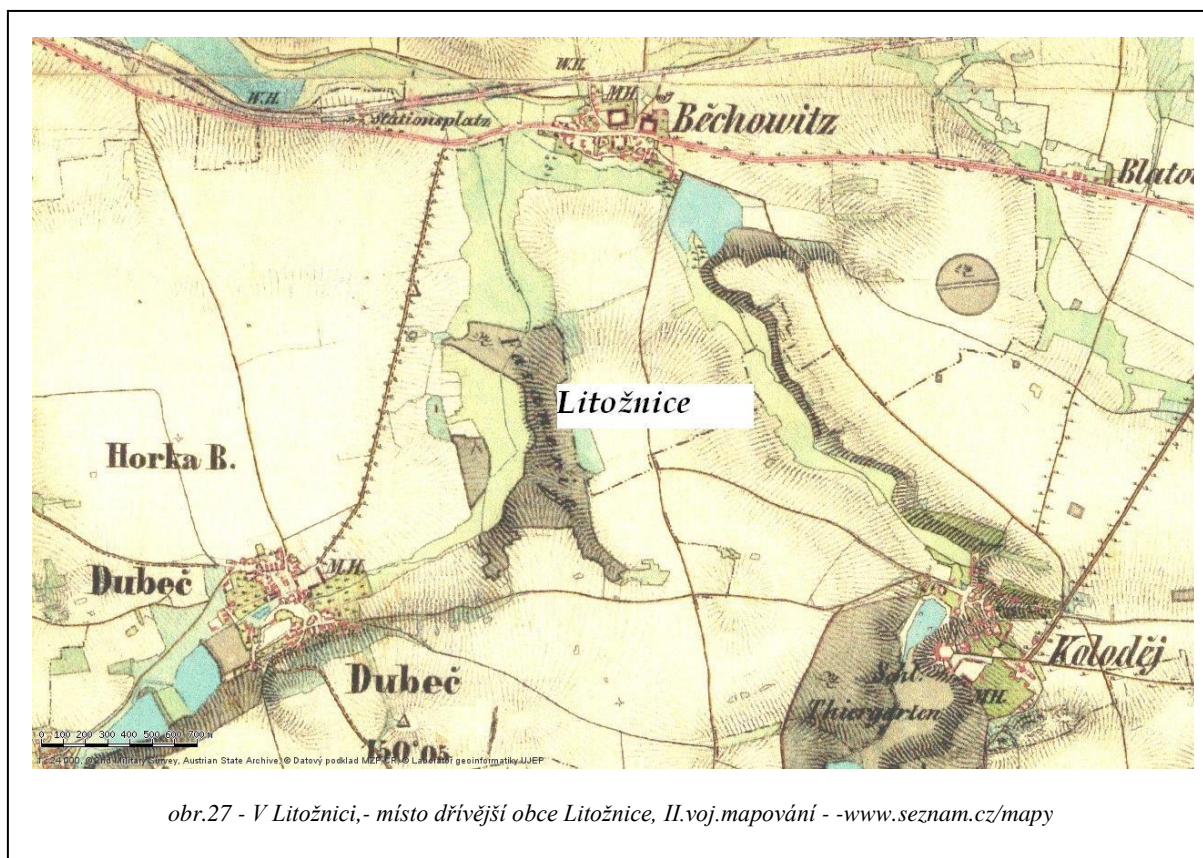
²³⁷ Vizitační protokol s.258 a 260

²³⁸ AIu V/312,373

Rod Pecmanů pak vlastnil ves ještě roku 1439, tedy přestál i revoluci majetkových změn při husitských bouřích.

Farní kostel v Litožnici, dnes již zaniklý

Kostel je připomínán k roku 1352 v dochovaných registrech papežských desátků. Roku 1358 se připomínají první faráři, na faře končí plebán František, mění své místo s Václavem, vikářem kostela v Hradci u Tuškova. Ke kostelu jej podává Nevlas z Litožnice.²³⁹ V letech 1382 až 1384 je zmiňován při kostele farář Václav.²⁴⁰ Roku 1397 plebán Václav umírá a na jeho místo přichází jiný Václav, řečený z Budějovic. Podával jej Štěpán Litoměřický z Litožnic.²⁴¹ Roku 1408 se také dozvídáme o nájemníkovi fary Martinovi, v souvislosti s nařízením korektora k propuštění podezřelé ženy, míněna je tím pravděpodobně konkubína.²⁴² Roku 1413 pak jiný plebán Petr mění místo s Mořicem, z kostela sv. Jana

na Zábradlí.²⁴³ Ihned rok poté Mořic vyměnil své místo s Janem z Údrči, v obou případech faráře stále podával Štěpán Litoměřický z Litožnic.²⁴⁴ Posledním zmíněným plebánem je

²³⁹ LC I/s.13

²⁴⁰ Alu II/s.165/256

²⁴¹ LC V/s.277

²⁴² Akta korektorů, s.15

²⁴³ LC VII/s.77

roku 1419 Petr Pizda, který se vyměnil s vikářem metropolitního chrámu v Praze, Ondřejem. Faráře podávali Pecman z Babic a František z Buben²⁴⁵ Fara pak zanikla již za husitských bouří.

Roku 1374 Litožnický plebán Václav mění pole s Jindřichem Zeidlinem, za desátek 26 gr.²⁴⁶ K roku 1402 se zmiňuje nájemník Jan řečený Sobotka, jež si pronajal farní důchody v Litožnici. Za tři po sobě jdoucí roky měl zaplatit roční plat 8 kop grošů Pražských.²⁴⁷ Již roku 1403 nacházíme zmínku, že tentýž nájemník dluží Otovi, oltářníkovi kostela Panny Marie před Týnem, 2 kopy gr. Pražských.²⁴⁸ Z dalšího se dozvídáme, že roku 1407 byl veden spor o farní důchody, mezi nájemníkem Martinem a farářem Václavem. Václav téhož roku dokonce žádal, aby byl dlužník Martin arestován, pokud dluh nezaplatí. Rozhodčí pře je v tomto sporu uvedena až k roku 1408, její výsledek však není zmíněn. Pouze nalézáme zmínku o tom, že plebán Václav téhož roku dluží prokurátorům 3 zlaté. Papežské desátky byly faře roku 1352 vyměřeny na 20 gr. pololetně. V letech 1369, 1384, 1385 a 1399 je pololetní výše desátku zvýšena na 26 gr. Roku 1405 se nám dochoval záznam již jen o dluhu 8 gr. 8 hal. Jednalo se o farnost, která kromě roku 1405 v rámci děkanátu platila nadprůměrnou výši desátku.

5. 12. MOCHOV

Stručná historie Mochova

Mochov je zmiňován prostřednictvím jména Hermana z Mochova roku 1290.²⁴⁹ V polovině 14. století je Mochov zmíněn v souvislosti s farním kostelem. Tvrz je doložena k roku 1355, ale mohla zde stát již dříve. Mochovská oblast byla úrodnou aglomerací, jež byla osídlena odpradávná. Poloha tvrze není známá, jisté je, že zpusťla již v polovině 15. století. Tehdy zanikl i mochovský statek.²⁵⁰ Fara je doložena roku 1352.²⁵¹ Držitelem Mochova v letech 1360-77 byl Pešek (Pejslin) Najmburský (Nymburský). Jeho potomci se pak nazývali Mochovští z Mochova. Od roku 1378 Mochov drží Moravský markrabě Jošt a od roku 1396 je držitelem Mochova staroměstský měšťan Hertvík Falcner. Po něm se do roku 1401 ještě

²⁴⁴ LC VII/s.78

²⁴⁵ Tamtéž VII/s.281

²⁴⁶ AIu I/s.98

²⁴⁷ Tamtéž IV/s.176

²⁴⁸ AIU IV/s.219

²⁴⁹ Kuča - Města, IV/s.105

²⁵⁰ Tamtéž/s.106

²⁵¹ RDM, s.48

připomíná Johánek z Cách. Ten toho roku umírá a po něm se pánem Mochova stává Jan z Klučova.²⁵² Od roku 1409 se na panství objevuje Johánkův bratr Jindřich z Cách. Ten v té době držel i hrad Jenštejn²⁵³ K témuž roku přestává existovat panství mochovské. Nadále Mochov přináležel k panství Jenštejnskému. Do husitských válek byl v Mochově zřejmě nevelký statek, který pak byl připojen k Přerovu, a tvrz zanikla²⁵⁴.

Kostel sv. Bartoloměje v Mochově

Ve středověku spadala mochovská farnost do brandýského děkanátu, fara zanikla pravděpodobně po zničení městečka Švédý roku 1641. Kostel stojí na opravdu výrazné vyvýšenině severozápadně nad náměstím. Je odtud rozhled na všechny strany do celého okolí. Dříve býval kolem kostela hřbitov, který ohraničovala zeď, jež stojí doposud. Obkružuje kostel v téměř pravidelném kruhu. Kostel je vybudovaný v gotickém slohu druhé poloviny 14. století. Loď kostela je obdélníková, k presbytáři ze severu přiléhá malá gotická kaplička. Ta by snad mohla být i pozůstatkem starší kaple. Farnost je zmíněna již roku 1352 v papežských desátcích.²⁵⁵ Kostel v té době již jistě stál a mohl být do novějšího gotického slohu stavebně upravován v druhé polovině 14. století. Za husitství pak fara zanikla.²⁵⁶

Z farářů je první zmíněn Mikuláš z Mochova, který provádí dle zápisu z 8. února 1367 výměnu faráře v Brandýse.²⁵⁷ Ještě téhož roku k 22. květnu, je však ve stejné knize konfirmační, zmíněna výměna dosavadního mochovského faráře Ulricha za nového faráře Zdeňka, jenž byl předtím kanovníkem vyšehradským. Toho roku podával faráře ke kostelu Petr Nymburský.²⁵⁸ Roku 1377 je provedena se souhlasem tehdejšího patrona Peška z Nymburka výměna farářů, Zdeněk je nahrazen Vlastiborem, vikářem probošta Vyšehradského kostela²⁵⁹. Tento akt je zmíněn také v soudních aktech konzistoře.²⁶⁰ Vlastibor

²⁵² Kuča - Města, IV/s.105

²⁵³ Sedláček - Hradý, XV/ s.617

²⁵⁴ Kuča - Města, IV/s.106

²⁵⁵ RDP, s.48

²⁵⁶ Podlaha - Posvátná místa, I/ s.16

²⁵⁷ LC II/s.80

²⁵⁸ Tamtéž, I/2/s.85

²⁵⁹ Tamtéž, III/s.78

pak roku 1396 odstupuje výměnou za Martina, vyšehradského vikáře. Tohoto roku podává faráře Hertvík Falcner.²⁶¹ Když roku 1407 farář Martin končí, vystřídá jej Theodorich, jenž

obr. 29 - Mochov, sv. Bartoloměj - foto autor

byl do té doby oltářníkem u oltáře sv. Marty v chrámu sv. Víta. v Praze. K tomuto roku je v konfirmačních knihách zmíněn opět jiný patron kostela, uvádí se vladyka Ctibor z Těchonic.²⁶² Roku 1415 Theodorich umírá a ke kostelu je dosazen farář Jakub. Tohoto roku jej ke kostelu podával Jindřich z Jenštejna,²⁶³ který předtím přičlenil Mochov k Jenštejnskému panství.

Co se týče zajištění kostela, kostelu byl stanoven desátek ve výši 24 gr. Zmínky o jeho odvedení jsou v letech 1352, 1369, 1384 a 1385, v roce 1399 je uveden desátek ve výši 48 gr. Stanovený poplatek se tedy po celou dobu neměnil.²⁶⁴ Zřejmě byly jeho finanční poměry ustálené. Kostel měl v rámci děkanátu stanovenou nadprůměrnou výši desátku, více odvedla jen Litožnice 26 gr., Čelákovice 36 gr., Vinoř 45 gr. a Kostelec 68 gr.

5. 13. NEHVIZDY

Stručná historie Nehvizd

Okolí Nehvizd patří ke staré sídelní oblasti, existovala zde rozvinutá sídelní síť již v románské době. Dokládají to částečně dochované románské kostely v Nehvizdech a jeho okolí. Například v Čelákovících, Mochově či Vyšehořovicích. V písemných pramenech se zmínky objevují až k roku 1352, kdy je uvedena existence fary v papežských desátcích.²⁶⁵ V té době byly Nehvizdy zřejmě jen drobným statkem souvisejícím s kostelem. Držiteli Nehvizd byli v letech 1363 až 1373 Petr z Klučova a jeho synové Mikuláš a Štěpán.

²⁶⁰ AIu, I/s.224

²⁶¹ LC, V/s.272

²⁶² Tamtéž, VI/s.202

²⁶³ Tamtéž, VII/s.94

²⁶⁴ RDP, s.48

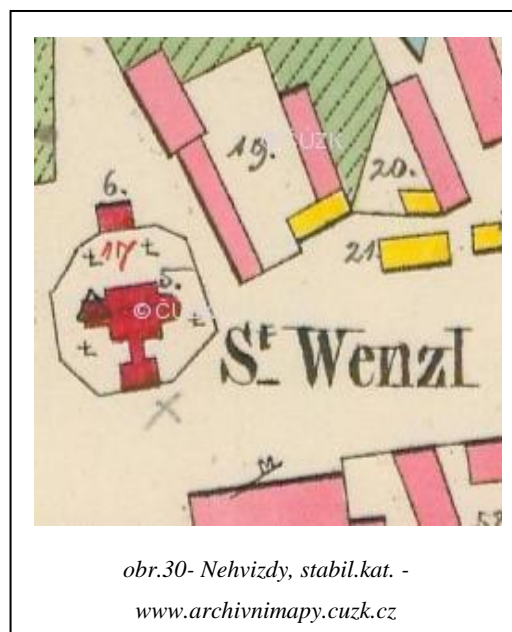
²⁶⁵ Tamtéž, s.48

Od roku 1380 držel ves Mikuláš z Klučova. Roku 1396 jsou jako držitelé zmiňováni sirotci Zdeňka z Beškovic a nakonec od roku 1417 drží ves Mikuláš z Lobkovic.²⁶⁶

Kostel sv. Václava v Nehvizdech

Kostel sv. Václava je původně románský, přestavěný raně goticky na konci 13. stol. Jedná se o jednolodní plochostropní konstrukci, s pětibocí uzavřeným žebrově sklenutým presbytářem a se západní hranolovou věží. V 16. století byl upraven a rozšířen. Fara byla při kostelu od poloviny 14. století. Později zanikla a kostel byl filiálním.

K roku 1361 je jako první zmíněn farář Jašek (Jaxoni) z Nehvizd, když provádí výměnu farářů ve Vyšehořovicích a Semicích.²⁶⁷ Petr a Mikuláš, synové Štěpána, pak roku 1364 podali k nehvizdskému kostelu Diřka (Dirzko) Stibora ze Lstiboře. Nastoupil na místo tehdy uprázdňené Janem ze Lstiboře.²⁶⁸ Roku 1372 pak Diřko (Drzconis) odstupuje a na jeho místo je dosazen Hynek (Ahinconem) z Křešic. Tehdy jej ke kostelu podávali vladykové Petr a Mikuláš z Klučova.²⁶⁹ Již za rok Ahinconis odstupuje a opět dochází k výměně faráře. Roku 1373 je tak ke kostelu potvrzen plebán Václav z Třebovle. Navrhují ho Pešek (Pesconis) z Klučova s Mikulášem a Štěpánem Klučovskými.²⁷⁰ Dle dalšího záznamu v knihách konfirmačních podával roku 1380 faráře ke kostelu Mikuláš z Tehova. Další zmínka z roku 1383 opět uvádí patronát

obr.30- Nehvizdy, stabil.kat. -
www.archivnimapy.cuzk.cz

Mikuláše z Klučova. Roku 1380 byl ke kostelu dosazen farář Mikuláš, když vystřídal předchozího plebána Václava. Ten šel onoho roku ke kostelu v Jedlce.²⁷¹ Po třech letech, roku 1383, směňuje Mikuláš farnost s Litoldem, který byl do té doby farářem ve Lhotě. Činí tak se souhlasem Mikuláše z Klučova.²⁷² Litold se pak zdržel při nehvizdském kostele až do roku 1396. Tohoto roku je ještě v květnu zmíněn v soudních aktech,²⁷³ když je v době od 15. do 23.

²⁶⁶ Kuča - Města, I/s.280

²⁶⁷ LC, I/1/s.145

²⁶⁸ Tamtéž I/2/s.38

²⁶⁹ Tamtéž, II/s.80

²⁷⁰ LC, II/s.89

²⁷¹ Tamtéž, III/s.128

²⁷² Tamtéž, III/s.151

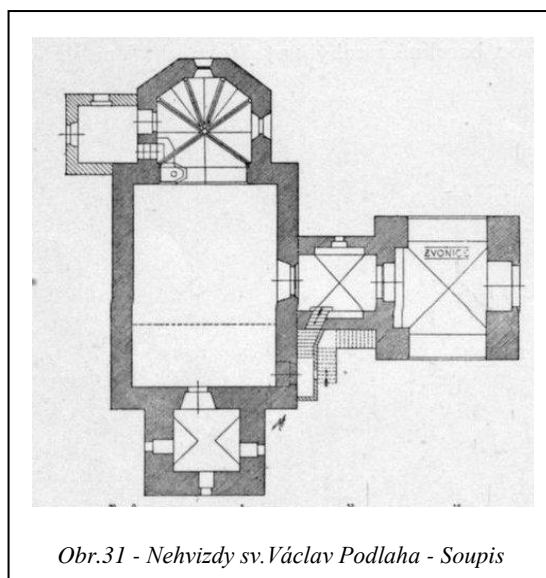
²⁷³ AIu, III/s.169

září 1396 vyzván, aby po devět dní zůstal při farnosti. Krátce nato 26. 10. 1396 je se souhlasem pánů Jana z Klučova a Jana Beškovce vyměněn s Adamem, který byl předtím oltářníkem při farním kostele sv. Mikuláše na Kurném trhu Starého města Pražského.²⁷⁴ Tento farář byl také arcibiskupovým pokladníkem, jak se dozvídáme ze zápisů v soudních aktech konzistoře, poslední je z roku 1408.²⁷⁵ Tamtéž se dozvídáme, že roku 1401 dluží Vítovi, advokátu konzistoře, 66 gr. Pražských²⁷⁶ a roku 1402 je zmíněn v blíže nespecifikovaném sporu, jenž vedl s farářem v Radotíně.²⁷⁷ Následující písemné zmínky o farnosti jsou bezejmenné. Pouze se dozvídáme, že farář z Nehvizd prováděl roku 1399 výměnu faráře v Čelákovicích²⁷⁸ a roku 1408 v Jirnech.²⁷⁹ V soudních aktech však jsou k těmto letem zápisy, jež uvádějí, že byl v té době farářem v Nehvizdech stále Adam. Další zmínka v knihách konfirmačních je až k roku 1417. Zde je uvedeno, že odstupuje nehvizdský farář Sulko (Sulkonis) a je na jeho místo dosazen farář Martin, ke kostelu jej podává Mikuláš z Lobkovic.²⁸⁰ Někdy před tímto rokem tedy končí patronát pánů z Klučova. Poslední zmínka je opět bezejmenná, farář dohlíží na výměnu faráře ve Vyšehořovicích.²⁸¹

Při vizitaci v roce 1380 je zmíněno, že je farář nepřítomen. Dále je konstatováno, že svátosti nejsou odděleně a statuta nejsou svázaná. Bylo nařízeno svázat statuta do 14 dní. Plebán Václav měl být v té době u kostela 6 let.

Bylo zjištěno, že měl konkubínu, Maretu z Loun, s níž má dítě, ale v té době žila Mareta v Praze.²⁸²

Papežský desátek měl kostel stanoven na 12 gr. Zmínky o tom, že byl takový desátek zaplacen, jsou k rokům 1352, 1369, 1384 a 1385. V roce 1399 zaplatil farář 24 gr. Je to jeden z nejnižších desátků v brandýském děkanátu. Stejný desátek měly stanoveny jen kostely

Obr.31 - Nehvizdy sv. Václav Podlaha - Soupis

²⁷⁴ LC, V/s.271

²⁷⁵ AIu, VI/s.325

²⁷⁶ Tamtéž, IV/s.60

²⁷⁷ Tamtéž, IV/s.105

²⁷⁸ LC, VI/s.17

²⁷⁹ Tamtéž, VI/s.242

²⁸⁰ Tamtéž, VII/s.226

²⁸¹ LC, VII/s.263

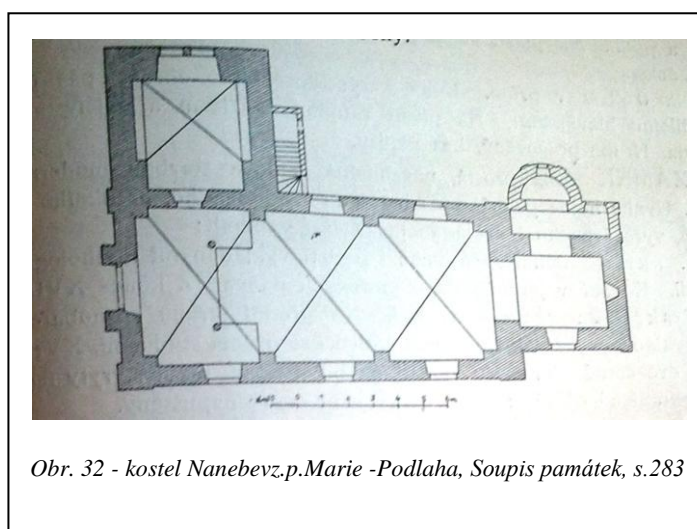
²⁸² Vizitační protokol s.257

ve Vyšehořovicích, Cvrčovicích a Hovorčovicích a méně platili jen v Hrádku 6 gr. a v Hloubětíně 9 gr.²⁸³ V soudních aktech pak zaznamenáváme donaci kostelu z roku 1397, kdy jistý Matěj řečený Macko z Nehvizd nadal farnost polem, jež může být oseto 19 strychy obilí²⁸⁴. V září roku 1403 pak nehvizdský farář Adam prodává obilí pražským měšťanům po 6 groších za strych. Prodal celkem 175 strychů a obdržel 8 kop grošů s tím, že zbytek měšťané doplatí do 18. listopadu.²⁸⁵ Ve vizitačním protokolu jsou z majetku kostela vyjmenovány: 1 ornát, 5 štol, 2 alby, 2 misály 1 palla sváteční, 3 pally všední.

5. 14. POČERNICE

Stručná historie Počernic

Počernice (v současnosti Dolní Počernice) se připomínají kolem roku 1323.²⁸⁶ Stávala zde tvrz na místě pozdějšího zámku. Známe je Zdislav z Počernic, jež daroval roku 1323 svůj pražský dům Zderazskému klášteru.²⁸⁷ Tehdy nebo později tam sídlil i Mikuláš Puš, další pražský měšťan, jehož dědici se zavázali klášteru sv. Vavřince k platu.²⁸⁸ Roku 1360 pak jeho vdova Dorota podávala ke kostelu faráře. Později patřily Počernice Janu z Cách.²⁸⁹ Poté byly prodány Janovi z Klučova. Roku 1420 zabrali statek Pražané.

Obr. 32 - kostel Nanebevz.p.Marie -Podlaha, *Soupis památek*, s.283

Kostel Nanebevzetí panny Marie

Kostel je zmíněn ve 14. století. Stavba je malá a prostá, původně románská z doby kolem roku 1200. Později byl kostel přestavěn goticky, renesančně a barokně. Ze své původní podoby si kostel zachoval pouze malé románské okénko ve východní zdi.²⁹⁰ První zmínka

²⁸³ RDP, s.48

²⁸⁴ AIu, III/s.283

²⁸⁵ Tamtéž, IV/s.252

²⁸⁶ RBM, s.364

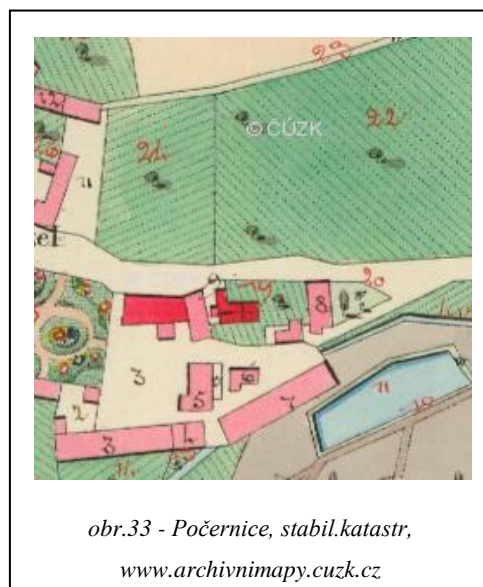
²⁸⁷ Sedláček - Hradý, XV/s.312

²⁸⁸ Podlaha - Posvátná místa, s.277

²⁸⁹ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník Historický království českého, Argo Praha 1998, s.704

²⁹⁰ Podlaha - posvátná místa, s.277

o farním kostele je v papežských desátkách roku 1352.²⁹¹ Roku 1358 je zmíněn farář Martin, jenž přišel z kostela na Poříčí v Praze, když byl vyměněn za dosavadního počernického plebána Beneše.²⁹² Toho roku měla podací právo v Počernicích Dorota, vdova po Štěpánu Pušovi. Stejná Dorota podávala faráře také roku 1361, kdy po resignaci Martina, ke kostelu přišel Havel z Koňojed.²⁹³ Roku 1380 je při vizitaci zmíněn farář Jakub a vikář Petr z Klobouk, farář by měl být v té době v Počernicích již 19 let. Projednávalo se podezření, že vikář hraje v hostincích kostky.²⁹⁴ Roku 1381 se opět objevuje zmínka o místním plebánovi v knihách konfirmačních, je zde jmenován Matěj. Tohoto roku jej ke kostelu podal Jan z Cách.²⁹⁵ Matěj byl ještě dle zápisu v soudních aktech potvrzen roku 1382.²⁹⁶ Zřejmě stejný Matěj je uváděn v letech 1402 a 1407 jako plebán počernický a současně jako děkan brandýského děkanátu. V roce 1407 je to v souvislosti se sporem litožnického faráře o nájem tamní fary.²⁹⁷ Stejně roku se objevuje při faře plebán Martin, který je rovněž zván jako brandýský děkan.²⁹⁸ Roku 1408 v říjnu je v aktech korektorů již zmíněn plebán Chval.²⁹⁹ Od roku 1368 se také objevují zmínky o klericích pocházejících z Počernic, jež byli ustanoveni k jiným kostelům. Roku 1368 je to Mořic Simon z Počernic, jenž je ustanoven ke kostelu v Těhově³⁰⁰ a roku 1377 je kněz Ulrich podán do Lipan.³⁰¹ Roku 1416 je pak tehdejší počernický plebán Chval dosazen k oltáři sv. Ondřeje v kostele sv. Mikuláše na kurném trhu v Praze.³⁰²

obr.33 - Počernice, stabil.katastr,
www.archivnimapy.cuzk.cz

V registrech papežských desátků nacházíme záznamy v letech 1352, 1369, 1384, 1385, 1399 a 1405. Výše desátku byla pololetně stanovena na 24 gr. Z roku 1399 máme záznam

²⁹¹ RDP s.48

²⁹² LC I/s.131

²⁹³ Tamtéž I/s.146

²⁹⁴ Vizitační protokol s.260

²⁹⁵ AIu II/126

²⁹⁶ Tamtéž II/184

²⁹⁷ Tamtéž V/s.323

²⁹⁸ Tamtéž VI/s.11

²⁹⁹ Akta korektorů, s.44

³⁰⁰ LC I/2 / s.103

³⁰¹ Tamtéž III/s.77

³⁰² Tamtéž VII/s.187

z celého roku, kdy kostel zaplatil 48 gr.³⁰³ V rámci brandýského děkanátu se jedná již o nadprůměrnou výši desátku. Více platily pouze kostely v Kostelci nad Labem 68 gr., Vinoři 45 gr., Čelákovících 36 gr. a Proseku 30 gr. Z dalších finančních záležitostí nalézáme zmínku o dluhu faráře Chvala, jemuž roku 1408 bylo nařízeno zaplatit dluh ve výši 70 gr. laikovi Kunešovi z Boru.³⁰⁴

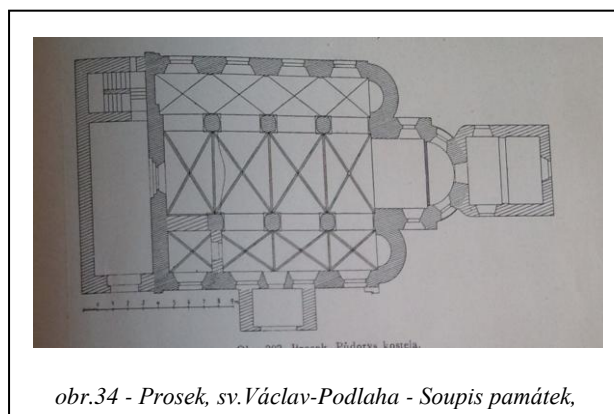
5. 15. PROSEK

Stručná historie Proseka

Nejstarší zmínky o této lokalitě souvisejí se zdejším kostelem. Poprvé je Prosek zmíněn v pověsti k roku 970. K roku 1115 měl Vladislav I. darovat Kladrubskému klášteru vinici pod Prosekem. Dále je Prosek zmiňován při podáních farářů ke kostelu. Podací právo zde mívali nejprve pražští měšťané Chvíli také opaté kláštera na Karlově a krátce před husitskými válkami rod pražských měšťanů Čotrů.

Kostel sv. Václava

O původu kostela se nezachovalo mnoho spolehlivých zpráv. Je známa pověst, že Boleslav Pobožný putoval roku 970 k hrobu svatého Václava do Staré Boleslavi a na zpáteční cestě byl v místech pozdějšího proseckého kostela přemožen dřímotou, položil se na zem a ve snu se mu zjevil svatý Václav. Na tom místě měl Boleslav ještě téhož roku položit základy kostela, jež prý posvětil samotný svatý Vojtěch. To je však pověst. Fakta hovoří, že z budovy lze soudit na pozdější vznik kostela. Jedná se o trojlodní románskou budovu z opukového vrstveného zdiva, jež mohla vzniknout asi na počátku 12. století.

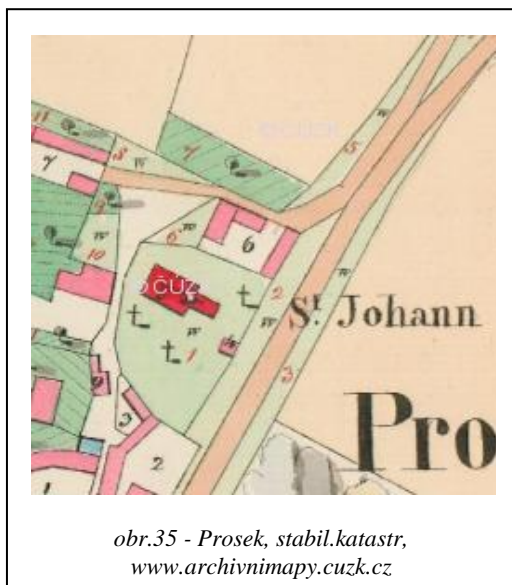

Již v roce 1311 měla být v Proseku fara a měl zde být farářem František. V letech 1319 až 1336 pak měl být farářem Prentlin (Hilteprand).³⁰⁵ Poté je zmíněn plebán Blažej, jenž byl při kostele do roku 1356. Po jeho smrti na místo faráře nastoupil kněz Bedřich, jehož podával

³⁰³ RDP s.48

³⁰⁴ Akta korektorů, s.44

³⁰⁵ Podlaha - Posvátná místa, s.281

Jošt Pušvicer (Pustwicensis)³⁰⁶ Roku 1361 pak Bedřich (Fridlinus) mění místo s Václavem, do té doby farářem v Ostrově. Faráře tehdy do Proseka podával Jan Pušvicer (Puswicer) pražský měšťan.³⁰⁷ Roku 1367 pak Václav mění místo s farářem Mikulášem z Klecan, jenž byl vikářem brandýským, ke kostelu jej tohoto roku podával Mikuláš Dlouhý.³⁰⁸ V soudních aktech je zmíněn roku 1376 farář Mikuláš v souvislosti se smírčí výpovědí ve sporu služského faráře Maniše a Jakuba ze Sluh.³⁰⁹ Roku 1380 je také zmíněn farář Mikuláš,

tentokrát ve vizitačním protokole. Na stejném místě se zmiňuje prosecký vikář Antonín z Kojetic. Farář je v té době při kostele již 14 let a vikář 10. Farář je současně jmenován jako děkan brandýského děkanátu.³¹⁰ Roku 1395 po smrti Mikuláše dostává místo faráře kněz Martin z Jihlavy, patronátní právo tehdy patřilo Kristině, vdově po pražském měšťanu Oldřichu Bavorovi (Ule Payer).³¹¹ Ta je pak k roku 1407 postoupila klášteru řeholních kanovníků řádu sv. Augustiniána na Karlově, jehož představený tohoto roku podával faráře. Tehdy po resignaci Martina nastoupil plebán Jan.³¹² Ihned roku 1408 resignuje také Jan a na jeho místo nastupuje kněz z kláštera na Karlově, bratr Martin, patronátní právo zůstalo v stejných rukou.³¹³ Roku 1416 již podací právo vykonávala pražská měšťanka Maruše, manželka Marka Čotra. Toho roku byl po resignaci Martina ke kostelu dosazen Jan ze Žatce.³¹⁴ Roku 1421 pak kostel pobořili Husité.³¹⁵

Při vizitacích se roku 1380 řešil prohřešek faráře Mikuláše, který si ve Střížkově držel konkubínu Kunku. Současně brandýský děkan prokázal přehled o svém děkanátu, když uvedl, že je mu známo, že by si konkubínu měli držet také vikář Mořic v Hovorčovicích, plebán Václav v Nehvizdech, plebán Jan v Dřevčicích i vikář v Dřevčicích, plebán Václav v Jirnech, plebán Hanek v Újezdě, plebán Bartoloměj ze Svrčovic a nájemce Mořic v Hloubětíně. Dále

³⁰⁶ LC I/s.9

³⁰⁷ Tamtéž I/s.160

³⁰⁸ Tamtéž I/2/ s.85

³⁰⁹ AÍu I/s.164

³¹⁰ Vizitační protokol s.251

³¹¹ LC V/s.231

³¹² Tamtéž VI/s.216

³¹³ Tamtéž VI/s.237

³¹⁴ Tamtéž VII/s.205

³¹⁵ Podlaha - Posvátná místa, s.281

uvedl, že plebán Mořic v Třeboradicích hraje kostky a plebán ve Vinoři se příliš nestará o budovu kostela. Je však možné, že jen potvrdil, že ví o již zjištěných prohrěšcích.³¹⁶

V registrech papežských desátků máme zaznamenáno, že roku 1352 platil kostel 30 gr. pololetního desátku. Další záznam je z roku 1369, k tomuto roku desátek kostelu výrazně poklesl, bylo zaplaceno 9 gr., o dluhu na desátku zde není záznam. Přitom roku 1384 platil již kostel opět 30 gr. za půlrok, stejná částka byla zaplacena v letech 1385, 1399 a 1405.³¹⁷ V rámci brandýského děkanátu se jednalo o nadprůměrný desátek. Více platily pouze kostely v Čelákovcích, Vinoři a Kostelci nad Labem. K roku 1377 je zachován záznam o pronájmu fary v Proseku. Tehdejší farář ji pronajal na 2 roky za 25 kop grošů ročně, nájemníkem byl Mikuláš z Mýta řečený Benák.³¹⁸ Další pronájem je zmíněn již v roce 1394, farář Martin z Jihlavy toho roku pronajímá faru unhošťskému faráři Filbertovi, na dva roky za 20 kop grošů Pražských ročně.³¹⁹ Další pronájem farních důchodů zaznamenáváme v roce 1401, tehdejší farář Martin pronajal faru Albertovi z Unhoště na 2 roky za 22 kop grošů ročně.³²⁰ Ve vizitačním protokole také nalézáme poznámku, že baptisterium není odděleně od kostela.³²¹

5. 16. SLUHY

Stručná historie obce

Ves Sluhy mívala samostatný statek a tvrz. Někdy před rokem 1238 jej vyženil Zbraslav z Miletína, ale pak jej zase prodal.³²² Poté jsou Sluhy zmíněny roku 1266 v souvislosti s Přibyslavem ze Sluh.³²³ V souvislosti s přestavbou kostela je zmíněn pražský děkan Vít.³²⁴ Ten by měl být i dědicem statku a kostel opravil někdy do roku 1271, kdy umírá.³²⁵ Dalšími významnými držiteli Sluh jsou předkové Cidlinských a Hubojedských ze Sluh. Tito byli patrony kostela sv. Marie na Luži v Praze a jsou často zmíněni v souvislosti s podáním faráře k tomuto kostelu. Poprvé jsou takto zmíněni Vlkan Bušek, Stibor, Přibík a Závíš k roku

³¹⁶ Vizitační protokol s. 251

³¹⁷ RDP, s.48

³¹⁸ AIu I/219

³¹⁹ AIu III/s.302

³²⁰ AIu IV/s.32

³²¹ Vizitační protokol s.251

³²² Sedláček - Hradý, XV/s.257

³²³ RBM II/s.202

³²⁴ FRB II, s.325

³²⁵ A.Sedláček Místopisný slovník historický království českého, Argo Praha 1998, s.814

1362.³²⁶ Jsou zmiňováni jako bratři. Znovu jsou jako *fratrum germanorum* zmíněni v roce 1386. V letech 1391 a 1396 jsou už zmíněni jen Závaš z Hudlic a Bušek ze Sluh.³²⁷ A. Sedláček se domnívá, že všichni sotva mohli být bratry.³²⁸ Jisté je, že jsou tito páni při podávání farářů ke sv. Marii na Luži zmiňováni v rozpětí let 1362 až 1391, to je v časech časté změny patronů úctyhodně dlouhá doba. Kromě nich tu měl mít statek také Jakubín ze Sluh, držitel Dymokur. Jeden statek tu držel jistý Ula Čotr, jehož potomek roku 1375 přiznal faráři desátek.³²⁹ Roku 1401 je pak zmíněn Bušek ze Sluh, který toho roku kostel v Němčevsi nadal platem jedné kopy grošů.³³⁰

Kostel sv. Vojtěcha

Kostel se nalézá poblíž centra obce u hlavní silnice, která byla v průběhu času jistě vystavěna na místě dřívějších komunikací. Tedy v místech kde naši předkové od nepaměti putovali. Strategická poloha kostela u frekventované cesty by mohla být vysvětlením, proč se kostel nenachází na dominantnějším místě. V druhém pokračování kroniky Kosmovy se nachází zmínka o opravě kostela děkanem Vítem: "Ve vsi Sluhách kostel byl docela zbořený a zpustlý tak, že ani dveře nezůstaly při něm; prasata, vlci, psi měli častý a otevřený přístup do něho. Ten vystavil pan Vít, děkan pražský, znovu od základů stavením díla nejušlechtilejšího ze svých prostředků, a věž velmi krásnou vystavil při něm, k oslavení svatého Vojtěcha mučedníka."³³¹ Kostel měl být založen údajně v letech 967 – 999. Jako farní je uváděn v soupisu papežských desátků z roku 1352.³³² Presbytář je až ze 14. století.³³³ Stavba samotná má původně románský základ a mohla být vystavěna v druhé polovině 12. století.³³⁴ K přestavbě kostela pak mohlo dojít v druhé polovině 13. století nejpozději do roku 1271, kdy děkan Vít umírá.³³⁵ Z farářů služských se nám roku 1359 objevuje Mikuláš ze Sluh, jež provádí výměnu farářů v Kostelci a Praskolesech. Kromě této zmínky však není v konfirmačních knihách do roku 1420 jediná zmínka o konfirmaci faráře v Sluhách. Že by po celou dobu až do roku 1422, kdy nastoupil jako farář jistý Rupert, nebyl v Sluhách konfirmován žádný farář lze těžko uvěřit. K roku 1375 nalézáme zmínku v knihách erekčních,

³²⁶ LC, I/s.7

³²⁷ LC, V/s.82

³²⁸ Sedláček - Hradý, XV/s.257

³²⁹ LE, I/s.99

³³⁰ LE, V/s.544

³³¹ FRB, s.325

³³² RDP, s.48

³³³ E. POCHE a kol, Umělecké památky v Čechách, Praha 1977, s.365

³³⁴ Jan KLÁPŠTĚ, Proměna českých zemí ve středověku, NLN, 2005, s.83

³³⁵ Tamtéž, s.83

z nichž se dozvídáme, že toho roku byl farářem v Sluhách Maniš.³³⁶ Již předtím je roku 1373 zmíněn také v soudních aktech.³³⁷ V soudních aktech se pak dozvídáme o dlouhém sporu tohoto faráře s Jakubem ze Sluh. Tento spor končí smírem až roku 1378.³³⁸ A teprve roku 1379 padne ve sporu faráře Maniše konečné rozhodnutí.³³⁹ Roku 1380 není farář při vizitaci kostela zmiňován, v té době je zde uveden pouze vikář jménem Václav z Chýnova. Ihned roku 1380 se také konečně setkáváme s konfirmací faráře ve Sluhách. Na návrh paní Kláry (Clare) Čotrové (Czotronisse), měšťanky většího města pražského a se souhlasem Oty a Jakuba ze Sluh, kteří drželi patronátní právo, byl ke kostelu jako farář potvrzen klerik Petr.³⁴⁰ Tento farář

obr.36 - Sluhy, sv. Vojtěch, stabil.katastr,
www.archivnimapy.cuzk.cz

je zmíněn ještě roku 1396, při svém sporu s Boršem, oltářníkem v chrámu sv. Víta v Praze.³⁴¹

Při vizitacích je roku 1380 zmíněn pouze vikář kostela, Václav z Chýnova. Ten je v té době při kostele dva roky. O plebánovi se zde vůbec nehovoří. Stejného roku je ke kostelu konfirmován farář Petr. Při vizitacích byli také vyslechnuti zdejší konšelé Jílek a Tomáš. Projednával se poklesek nájemce fary v Hovorčevsi, jež si měl držet konkubínu. Plebán v Třeboradicích Mořic řečený Pivče, prý zase rád navštěvuje hostince a nalévá se a plebán ze Svrčovce prý má také konkubínu.

Z papežských desátků se dozvídáme, že byl kostel povinen v letech 1352, 1369, 1384, 1385 a 1405 zaplatit 21 gr. pololetního desátku. Celoroční platba z roku 1399 činila 42 gr. Kostel platil tedy po celou dobu stejnou výši desátků. V rámci brandýského děkanátu se jedná o průměrnou výši desátku, ani málo ani moc. Roku 1375 se dozvídáme, že jistý Ula Čotr přiznal zdejšímu faráři jako desátek plat 150 grošů.³⁴² Do roku 1379 farář Maniš vedl spor

³³⁶ LE I/s.99

³³⁷ AIu I/s.70

³³⁸ Tamtéž I/s.261

³³⁹ Tamtéž I/s.353

³⁴⁰ Tamtéž II/s.43

³⁴¹ Tamtéž III.182

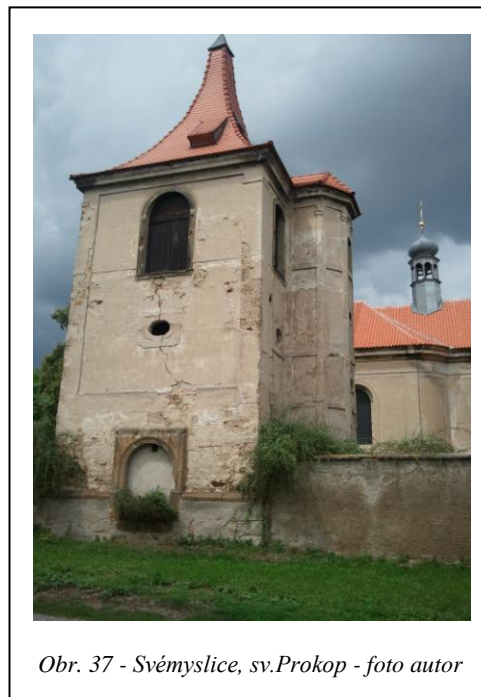
³⁴² LE I/s.99

o desátky s Jakoubkem ze Sluh, toho roku byly faráři Manišovi desátky přiznány, jejich výše však není zmíněna.³⁴³

5. 17. SVÉMYSLICE

Stručná historie Svémyslic

Lokalita náleží k místům, jež byla odedávna osídlena Slovany. Ves patřila roku 1228 klášteřu sv. Jiří na Pražském hradě. V souvislosti s tímto klášteřem je ves zmíněna také v roce 1233.³⁴⁴ Tomuto klášteřu patřila i s kostelem až do roku 1420.³⁴⁵ Roku 1318 jsou zmíněny přesněji neurčené splátky dluhu jistým Sulkem ze Záhoří. Tento dluh je dle zápisu snížen o dlužný plat 10 marek stříbrných ze Swémyslic. Z textu nevyplývá jakého majetku se plat ze Swémyslic týkal, a zda je to celý plat nebo jen jeho dlužná část.³⁴⁶ K roku 1385 je také zmíněn jistý Wolfram Meinhard ze Škvorce, jež držel ve Svémyslicích jakýsi, přesněji nezmíněný, majetek.³⁴⁷ Za husitských válek se vsi zmocnili Husité.

Obr. 37 - Svémyslice, sv.Prokop - foto autor

Kostel sv. Prokopa

Farní kostel je doložen ve 14. století. Současný kostel byl, ale v pozdně barokním slohu vystavěn od základů až v 18. století.³⁴⁸ Podací právo k němu měl klášter svatého Jiří na Pražském hradu. Poprvé je svémyslický farář zmíněn k letům 1364 a 1367 kdy prováděl výměnu faráře v Zápech a Jirnech, k těmto údajům zatím není zmíněno jméno faráře.³⁴⁹ Prvním známým plebánem tak je Přibík, jež rezignoval na své místo roku 1374, kdy jej nahradil farář Stibor, podaný abatyší kláštera sv. Jiří na Pražském hradu.³⁵⁰ Stibor je zmíněn

³⁴³ AIu I/s.353

³⁴⁴ RBM, s.I/336,380

³⁴⁵ A.Sedláček Místopisný slovník historický království českého, Argo Praha 1998, s.852

³⁴⁶ J.EMLER, Reliquiae tabularum terrae I/s.11

³⁴⁷ LE II/ s.220

³⁴⁸ Soupis památek - Karlínský okr. s.300

³⁴⁹ LC I/2/ s.42,84

³⁵⁰ LC III/ s.23

ještě roku 1380 ve vizitačním protokole spolu se zdejším vikářem Janem ze Zruče.³⁵¹ V květnu roku 1380 Stibor rezignuje a na jeho místo přichází plebán Jan, podací právo se v tomto roce nezměnilo, podává stále představená kláštera sv. Jiří.³⁵² Stejný farář Jan je zmíněn v srpnu 1380 v souvislosti s dluhem, který má vůči faráři ve Dvoře. Jednalo se o 4 kopy grošů.³⁵³ Roku 1408 je pak ještě zmíněn farář Ulrych, jenž vede soudní při o farní desátek s Albertem z Kolovrat.³⁵⁴ Nakonec je uvedena roku 1419 zmínka o tom, že nejmenovaný svémyslický farář provádí výměnu faráře ve Vinoři.³⁵⁵

Při vizitacích v roce 1380 jsou při kostele zmíněni farář Stibor (v té době při kostele 6 let) a vikář Jan ze Zruče (v té době při kostele 2 roky). Zdejší obyvatelé Jan, Pešek a Vítěk při vizitacích potvrdili, že mají dobrého faráře.³⁵⁶

Papežské desátky byly kostelu stanoveny na 21 grošů pololetně. V této výši byly zaplaceny v letech 1352, 1369, 1384. Za celý rok 1399 farář Velislav zaplatil 42 gr.³⁵⁷ K roku 1405 částka není uvedena. V rámci děkanátu byla částka 21 grošů desátku průměrnou. K roku 1380 je uvedeno, že farář ve Svěmyslicích je dlužen faráři ve Dvoře 4 kopy grošů.³⁵⁸ Jednalo se zřejmě o průměrně majetný kostel, o němž se však zachovalo jen nevelké množství zmínek.

³⁵¹ Vizitační protokol s. 256

³⁵² LC III/ s.125

³⁵³ AIu II/ s.27

³⁵⁴ Tamtéž VI/ s.117,353

³⁵⁵ LC VII/ s.292

³⁵⁶ Vizitační protokol s. 256

³⁵⁷ RDP s.48

³⁵⁸ AIu II/ s.27

5. 18. SVRČOVICE (CVRČOVICE)

Stručná historie obce

Dřívější ves Cvrčovice, (dříve po dlouhou dobu uváděna jako Svrčovice) je dnes jen částí obce Podolanka. Ke splynutí obcí došlo až v 19. století. Kdy došlo k založení obce, není známo. Od 12. století patřila ves s kostelem pražské Svatovítské kapitule. Roku 1187 ji měl dle pověsti zastavit kníže Bedřich vladykovi Habrovci a byl za to svatým Petrem důrazně napomenut.³⁵⁹ Ve 14. století pak opět patřila k Pražskému kostelu. Ves i kostel byly prebendou jednoho z kanovníků. Nacházel se zde také statek, který roku 1420 zabrali Pražané.³⁶⁰ Fara se nacházela ve vsi jistě již ve 14. století, kdy se nám dochovaly záznamy v registrech papežských desátků.

Kostel Stětí sv. Jana Křtitele

Kostel se připomíná již roku 1309. Podle starší Sommerovy zprávy to byla renesanční malá nevýznamná stavba. Loď je obdélníková plochostropní konstrukce, okna jsou již barokní.³⁶¹ Z farářů kostela je v lednu roku 1370 zmiňován Simon ze Slavětic, který nastupuje na místo uprázdněné smrtí předchozího faráře Mikuláše. Právo podací má Jeneč, kanovník sv. Víta a probošt kostela sv. Kříže ve Vratislavi.³⁶² Již v březnu 1370 Simon rezignuje a na jeho místo výměnou nastupuje Bartoloměj z Týnského kostela v Praze. Podací právo má opět Jeneč, kanovník pražského kostela sv. Víta.³⁶³ Bartoloměj je zmíněn ve vizitačním protokole ještě v roce 1380.³⁶⁴ Při kostele je do července 1380, kdy je vyměněn s Vaníkem (Wanco), dříve plebánem v Čisté. Faráře ke kostelu toho roku podal opět Jeneč, kanovník Pražského kostela.³⁶⁵ Již v září roku 1380 dochází k další změně. Dozvídáme se, že po zemřelém faráři Václavovi nastupuje Oldřich z Lutice. Podal jej Albert, děkan při kostele sv. Jiljí a kanovník Pražského kostela.³⁶⁶ Zápis o podání tohoto faráře nalézáme též v soudních aktech.³⁶⁷ O tom, jakým způsobem se na místě faráře ocitl tak rychle Václav, není žádná zmínka. Roku 1390 je zmíněn farář Adam, který umírá a na jeho místo nastupuje Jiří,

³⁵⁹ J. PRÁŠEK, Okres Brandejský nad Labem, s.143

³⁶⁰ A. SEDLÁČEK, -Hrady, zámky a tvrze království Českého, Praha 1927- XV/s.177

³⁶¹ Soupis památek - Karlínský okr. s.11

³⁶² LC II/s.23

³⁶³ Tamtéž II/s.26

³⁶⁴ Vizitační protokol s.254

³⁶⁵ Tamtéž III/s.129

³⁶⁶ Tamtéž III /s.140

³⁶⁷ AIu II/s.34

podaný proboštem od sv. Jiljí a kanovníkem Vyšehradského Pražského kostela Vítkem.³⁶⁸ Roku 1415 podává ke kostelu faráře Vítek z Černčic, kanovník Vyšehradského a Pražského kostela. Tohoto roku je místo uprázdněno smrtí plebána Jiřího a na jeho místo z Vyšehradského kostela nastupuje Vít.³⁶⁹ Ten již roku 1418 na svoje místo rezignuje Tehdejší uživatel prebendy a patron Jašek Jinoch, kanovník Pražského kostela, podává jistého Bernarda s přízviskem z řeckého království.³⁷⁰

Při vizitacích je zmíněn farář Bartoloměj, s tím, že si drží konkubínu Stanku. Faráři bylo nařízeno, aby se jí zbavil a také nehrál kostky, pod hrozbou trestu 3 měsíců vězení. Dále je zmíněn zvoník Jan z Čáslavi, faráři je vytýkáno, že nejsou svázaná statuta.³⁷¹

Papežské desátky byly kostelu stanoveny na 12 grošů pololetního poplatku. Dle dochovaných zápisů byl v této výši odveden v letech 1352, 1369, 1384, 1385, 1399 (v tomto roce je dochována výše poplatku za celý rok, která tak činila 24 gr.) a 1405. Jedná se o podprůměrnou výši poplatku, méně platily pouze kostely v Hloubětíně, Hrádku a Lhotě. Stejnou výši desátku zaplatily kostely v Nehvizdech, Újezdu a Hovorčovicích.³⁷²

³⁶⁸ LC V/s.48

³⁶⁹ Tamtéž VII/s.166

³⁷⁰ Tamtéž VII/s.272

³⁷¹ Vizitační protokol s.254

³⁷² RDP s.48

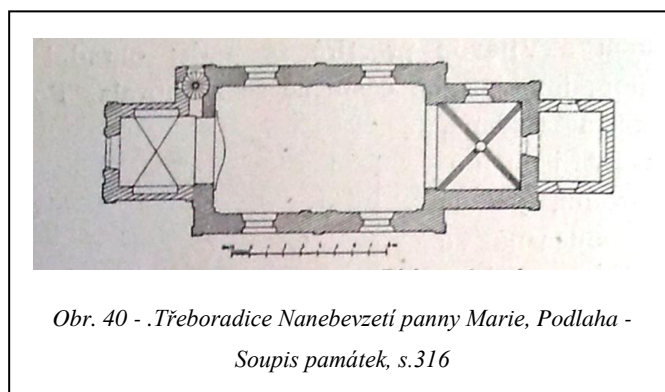
5. 19. TŘEBORADICE

Stručná historie místa

Kdy byly Třeboradice založeny, není známo. Jsou zmíněny v souvislosti s biskupem Danielem, jež zemřel roku 1167, před tímto datem ves tedy již existovala.³⁷³ Roku 1266 je také zmiňován jistý Vitmar z Třeboradic.³⁷⁴ Farní kostel je zde doložen ve 2. polovině 14. století. Podací právo patřilo pražské kapitule, tedy kapitule při chrámu sv. Víta na Pražském hradě. Poprvé je kostel zmiňován až v roce 1369, jeho budova je původně gotická, pravděpodobně vznikl krátce před tímto datem. Z osob usedlých v Třeboradicích v pramenech nalzáme k roku 1392 jistého Jana řečeného Richa³⁷⁵ nebo k roku 1402 jistého Fraňka řečeného Hrnčeka.³⁷⁶ Roku 1404 je zmíněn pražský zlatník Petr z Jílového, když v Třeboradicích koupil dům.³⁷⁷

Kostel Nanebevzetí panny Marie

Kostel stojí při návsi, dříve byl obklopen dnes již zrušeným hřbitovem. Jedná se o původně gotickou stavbu zbarokizovanou v 18. století.³⁷⁸ V současnosti je v dosti žalostném stavu. Farnost je zmíněna v dochovaných registrech papežských desátků. První dochovaný záznam

Obr. 40 - .Třeboradice Nanebevzetí panny Marie, Podlaha -
Soupis památek, s.316

máme až z roku 1369.³⁷⁹ Do tohoto roku nejsou o kostelu zmínky ani v knihách konfirmačních či erekčních a ani v soudních aktech. Je možné, že zde farnost vznikla až někdy krátce před rokem 1369. Podací právo vykonával vždy některý kanovník kapituly Pražského kostela. Třeboradice, i s podacím právem, byly prebendou některého z kanovníků, stejně jako nedaleké Svrčovice. První zmínku o faráři nacházíme roku 1373 v soudních aktech. Zde je zmíněn farář Petr, jenž slíbil Hostislavovi, faráři ze Lhoty, zaplatit dluh

³⁷³ CDB II/s.274

³⁷⁴ RBM II/s.203

³⁷⁵ AIu III/s.80

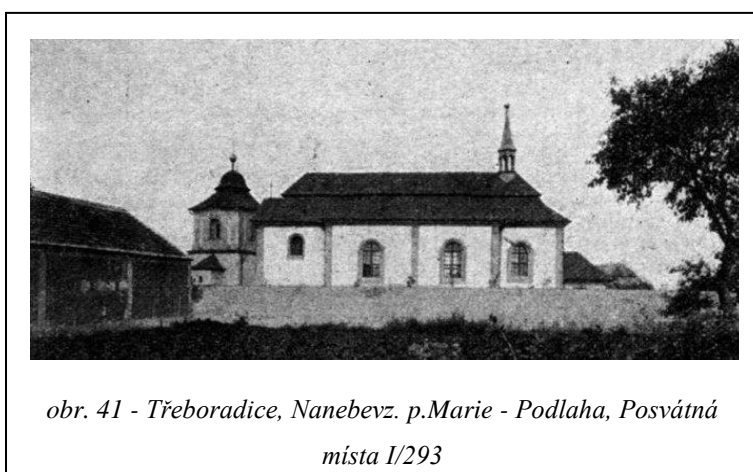
³⁷⁶ Tamtéž IV/s.89

³⁷⁷ Tamtéž IV/s.304

³⁷⁸ E. POCHE a kol, Umělecké památky v Čechách, Praha 1977, s.104

³⁷⁹ RDP s.48

90 grošů.³⁸⁰ Zda je zaplatil, není později uvedeno, ale roku 1376 je již Petr po smrti a na jeho místo nastupuje farář Mořic z Kosové Hory. Faráře ke kostelu podával kanovník a scholastik kapituly Pražského kostela Adalbert.³⁸¹ Pravděpodobně stejný Mořic je při kostele i roku 1380, kdy je ve vizitačním protokole zmíněn jako Mořic řečený Pivče.³⁸² K roku 1398 je v soudních aktech zmíněn spor o uprázdněnou faru v Třeboradicích, žádný farář zmíněn není.³⁸³ Roku 1412 dochází na třeboradické faře k výměně faráře, na faru přichází místo plebána Martina, také kanovníka v Boleslavi, farář Hynek, dříve plebán v Kostomlatech. Patronátní právo zůstává kapitule Pražského kostela a faráře podává děkan a kanovník Bohuslav.³⁸⁴ Roku 1415 je Hynek vyměněn s Mikulášem, jenž byl do té doby plebánem v kostele sv. Marie v Boleslavi. Patronát zůstává stejný, ke kostelu jej podává kanovník

obr. 41 - Třeboradice, Nanebevz. p. Marie - Podlaha, Posvátná místa I/293

Mikuláš Ubaldini.

Při vizitacích v roce 1380 je na faře zmíněn plebán Mořic. Při vizitacích se řešil prohřešek faráře, který měl problémy s pitím, což bylo známo mezi faráři celého děkanátu, jak nám ukazují jejich výpovědi. Farář se navíc ve své výpovědi přiznal,

že také občas ulehne vedle ženy, ale žádnou si při sobě nedrží. Laici Ješek z Velimi a Ješek řečený Rytíř k tomu uvedli, že si farář neplní dobře své povinnosti, je jen zřídka u kostela a málo slouží mše. Farář byl pak vyzván, aby nenavštěvoval konkubíny a přestal pít, pod hrozbou trestu měsíce vězení a pokuty 5 kop grošů.³⁸⁵

V registrech papežských desátků nalézáme zápis k třeboradické faře až roku 1369. Toho roku zaplatila farnost 12 gr. pololetního desátku, stejně jako v letech 1384, 1385, 1399 a 1405. Po celou dobu kostel platil stejnou výši desátku, jednalo se o podprůměrnou výši. V knihách erekčních se nachází zmínka, že platem 8 kop grošů ze vsi Třeboradice, byl nadán kostel sv. Jiří na Pražském hradě. V soudních aktech nalézáme zmínku o tom, že roku 1373

³⁸⁰ AIu I/s.3

³⁸¹ LC III/s.52

³⁸² Vizitační protokol s.249

³⁸³ AIu III/366

³⁸⁴ LC VII/s.54

³⁸⁵ Vizitační protokol s.249,250

farář Petr slíbil uhradit 90 grošů faráři ze Lhoty.³⁸⁶ Pravděpodobně týž Petr roku 1373 nahradil 60 grošů Mikulášovi, rektorovi z Bohuslavova špitálu v Praze.³⁸⁷ Tím ale kauza nebyla uzavřena, jejich pře je zmíněna ještě roku 1374.³⁸⁸ Další zmínky o finančních záležitostech se netýkají kostela v Třeboradicích. Roku 1402 je zmíněn jakýsi Franěk řečený Hrnček, jež dluží plebánovi z Běmiče 160 gr.,³⁸⁹ stejný dluh je zmíněn dokonce ještě v roce 1408.³⁹⁰

5. 20. ÚJEZD

Stručná historie Újezdu

Újezd je zmíněn již roku 1309. Tohoto roku je zmíněn jistý Lipold v souvislosti s darem Zderazskému klášteru.³⁹¹ Poté jsou v souvislosti s půhonem roku 1318 zmíněni Bohuslav z Kostelce a Jestboř z Újezda.³⁹² Ve vsi byl farní kostel od poloviny 14. století, podací právo k němu měl Zderazský klášter. Tento držel také nedaleké vsi Šibřinu a dnes již zaniklé Slavětice. V novověku pak fara přešla do Koloděj.

Kostel sv. Bartoloměje

Újezd je dalším kostelem, jenž se do dnešní doby vůbec nezachoval. Zmíněk o Újezdech je v knihách konfirmačních značné množství. Jedná se však většinou o jiná, mnohdy větší a významnější místa. S určitostí lze z tohoto množství vyjmout dvě zmínky, u nichž je dle patronátu jisté, že se jedná o Újezd z brandýského děkanátu. Roku 1374 je zmíněn farář Bohuněk, po jehož smrti nastupuje stejného roku farář Hanek, který byl

obr.42 - Újezd, ještě s vyznačeným kostelem na Müllerově mapě z r.1720

- www.archivnimapy.cuzk.cz

³⁸⁶ AIu I/s.3

³⁸⁷ Tamtéž I/s.58

³⁸⁸ Tamtéž I/s.73

³⁸⁹ Tamtéž IV/s.89

³⁹⁰ Tamtéž VI/s.200

³⁹¹ RBM II/s.952

³⁹² J.EMLER, Pozůstatky desk zemských království českého v roce 1541 pohořelých, 1870 Praha, I/s.58

předtím plebánem v Libochovicích. Faráře podával Jan, probošt kláštera na Zderaze v Praze. Tento klášter vlastnil ves Újezd i s podacím právem jako prebendu.³⁹³ Další zmínku o jistém Bohuňkovi, jenž byl farářem v Újezdě, nacházíme k roku 1373 v soudních aktech. Zde je konstatováno, že jistý Bohuňek plebán ze Záp, v říjnu roku 1373 nahradil v Újezdě plebána Petra. K této zmínce však jsou jako patroni uvedeni Petr Noss a Ludvík Kojata, podskalský plebán.³⁹⁴ Jedinými pojítky tak jsou jen jméno faráře a místně blízká ves Zápy, ležící ve stejném děkanátu. Nelze tedy s určitostí potvrdit, zda se jedná o Újezd v brandýském děkanátu. Spíše tomu tak nebude. Roku 1380 jsou ve vizitačním protokole zmíněni plebán Hanek a vikář Václav ze Mšena.³⁹⁵ Roku 1393 došlo k výměně farářů na faře. Končí Přibyslav a na jeho místo přichází Albert, jenž byl dříve oltářníkem při oltáři sv. Erasma v Pražském kostele. Podací právo nadále vykonává představený Zderazského kláštera.³⁹⁶

Při vizitacích roku 1380, jsou při kostele zmíněni farář Hanek (tehdy při kostele 5 let) a vikář Václav ze Mšena. Řešilo se podezření, že si farář drží konkubínu Zdeňku. Byli zde jmenováni místní obyvatelé Vavřinec Krch a Jakub Tlustý. Jistá žena Mareta uvedla, že farář chodí veřejně k ženě a zůstává u ní i přes noc. Theodorik z Tlučna, kaplan v Kolodějích tvrdil, že má plebán konkubínu Zdeňku v Praze.

V registrech papežských desátků máme od roku 1369 zaznamenán pololetní desátek ve výši 12 grošů. Farář je platil ve shodné výši v letech 1369, 1384, 1385, 1399 a 1405, jednalo se o podprůměrnou výši desátku. Stejný desátek platily kostely v Hovorčovicích, Nehvizdech, Svrčovicích, Třeboradicích a Vyšehořovicích.³⁹⁷

5. 21. VINOŘ

Stručná historie Vinoře

Vinoř je zmiňována od roku 1130. Farní kostel se v pramenech objevuje od 2. pol. 14. století. Patronem farního kostela Povýšení sv. kříže byl roku 1358 Rembota Goldner. Roku 1360 je uveden jako patron i se synem Mikulášem. Po něm se dostal statek do držení jeho zetě Matěje od Věže. Ten statek prodal ještě roku 1364 Ondřejovi a Matějovi Stachovům.³⁹⁸ Roku 1364 je zmíněn také jistý Petrman z Vinoře, jenž byl patronem oltáře

³⁹³ LC III/s.18

³⁹⁴ AII I/s.62

³⁹⁵ Vizitační protokol s.259

³⁹⁶ LC V/s.173

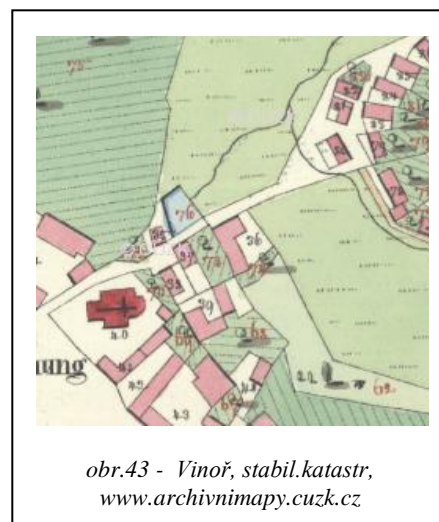
³⁹⁷ RDP s.48

³⁹⁸ Sedláček - Hradý, XV/s.176

při zdejších kostele. Držitelem vinořské tvrze byli pražští měšťané Velfl Galm a po něm Hanuš Zajslmajstr. Po roce 1386 koupil Vinoř i s podacím právem další pražský měšťan, Hanza od Věže. Od roku 1407 však již podával faráře jeho strýc Jan z Dubče.³⁹⁹ Roku 1406 jsou také zmíněni rytíři Bušek a Jakub z Vinoře.⁴⁰⁰

Kostel Povýšení svatého kříže

Jedná se o původně románský tribunový kostel z doby kolem poloviny 12. století, z této doby bylo zachováno pouze zdivo věže s fragmenty zazděných oken, kostel byl v 18. století barokně upraven.⁴⁰¹ První zmíněný farář Martin roku 1358 umírá a na jeho místo nastupuje Jan Jakub od Věže, tohoto roku jej 31. října podává Rembot, měšťan Většího města Pražského.⁴⁰² Roku 1360 opět podává faráře Rembot Koldner se synem Mikulášem, tohoto roku po zemřelém Henslinovi (Henslin) nastupuje Matěj z Vodňan.⁴⁰³ Roku 1364 pak nacházíme v knihách konfirmačních záznam o tom, že Petrman z Vinoře podává k oltáři sv. Marie ve vinořském kostele Hermana, vinořského faráře.⁴⁰⁴ Roku 1365 Herman rezignuje a na jeho místo oltářníka nastupuje Jan, farář ze Světlé. K oltáři jej podává pravděpodobně stejný patron, tentokrát psaný jako Pertman, měšťan pražský v Přezleticích usedlý.⁴⁰⁵ Roku 1371 umírá tehdejší farář Svatoslav a ke kostelu nastupuje farář Pavel. Ke kostelu jej podal Macharius, sakristán z Pražského kostela.⁴⁰⁶ Roku 1380 je zmíněn farář Matěj a také zdejší vikář Martin.⁴⁰⁷ Dalším zmíněným farářem je Antonín. Po jeho smrti roku 1405 nastupuje plebán Jan. Tohoto podával Jan od Věže odjinud z Vinoře.⁴⁰⁸ Roku 1419 farář Jan umírá. Na jeho místo v březnu nastupuje Jan z Třebětína, ale již v říjnu je vyměněn

obr.43 - Vinoř, stabil.katastr,
www.archivnimapy.cuzk.cz

³⁹⁹ Tamtéž, XV/s.176

⁴⁰⁰ AIu V/s.16

⁴⁰¹ E. POCHE a kol, Umělecké památky Čech, Praha 1977, s.238

⁴⁰² LC I/s.70

⁴⁰³ Tamtéž I/s.135

⁴⁰⁴ Tamtéž I/2/s.57

⁴⁰⁵ Tamtéž I/2/s.63

⁴⁰⁶ Tamtéž II/s.57

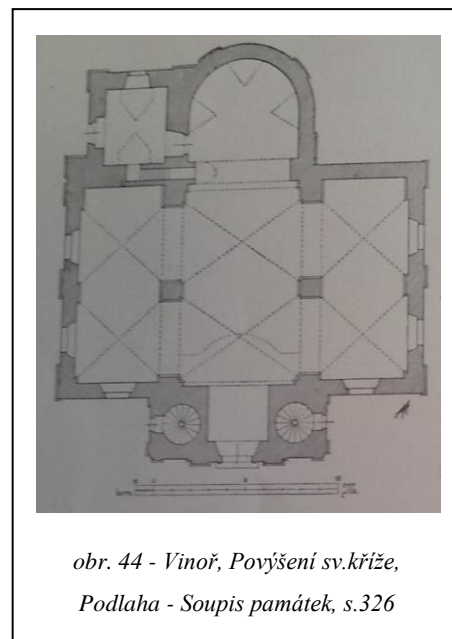
⁴⁰⁷ Vizitační protokol s.253

⁴⁰⁸ LC VI/s.159

s Mikulášem z Praskoles. V obou případech je jako patron zmíněn Jan Dubeč od Věže jinak z Vinoře.⁴⁰⁹

Ve vizitačním protokole pražského arcijáhna nalézáme k roku 1380 zmínky o zdejším faráři Matěji a vikáři Martinovi, jež měl mít v Praze konkubínu. Také je zmíněn dřívější vinořský vikář Kuneš, který byl v té době nájemníkem na faře v Kunraticích.⁴¹⁰

V registrech papežských desátků zaujímá Vinoř v rámci děkanátu přední místo před ostatními kostely. Měla stanovená pololetní desátek na 45 gr. S touto výší desátků se v brandýském děkanátu řadila na druhé místo, hned za Kostelec nad Labem. V registrech je Vinoř zmíněna již v roce 1352, poté máme zmínky o placení stejné výše desátku 45 gr. v letech 1369, 1384, 1385, 1399 i 1405.

*obr. 44 - Vinoř, Povýšení sv.kříže,
Podlaha - Soupis památek, s.326*

5. 22. VYŠEHOŘOVICE

Stručná historie Vyšehořovic

Roku 1178 Soběslav II. daroval popluží ve Vyšehořovicích vyšehradské kapitule jako jejich prebendu.⁴¹¹ Kapitula zde založila ve 2. pol. 13. století kostel. Podací právo pak patřilo kapitule. Načas jí zřejmě patřila i tvrz. Byl zde nalezen znak pánů z Rožmitálu, který snad mohl patřit Vilémovi z Rožmitálu, jež byl kanovníkem zmíněné kapituly v letech 1400 až 1415.⁴¹² V polovině 14. století pak patřila další část vsi jistému vladykovi Havlovi, jeho syn Budislav byl po roce 1335 veřejným notářem⁴¹³ a roku 1346 se stal kanovníkem v Olomouci. V roce 1391 vlastnil popluží ve Vyšehořovicích také Mikuláše Kolovrat z Myšlína a daroval je zdejší faře. Roku 1407 jsou zmiňováni také bratři Byčen, Sezem a Záviš z Vyšehořovic.⁴¹⁴

⁴⁰⁹ LC VII/s.286, 292

⁴¹⁰ Vizitační protokol s.253

⁴¹¹ RBM I/s.162

⁴¹² E. POCHE a kol, Umělecké památky Čech, Praha 1977, s. 308

⁴¹³ RBM IV/s.49, 859

⁴¹⁴ Sedláček - Hradý - XV/s.168

Kostel svatého Martina

Jeho budova byla původně románsko – gotické přechodné architektury. Dle listiny nalezené v oltáři byl kostel sv. Martina vystavěn roku 1329.⁴¹⁵ Poté byl upravován někdy před rokem 1419. Jedná se o jednolodní konstrukci s presbytářem. Kostel časem sešel a ke stávající věži byl v 18. století přistaven nový kostel.⁴¹⁶ Presbytář byl ponechán, byl z řádkovaných kvádrů, v jejichž ose bylo střílnovité okno ve tvaru kříže. Dodnes se presbytář zachoval pouze jako zřícenina. Roku 1361 je zmíněna první výměna farářů, od kostela odchází Bohuněk a ze Semic přichází plebán Jašek. Faráře podával vyšehradský kanovník a děkan boleslavský Oldřich. Při kostele končí roku 1367 farář Jašek, který je vyměněn za Mikuláše, plebána z Brandýsa. Faráře ke kostelu podává vyšehradský kanovník Oldřich.⁴¹⁷ Mikuláš při kostele zůstal do roku 1372, kdy byl se souhlasem vyšehradského kanovníka Markvarda vyměněn za Jindřicha. Mikuláš pak odešel ke kostelu sv. Adalberta v Praze Podskalí.⁴¹⁸ Roku 1379 ke kostelu navrhuje faráře další vyšehradský kanovník Kristián. Tohoto roku je za zemřelého Jindřicha dosazen Hanuš (Hanussium Unkonis) ze Soběšína.⁴¹⁹

obr.45 - Vyšehořovice, zřícenina původního kostela -
foto autor

Roku 1380 je pak Hanuš vyměněn za Děpolta od oltáře sv. Trojice v kostele sv. Mikuláše v Praze na Starém městě. Faráře podával opět kanovník Kristián. Roku 1418 dochází k výměně faráře, kdy odchází plebán Jan a ze Stagječe (Stagiecz) v litomyšlské diecézi přichází Havel (Gallo). Tohoto roku tradičně faráře podává kanovník vyšehradského kostela, tentokrát Jan Kralovic.⁴²⁰

Kostel na desátcích odváděl 12 gr. pololetně. První zápis se zachoval z roku 1352, shodně pak odvedl v letech 1369, 1384, 1385, 1399 a 1405.⁴²¹ Z hlediska diecéze se jednalo o podprůměrnou výši desátku. S takovými desátky se kostel řadí téměř mezi nejchudší kostely diecéze.

⁴¹⁵ Podlaha - Posvátná místa, I/s.68

⁴¹⁶ E. POCHÉ a kol, Umělecké památky Čech, Praha 1977, s. 309

⁴¹⁷ LC I/2/s.80

⁴¹⁸ Tamtéž II/s.72

⁴¹⁹ Tamtéž III/s.111

⁴²⁰ Tamtéž VII/s.263

⁴²¹ RDP s.48

5. 23. ZÁPY

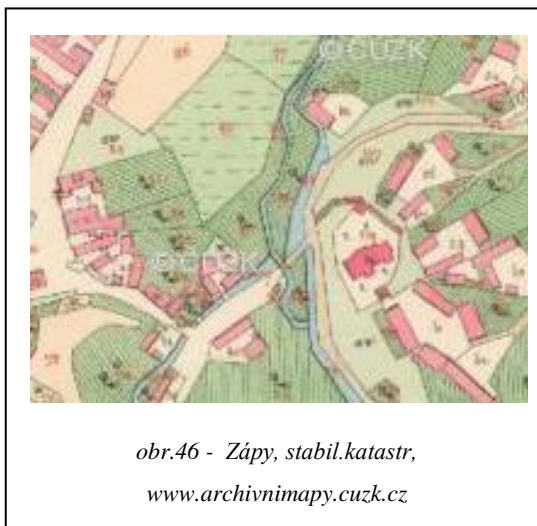
Stručná historie obce

Zápy jsou poprvé uvedeny na falzu zakládací listiny boleslavské kapituly, která je datována do roku 1052, vznikla však pravděpodobně až na konci 12. nebo v 13. století.⁴²² Dle A. Sedláčka by se ale v tomto případě mělo stejně jednat o ves Menší Zápy.⁴²³ Roku 1273 Zápy vlastnil strahovský klášter. Již tehdy zde mohli žít i páni ze Záp, poprvé zmínění roku 1318. Tehdy je uváděn, jako držitel Záp, Vznata ze Záp. Část Záp také patřila opatovi Strahovského kláštera. Tvrz zde vznikla pravděpodobně na konci 13. století. Roku 1397 je uvedena tvrz s mostem a věží. Stávala v jižní části Záp a v 16. stol. byla pravděpodobně ještě obyvatelná.⁴²⁴ Zápy leží v zemědělské krajině, která byla osídlována odpradávná. Od roku 1329 vlastnili Zápy Vznatovi synové a po nich jejich potomci. Tehdy došlo k rozdrobení Záp na několik statků.

Kostel sv. Jakuba Většího

Současný kostel je barokní stavba. Fara je doložena roku 1352, zápisem v knize papežských desátků.⁴²⁵ Kostel byl původně středověký a stál na návrší východně nad náměstím. Současný kostel byl postaven později, jeho podoba pochází z 18. století.⁴²⁶

Farář je v knihách konfirmačních zmíněn roku 1364. Tehdy byl odstupujícím farářem Jan a na jeho místo byl dosazen Bohuněk ze Semčic. Jako patron je k tomuto zápisu uveden Vaněk (Wanconis) ze Záp.⁴²⁷ Další zmínku k faráři nalézáme roku 1373. Tehdy odchází Bohuněk do Újezda a místo něj je ke kostelu ustanoven Petr, jako navrhovatelé farářů jsou uvedeni Petr Noss a Ludvík Kojata, podskalský plebán.⁴²⁸ Další zmínka se netýká faráře zápského, je

⁴²² Kuča - Města VIII/s.548

⁴²³ A. SEDLÁČEK, Místopisný slovník Historický království českého, Argo Praha 1998, s.1007

⁴²⁴ Kuča - Města VIII/s.548

⁴²⁵ RDP,s.48

⁴²⁶ Kuča - Města VIII/s.548

⁴²⁷ LC, I/2/s.42

⁴²⁸ AIu, I/s.62

zmíněn jakýsi klerik Zaratka (Zaratcam) ze Záp v souvislosti s ustanovením farářem v Svatoňovicích.⁴²⁹ Také další relace se netýká faráře v Zápech, k roku 1399 je zmíněn Mikuláš zvaný Micze Hroklík (jinde psán jako Heclík) ze Záp, s právy presenčními k jiným kostelům mimo děkanát.⁴³⁰ K roku 1380 je zmíněn plebán Petr a tohoto roku je také zmíněn vikář Václav z Tlučna.⁴³¹ Roku 1403 je na místo tehdy zemřelého faráře Viléma dosazen farář Jan, jehož na jeho místo podává Mikuláš Heklík. Tohoto roku se tedy místní Heklík objevuje také jako patron kostela v Zápech.⁴³² K roku 1406 se pak uvádí, že patronátní právo získal Václav Babák z Horek.⁴³³ Ještě lze nalézt k roku 1418 zmínku, že farář ze Záp provádí výměnu faráře v Čelákovcích, není však jmenován.⁴³⁴

Při vizitacích roku 1380 se řešil především prohřešek místního faráře Petra, jež si držel konkubínu Dorothu. U této příležitosti je také zmíněna hospodyně faráře Mara. Při kostele je v té době také akolita a zvoník Jakub z Dobřan. Výsledkem vizitace je nařízení, aby se plebán, pod hrozbou trestu 5 kop grošů a měsíce vězení, konkubíny zbavil.

Z hlediska placení papežského desátku se kostel řadí mezi průměrné kostely tohoto děkanátu, byl stanoven plat 18 gr., jež byl zaplacen ve všech letech, k nimž máme zmínky. Tedy v letech 1352, 1369, 1384, 1385 a 1405 a jako obvykle z roku 1399 máme záznam o odvedení 36 gr.⁴³⁵ Z nadací kostela je zmíněn pouze rok 1413, kdy Mikuláš Heklík nadal kostel ročním platem jedné a půl kopy bez čtvrtě grošů.⁴³⁶ Nebyl to ostatně jediný kostel, kterému tento bohublý křesťan věnoval nějaký plat.

⁴²⁹ LC, II/s.52

⁴³⁰ Tamtéž, VI/s.52

⁴³¹ Visitační protokol, s.242

⁴³² Tamtéž, VI/s.90

⁴³³ AĽu, V/s.119

⁴³⁴ LC, VII/253

⁴³⁵ RDP, s.48

⁴³⁶ LE, V/s.749

6. VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH POZNATKŮ

6. 1. ČETNOST VÝMĚN FARÁŘŮ

Četnost výměn farářů při kostelech je možno posoudit z dochovaných zmínek, zejména ze zápisů v konfirmačních knihách a zřídka také v soudních aktech. To je případ ustanovení faráře Martina ke kostelu Mochově v roce 1396.⁴³⁷ První zmínky o konfirmaci farářů ke kostelu v brandýském děkanátu pochází z roku 1354, tehdy byl v Brandýse vyměněn plebán Zdislav za faráře Ostrova. Další výměna následuje v roce 1356, kdy došlo k výměně faráře v Proseku. Místo Blažeje nastoupil Bedřich. V roce 1358 již nalézáme 3 případy ustanovení farářů. K dalším konfirmacím došlo až v šedesátých letech. Jejich počátkem v letech 1360 a 1361 bylo konfirmováno 7 kleriků a po celý zbytek šedesátých let 14. století máme dochováno jen 8 případů ustanovení faráře. Celkem tedy 15 konfirmací. Téměř stejný počet nalézáme v letech sedmdesátých. V té době je zmíněno také 15 konfirmací, ale jsou rovnoměrněji v průběhu desetiletí rozloženy. V osmdesátých letech je již zmíněno pouze 9 případů nástupu faráře ke kostelu. Z toho je zmíněno dokonce 6 případů k roku 1380 a na celý zbytek desetiletí pak připadají pouhé 3 zmínky. Z devadesátých let 14. století pak máme opět 15 dochovaných zmínek o konfirmaci. Na počátku 15. století, v jeho prvním desetiletí, se v brandýském děkanátu dochovalo 16 zmínek o ustanovení faráře. K zvětšení počtu zmínek dochází až v posledním desetiletí před husitskými bouřemi. Tehdy, v letech 1410 až 1420, bylo dle zachovaných zmínek konfirmováno k různým kostelům 20 kleriků. Můj předpoklad, že by od počátku zápisů do konfirmačních knih měl postupně vzrůstat počet zmínek o konfirmacích, tak jak bude více zažita praxe se zapisováním ustanovení faráře, se tedy v rámci brandýského děkanátu nepotvrzuje. Počet zmínek je takřka rovnoměrný, s výjimkou posledního desetiletí, kde je počtu zmínek asi o 30%. Jistý nárůst lze oproti předchozím letem pozorovat již od roku 1358. Je možné, že do té doby již došlo k dostatečnému zažití praxe při zápisech do konfirmačních knih.

Tab. 1)

od – do	1350	1360	1370	1380	1390	1400	1410	1420	celkem
počet zmínek o ustanovení faráře	5	15	15	9	14	15	20		79

⁴³⁷ AIu, V/s.272

Tento posuzovaný počet případů se týká samozřejmě jen přímých zmínek o konfirmaci, zapsaných v některém z pramenů. Zmínky, v nichž je konstatována přítomnost faráře při kostele a není uvedeno, kdy a jak byl konfirmován, nebyly do počtů zahrnuty. Zmínek o konfirmacích je za dané období pro brandýský děkanát celkem 79. Ve stejném období však nalézáme v tomto děkanátu více než 160 zmíněných farářů. U celé poloviny tedy nenalézáme přímou zmínku o jejich konfirmaci. To je třeba si uvědomit a k co možná největšímu přiblížení se situaci při kostelech, je při zjišťování farářů nutno využít všechny dostupné prameny. V případě, že využijeme všechny dostupné zmínky o všech zjištěných farářích, dostáváme zhruba takovéto výsledky: v padesátých letech je při kostelech zmíněno 16 dosud nezmíněných farářů, v šedesátých 27, v sedmdesátých 22, v osmdesátých 16 v devadesátých 24, v prvním desetiletí 15. století je to pak 27 farářů a v druhém 33.

Tab. 2)

od – do	1350	1360	1370	1380	1390	1400	1410	1420	celkem
počet zmíněných farářů	16	27	22	16	24	27	33		165

Jistá disproporce posledního desetiletí se v tomto případě tak zjevně neobjevuje. Počet zmíněných plebánů je vyšší již jen o 20%. Zajímavé je, že zůstává nižší počet zmíněných farářů i v osmdesátých letech 14. století. A to přesto, že v brandýském děkanátu byly prováděny v roce 1380 vizitace a při těchto byli zmíněni i ti faráři, kteří nebyli uvedeni v předešlých letech při konfirmaci. Tentokrát je počet zmíněných farářů o celou polovinu nižší než v případě let s nejvyšším počtem zmínek.

6. 2. DÉLKA PŮSOBENÍ FARÁŘŮ

Pokud se podíváme na délku působení faráře při faře, zjistíme, že v brandýském děkanátu je zmíněn jako nejdéle působící farář Jiří ze Svrčovic. Ten působil při kostele v letech 1390 až 1415. Další zmíněný farář Jan působil, dle zápisu ve vizitačním protokole, při kostele v Dřevčicích již 20 let. Tedy v letech 1360 až 1380. Poté není zmíněno, kdy skončil. Dalším v pramenech zaznamenaným farářem byl až v roce 1397 také Jan, není však jisté zda se jedná o stejného faráře nebo jen shodné jméno. V mezidobí mezi lety 1380 až 1397 totiž o faráři nenalézáme žádné záznamy. Pokud by se jednalo o totožnou osobu, musel by Jan být na faře v Dřevčicích celých 37 let. Teoreticky to možné je, i když ne dostatečně prokázané. Nejdéle

působícím klerikem při jedné farnosti byl kyjský vikář, který dle zápisu ve vizitačním protokole při faře působil v roce 1380 již 33 let. Při kostele byl tedy již v roce 1347 a je tak současně nejstarším nám známým klerikem brandýského děkanátu. Z celkového počtu zmíněných farářů se jich podařilo vyčlenit 63, kteří mají dostatečně prokázanou dobu svého působení při určitém kostele. Jejich působení se pohybuje v délce od několika měsíců až do 25 let. Největší počty farářů, co do délky jejich působení, se objevují v rozmezích délky 8 až 11 let. V této délce působení můžeme napočítat 17 farářů. Z celkového počtu 63 plebánů je to tedy více než 23% farářů, jež působili při kostele v délce kolem deseti let. Další výraznější skupinou jsou faráři s délkou působení kolem jednoho roku. Těch bylo 13 a z celkového počtu to představuje 17%. Tito krátkodobě působící faráři tak významně snižují celkový průměr délky působení faráře při jednom kostele. Průměrná délka působení plebána při jednom kostele pak vychází v brandýském děkanátu na 7, 2 roku. Přesto, že to není mnoho, je to více, než by se mohlo zdát z pročitání zápisů v konfirmačních knihách. Z těch člověk nabývá dojmu, že se faráři neustále mění. Zejména ulpí v paměti náhlé výměny několika farářů během jednoho roku. Tak tomu bylo například v roce 1404 v Hovorčovicích. Zde se během roku nejprve vyměnil Dominik s Mikulášem, ten ještě téhož roku mění místo s Václavem a ten si ve stejném roce stihne vyměnit místo s Divišem. Během chvíle se tak při kostele vystřídali 4 faráři.

K vytvoření si lepšího obrazu o délce působení farářů by bylo vhodné srovnat různé skupiny farářů od nejdéle působících, až po ty s nejkratší dobou svého setrvání při kostele. Při srovnání jednotlivých skupin farářů zjistíme, že v délce působení 1 – 2 roky je zmíněno 16 farářů, v délce kolem 5 let je to 17 farářů, v délce kolem 10 let je to 18 farářů, v délce kolem 15 let až do 20 let je to pak již jen 10 zmínek a z farářů působících při kostele 20 a více let jsou zmíněni jen dva.

Tab. 3)

Délka	1-2	3-7	8-12	13-19	20-40
počet zmínek	16	17	18	10	2
Působení	krátkodobě	kolem 5 roků	kolem 10 roků	kolem 15 roků a déle	více než 20 roků

Toto rozdělení nám ukazuje, že počty působících farářů v různých délkách působení jsou v podstatě rovnoměrně rozložené až do délky působení kolem 15 let. Běžné tedy bylo, že se

faráři mohli zdržet při kostele jak krátce, tak delší dobu, žádná z délek působení se výrazně nevymykala průměru. Zcela běžné je tedy působení faráře při farnosti v délce od 1 do 13 let. Poté se počet déle působících farářů snižuje a v délce působení nad 20 let již zaznamenáváme jen 2 faráře. Průměrná délka působení faráře v brandýském děkanátu se tak opticky nachází někde mezi 6 až 8 roky. Nejvyšší počet farářů působících stejnou dobu při kostele se nachází ve skupině farářů působících při kostele kolem 1 roku, těch je 13. Druhou nejpočetnější skupinou jsou pak faráři působící při kostele 11 let, těch ale máme zmíněno již jen 5.

Možné souvislosti s četností výměn farářů

Na tomto místě bych rád ještě srovnal četnost výměn farářů, případně i délku působení faráře, s výší papežských desátků. Výše desátků nám totiž jako jediná umožňuje alespoň nějaké porovnání z hlediska zámožnosti fary, i když samozřejmě takové srovnání nemusí být zcela jednoznačné. Další zmínky o různých nadáních kostelů brandýského děkanátu, platech či majetku fary jsou však tak útržkovité, že je nelze zahrnout do srovnání. To by tím mohlo být naopak zkresleno.

V období od roku 1350 do roku 1420 je zmíněno nejvíce farářů při kostelech v Hovorčovicích (11), Počernicích (10), Brandýse (9), Čelákovících (8), Jirnech (8) Litožnici (8) a Proseku (8). Nejmenší počet zmínek plebánů je v této době u kostelů v Sluhách (3), Dřevčicích (5), Lhotě (5) a Újezdě (6). Kostelem s nejvyššími desátky byl Kostelec s pololetním desátkem 68 gr. Jeho následovaly kostely ve Vinoři (45 gr.), a v Proseku (30 gr.). V Mochově a Čelákovících odvedli shodně (26 gr.). Nejmenší desátek platily kostely ve Lhotě (0 gr.), v Hrádku (6 gr.) a Hloubětíně (9 gr.). Pro srovnání je nejlépe zařadit hodnoty do tabulky. Samozřejmě s dalšími hodnotami. Zmiňuji zde také zjištěný počet vikářů. Ten se v podstatě zcela opírá, až na jednu výjimku, o zjištění zaznamenané ve vizitačním protokole. Proto tento údaj není zcela úplný. Kde hodnota chybí, nebyla provedena vizitace a nevíme tedy, jestli v roce 1380, vikář při farnosti byl. V tomto případě je pole ponecháno prázdné. V poslední řadě je uveden pro úplnost také patronát. (viz tab. 4)

Ve srovnání můžeme vidět, že výše desátku nemá žádnou souvislost s počtem zmíněných desátků. Z uvedeného také vyplývá, že například v Kostelci je zmíněno 6 farářů a průměrná doba jeho působení tak mohla být kolem 10 roků. Přitom ve Lhotě, která nemá uvedený žádný desátek je zmíněno 5 farářů, což je téměř stejný počet.

Tab. 4)

Kostel	desátek	počet farářů	počet vikářů	patronát	kostel	počet zmíněných farářů sestupně	patronát
Kostelec	60	6	2	P	Hovorčovice	11	C
Vinoř	45	7		M	Počernice	10	M
Prosek	30	8	1	M	Hloubětín	10	C
Čelákovice	26	8	1	M	Nehvizdy	9	P
Litožnice	26	8	0	P, M	Brandýs	9	P
Mochov	26	7		P, M	Prosek	8	M
Počernice	24	10	0	M	Čelákovice	8	M
Dřevčice	21	5	1	C	Litožnice	8	P, M
Svémyslice	21	4	1	C	Jirna	8	M
Sluhy	21	3	1	M	Svrčovice	8	C
Čakovice	18	5	0	M	Vyšehořovice	8	C
Zápy	18	5	1	P	Vinoř	7	M
Brandýs	15	9	1	P	Mochov	7	P, M
Jirna	15	8	1	M	Kostelec	6	P
Hovorčovice	12	11	1	C	Újezd	6	C
Nehvizdy	12	9	0	P	Dřevčice	5	C
Svrčovice	12	8	0	C	Čakovice	5	M
Vyšehořovice	12	8	8	C	Zápy	5	P
Újezd	12	6	1	C	Hrádek	5	C
Třeboradice	12	4	0	C	Lhota	5	M
Hloubětín	9	10	0	C	Svémyslice	4	C
Hrádek	6	5	0	C	Třeboradice	4	C
Lhota	0	5	1	M	Kyje	4	C
Kyje	0	4	1	C	Sluhy	3	M

Délka působení faráře je také podobná. Nejvyšší počet zmíněných farářů je v Hovorčovicích, které mají pololetní desátek pouhých 12 gr. Téměř stejný počet farářů je však zmíněn i v Počernicích, které mají desátek dvakrát tak vysoký. Domnívám se tedy, že v brandýském děkanátu nenalzáme žádnou souvislost mezi četností výměn faráře a majetností kostela. Pokusme se ji nalézt jinde. Pokud srovnáme počet výměn faráře, a tedy průměrnou délku působení faráře při kostele, s patronátem kostela zjistíme, že největší počet zmíněných farářů je při kostelech v Hovorčovicích, Počernicích, Hloubětíně, Nehvizdech a Brandýse. Právě tyto kostely mají zmíněny všechny druhy patronátů, panský, městský i církevní. Na opačné straně žebříčku jsou Kyje, Lhota, Hrádek a Hloubětín. U těchto kostelů,

s nejmenším počtem zmínek o změně farářů, mírně převažuje patronát církevní. Ten mají 3 ze 4 kostelů. Pokud však posoudíme celou tabulku, zjistíme, že jsou patronáty rozděleny rovnoměrně. Na délku působení faráře tedy v brandýském děkanátu neměl druh patronátu vliv. Ostatně rozdíly mezi počtem zmíněných farářů v daném období nejsou nijak vysoké.

Při výměnách faráři odcházeli z brandýského děkanátu většinou do jiných děkanátů. Z celkového počtu farářů jinam odešlo cca 90% včetně Prahy. V rámci děkanátu bylo vyměněno pouhých 10% farářů z celkového počtu. V případě výměny s Prahou to bylo asi 27% ze všech případů. To je docela vysoké číslo. Je třeba si uvědomit, že zde hraje roli několik faktorů. Je to za prvé blízkost lokalit, za druhé je to vyšší počet patronů pocházejících z Prahy, zejména církevních, ale i měšťanů. A v poslední řadě je to rozvinutost Prahy a množství prebend, které jsou v Praze k dispozici.

Způsob ukončení působení faráře

S délkou působnosti faráře také může souviset způsob ukončení jeho působení při kostele. V brandýském děkanátu, stejně jako v jiných, tvoří nejpočetnější skupinu z druhů ukončení plebánství – výměna farářů. V pojednávaném období jich lze napočítat v brandýském děkanátu celých 48. Druhým nejpočetnějším způsobem je úmrtí. Těch lze v děkanátu ve stejné době zjistit 28. Pokusil jsem se srovnat jednotlivá období a případně i roky, v nichž faráři umírali. Pokud by se ukázalo, že některý rok byl počet úmrtí mezi faráři větší, mohlo by to svědčit o epidemii. Není totiž neobvyklé, že v době epidemií dochází k vyšším počtům úmrtí zejména u kleriků, kteří neohroženě chodili zaopatřovat nemocné umírající. Nesli tedy vyšší riziko nákazy a epidemie se často projevila ve vyšším počtu úmrtí mezi kněžími.

V brandýském děkanátu je zmíněno v rozsahu let 1358 až 1418 celkem 28 úmrtí farářů. V uvedené době připadá tedy jedno úmrtí na zhruba každý druhý rok. Jednotlivé případy úmrtí jsou rozloženy v uvedené době celkem rovnoměrně. Pouze v několika letech došlo k úmrtí dvou farářů, bylo to v letech 1360, 1380, 1390 a 1397. Jednou došlo také k úmrtí třech plebánů, bylo to v roce 1415. Tyto počty jsou však poměrně nízké vzhledem k celkovému počtu úmrtí v dané době. Z uvedeného nelze tedy jednoznačně říci, že by se epidemie nějak projevil na úmrtnosti farářů. Ani v roce 1380, kdy byla v Čechách epidemie, se tato nijak neprojevila na zvýšení počtu úmrtí farářů.

Četnost úmrtí farářů lze také porovnat s jejich rozdělením k jednotlivým kostelům. Zda se například neukáže, že u některého kostela faráři častěji zůstávali až do smrti. Z takového porovnání zjistíme, že nejvíce úmrtí farářů je zaznamenáno u kostela ve Vnoři. Zde

zjišťujeme hned 5 případů úmrtí faráře. Přitom ve Vinoři máme zachováno v daném období celkem 7 zmínek o farářích. Druhý nejvyšší počet úmrtí je ve Svrčovicích, celkem 4 z celkového počtu osmi zmíněných farářů. V Čakovicích jsou pak zmíněna 3 úmrtí z celkového počtu 5 farářů. To jsou kostely, kdy úmrtí faráře dosahovala více než 50% z celkového počtu zmínek o ukončení působení faráře. V dalších lokalitách buď došlo jen ke dvěma případům úmrtí, byly to Dřevčice, Jirny a Lhota, nebo to byl jen jeden nebo žádný případ. Takové lokality ani neporovnávám, neboť takový počet již o ničem nesvědčí. Myslím, že z uvedeného zjištění lze potvrdit, že ve Vinoři, Svrčovicích a Čakovicích častěji zůstal farář až do své smrti. Pokud se podíváme na majetnost kostela, zjistíme, že Vinoř s desátkem 45 gr. byla nadprůměrně nadaným kostelem. Čakovice byly průměrně majetné s desátkem 18 gr. a Svrčovice platily již desátek podprůměrný (12gr.). V této skupině tří kostelů jsou tedy zastoupeny kostely ze všech vrstev majetnosti. Rovněž patronát je rozdělen a to mezi městský a církevní. Pouze šlechtický patronát v této skupině kostelů zastoupený není. Nenalzáme zde tedy žádné souvislosti s druhem patronátu ani s majetností kostela. V tak malém srovnávacím vzorku však nelze učinit jednoznačný závěr, zda by mohl například druh patronátu s tímto souviset. Lze však učinit závěr, že z brandýského děkanátu faráři zůstávali do své smrti nejčastěji při kostelích ve Vinoři, Svrčovicích a Čakovicích.

Tab. 5)

ÚMRTÍ	počet úmrtí	celkem		Patronát
		zmíněno farářů	desátek	
Vinoř	5	7	45	M
Svrčovice	4	8	12	C
Čakovice	3	5	18	M
Dřevčice	2	5	21	C
Jirny	2	8	15	M
Lhota	2	5	0	M

Pokud se jedná o další dva druhy skončení plebánství, tak výměny tvoří, z celkového počtu 90, případů 48. To je více než 53% a na jeden rok připadá téměř jedna výměna faráře. Vzhledem k délce působení faráře při jedné farnosti je pochopitelné, že tento počet typu ukončení působení faráře musí být nejvyšší. Farář může samozřejmě zemřít jen jednou, ale několikrát může změnit své působiště. Ze všech výše uvedených hodnot lze dovodit závěr,

že průměrně mohl farář v brandýském děkanátu tak dvakrát nebo třikrát za svého života změnit své působíště. To jsou však pouze odhady. Někteří faráři tento počet mohli značně přesáhnout a jiní mohli zůstat při jednom kostelu podstatně déle. Při výměnách faráři více odcházeli mimo děkanát, v rámci děkanátů je zmíněno výměn minimum. Blízkost Prahy se při odchodech farářů také výrazně neprojevila, faráři neodcházeli do pražských míst více než do jiných děkanátů.

Tab. 6)

rezignace farářů						
kostel	farář	rok rezignace	délka předchozího působení	patron	počet rezignací	celkem zmíněných farářů
Brandýs	Zdislav	1354		P	1	9
Čelákovice	Václav	1418		P	1	8
Lhota	Vavřinec	1402		M	1	5
Nehvizdy	Jan ze Lstiboře	1364		P	3	9
	Dířko Stibor ze Lstiboře	1372	8			
	Ahinconus z Křešic	1373	1			
Počernice	Martin	1361	3	M	2	10
	Chval	1416				
Prosek	Martin z Jihlavy	1407	12	M	3	8
	Jan	1408	1			
	Martin	1416	8			
Svémyslice	Přibík	1374		C	2	4
	Stibor	1380	6			
Svrčovice	Vít	1418	3	C	1	8

Posledním z druhů ukončení působnosti faráře v místě je jeho rezignace. Tito faráři tvoří v brandýském děkanátu nejméně početnou skupinu. Máme dochované zmínky jen o 14 případech rezignace. To je poměrně nízký počet, ne však tak nízký, když si uvědomíme,

že jako nejjednodušší přichází v úvahu výměna farářů. Kostel nemůže zůstat bez duchovní správy a duchovní nemůže být bez svého obročí. Proto z organizačního hlediska připadá nejčastěji v úvahu výměna. Nejvíce rezignací bylo v brandýském děkanátu zmíněno u kostelů v Nehvizdech a Proseku. U obou je zmínka o 3 rezignacích. Dalším v žebříčku jsou s dvěma rezignacemi kostely ve Svémyslicích a Počernicích. Další případy jsou zaznamenány v Brandýse, Čelákovcích, Lhotě a Svrčovicích. U farářů, u nichž známe předchozí délku působení při kostele, se tato pohybuje mezi 1 rokem až 12 lety. Nepřevládá ani vyšší ani nižší délka setrvání na faře, jednotlivé případy jsou rozděleny rovnoměrně. Rovněž je rovnoměrně rozložen patronát. U zmíněných případů rezignací se vyskytují všechny tři druhy patronátu. Časově se vyskytuje největší počet rezignací po roce 1400, kdy zaznamenáváme 7 rezignací. Do roku 1370 jsou zmíněny 3 a zbylé 4 rezignace jsou uvedeny v době od roku 1370 do roku 1399. Dá se říci, že počet rezignací se po roce 1400 zvýšil. To je jisté vybočení z průměru. Z průměru také svým počtem vybočují rezignace v Nehvizdech a Proseku. Obě zmíněné lokality však mají celkově vyšší počet zmíněných farářů, takže ono vybočení z průměru není v tomto srovnání tolik markantní. Zajímavé také je, že všechny uvedené lokality, kde je zmíněna nějaká rezignace, mají, až na výjimky Lhoty a Svémyslic, nadprůměrný počet celkově zmíněných farářů.

6. 3. MAJETNOST FARNÍCH KOSTELŮ

Papežské desátky

Ke srovnání majetnosti jednotlivých kostelů je nejpříhodnější porovnání jimi placených desátků. V soupisech papežských desátků se pro brandýský děkanát zachovaly záznamy z roků 1352, 1369, 1384, 1385, 1399 a 1405. Pro Hrádek a Brandýs je také zmíněna suma pro rok 1367. Ta tohoto roku činí 20 gr. Částka je uvedena pro Brandýs s tím, že se jedná o částku s Hrádkem. V předchozím období platil Hrádek 6 gr. a Brandýs 15 gr. Celkově měli zaplatit 20 gr. Odpovídá to zhruba jejich předchozí platbě. Ve výpisech jsou uvedeny ke všem rokům výměry půlročních desátků s výjimkou roku 1399. K tomuto roku je uvedena celoroční výše desátku. Proto je u tohoto roku zpravidla uvedena dvojnásobná částka oproti ostatním rokům. Nejvyšší desátek odváděl kostel v Kostelci nad Labem. Svoji výší 68 gr. pololetního desátku představoval prakticky trojnásobný plat, proti i průměrně majetným kostelům brandýského děkanátu. Blížil se mu pouze kostel ve Vиноři, s pololetním desátkem 45 gr. Třetí kostel v pořadí Čelákovice, platil již jen asi polovinu toho co Kostelec, celkem 36 gr.

Další v pořadí Prosek odváděl 30 gr. Po nich následují kostely s pololetním desátkem ve výši kolem 20 gr. Jsou to Litožnice, Mochov, Počernice, Dřevčice, Sluhy, Svémyslice, Čakovice a Zápy. Další kostely se pohybují pod hranicí 16 gr. Nejpočetnější skupinou jsou tedy nejméně majetné kostely s desátkem 15 gr. a nižším. Těchto je v brandýském děkanátu dvanáct. Středně majetné kostely s platem od 18 do 26 gr. jsou zastoupeny osmi kostely a nejméně početná je skupina kostelů, které platily desátek 30 gr. a vyšší. Ty jsou pouze čtyři. Z těchto lze ale ještě vyčlenit Kostelec, který se svým desátkem výrazně ostatní převyšuje.

Struktura děkanátu co do výše placení desátků by tedy byla následující:

Tab. 7)

výše desátku	0-15 gr.	18-26 gr.	30-45 gr.	60 a více gr.
počet kostelů	12	8	3	1

Tab. 8)

	1352	1367	1369	1384	1385	1399	1405
Kostelec n. L.	68		68	68	68		68
Vinoř	45		45	45	45	90	45
Prosek	30		9	30	30	60	30
Čelákovice	36		36	26	26	72	26
Litožnice	20		26	26	26	52	dl.8gr8h
Mochov	24		24	24	24	48	
Počernice	24		24	24	24	48	24
Dřevčice	21		21	21	21	40 + d.2	21
Sluhy	21		21	21	21	42	21
Svémyslice	21		21	21		42	
Čakovice			18	18	18	36	18
Zápy	18		18	18	18	36	18
Brandýs	15	20 + H	15	15	15	30	15
Jirny	15		15	15	15	30	15
Cvrčovice?	12		12	12	12	24	12
Hovorčovice	12		12	12	12	24	12
Nehvizdy	12		12	12	12	24	
Třeboradice			12	12	12	24	12
Újezd			12	12	12	24	12
Vyšehořovice	12		12	12	12	24	12
Hloubětín	9		9	9	9	18	9
Hrádek	6		6	6	6	12	5
Kyje ¹							
Lhota (pauper)							
summa				450	438		375

Všechny kostely po celou dobu neodevzdávaly stejné desátky. Jednak byly Třeboradice poprvé zapsány do register až k roku 1369. U Čakovic zase nejsou uvedeny žádné částky až do roku 1369, kdy mají stanovený desátek na 18 gr. Stejně je na tom Újezd, který má poprvé v roce 1369 zaznamenaný desátek ve výši 12 gr. V případě některých kostelů došlo také ke změně výše desátku. Jedná se o Prosek, který platil půlroční desátek ve výši 30 gr. Pouze v jednom případě, v roce 1369, zaplatil 9gr. Dalším příkladem je Litožnice, kde farář v roce 1352 odvedl 20 gr., ale od roku 1369 odváděl již 26 gr. Hrádek pak platil běžně 6 gr. desátku, ale v letech 1367 a 1405 odvedl jen 5 gr. Až na tyto zmíněné výjimky je však výše desátků velmi pravidelná a nijak se nemění.

Tyto zmíněné změny nemají žádný obecně zvyšující nebo snižující charakter. Vyskytují se jen v nepatrném procentu případů, než aby mohly znamenat nějaké obecné změny v majetnosti kostelů děkanátu. Jisté známky o lokální změně v případě jednoho kostela se nalézají ve zmínce ke kostelu Litožnice, ale o tom bude lépe pojednat komplexněji níže. Přes svoji jistou zlomkovitost, nám registra papežských desátků podávají nejucelenější pohled na možnou finanční situaci jednotlivých farností. Zmínky v ostatních pramenech jsou při bádání v rámci jednoho děkanátu, oproti registrům desátků, pouze zlomky a neposkytují tak plošné a ucelené informace.

Nadání a dluhy

V rámci děkanátu je možno nalézt několik málo kusých zmínek také k nadáním farností a jejich případným dluhům. Z donací jsou v brandýském děkanátu zmíněny donace v různých výších. Nejnížší je ke kostelu v Čakovicích, která je ve výši dvou kop grošů. Nejvyšší finanční částka čítá 14 kop grošů pro kostel v Hrádku od donátora Mikuláše z Vrabí. Zmíněn je také dar ke kostelu v Kostelci, který je určen pro vikáře. Tento má výši 8 kop grošů. Pole bylo pak darováno ke kostelu v Nehvizdech. Jednalo se o pole, jež lze osít 19 strychy obilí. Ke stejnému kostelu je pak zmíněno, že farář prodal celkem 175 strychů obilí po 6 groších. Výše darů není v žádné souvislosti s výší odváděného desátku, tedy s předpokládanou majetností kostela. Z několika málo zmínek v jednom děkanátu však nelze vytvořit ucelenější pohled na finanční situaci v děkanátu. Nejčastěji jsou v brandýském děkanátu donace zmíněny až na samém konci 14. století a počátku století patnáctého. Většina zmíněných darů je pak datována až po roce 1397. Donací není ke kostelům brandýského děkanátu zmíněno mnoho. Zmíněné donace jsou spíše kusými informacemi, z nichž si lze udělat ucelenější

pohled na majetnost kostela pouze v souvislosti s dalšími informacemi zjištěnými z jiných pramenů.

Tab. 9)

kostel	desátek	rok	donace dary majetek	donátor	patron
Hrádek	6	1399	14 kop grošů	Mikuláš z Vrabí	C
Čakovice	18	1398	2 kopy grošů	Genher	M
Kostelec	60	1366 1406	důchod z každ. 10 dne s 2. mlýn. koly 8 kop grošů (pro vikáře)	Theodor z Rudče Rudolf Saský	P
Nehvizdy	12	1397	donace pole k osetí 19 str. obilí (prodej 175 str. po 6gr.za str.)	Matěj Macko	
Sluhý	21	1375	donace - plat 150 grošů	Ula Čotr	M
Zápy	18	1413	75grošů ročního platu	Mikuláš Heklík	P

Dluhů je v brandýském děkanátu v pramenech zmíněno o něco víc. Jistě to ale nebudou všechny dluhy, které klerici brandýského děkanátu v oné době měli. Mezi dlužníky jsou klerici od kostelů v Čakovicích, Čelákovcích, Litožnici, Počernicích, Svémyslicích a Třeboradicích. Roku 1376 je zmíněn dluh čakovického faráře Petra ve výši dvě a půl kopy grošů. Má jej zaplatit ve dvou splátkách.⁴³⁸ U stejného kostela nalzáme také další zmínku o dluhu. Roku 1383 je střídník Jakeš dlužen na stavbu kostela sv. Jiljí. V tomto případě výše dluhu není zmíněna.⁴³⁹ Později se dozvídáme, že je střídník Jakeš roku 1407 povinen zaplatit 3 kopy grošů Jinochovi, měšťanovi Nového města Pražského.⁴⁴⁰ Není však jisté, jestli se jedná o totožný dluh. Dá se předpokládat, že ne. V případě čelákovického kostela je roku 1396 zapsáno ujednání mezi Hynkem, dřívějším čelákovickým farářem a nájemníkem Šimonem o dluhu, který se týká nájmu. Dluh na nájmu činil 98 gr. a k tomu 3 strychy pšenice a 30 strychů ječmene.⁴⁴¹ Zřejmě nájemné nebylo řádně zapláceno. Není jasné, zda je to celá částka nájmu nebo zda je to jen jeho dlužná část. Nejvíce zmínek nalzáme k Litožnici. První zmínka o ekonomických počinech při kostele je datována do roku 1374, kdy litožnický plebán

⁴³⁸ AIu I/s.171

⁴³⁹ Tamtéž II/s.228

⁴⁴⁰ Akta korektorů, s.43

⁴⁴¹ AIu III/s.210

Václav směnil pole s Jindřichem Zeidlinem za desátek 26 gr.⁴⁴² Poté lze nalézt další zmínky až po roce 1400. Nejprve se dozvídáme, že roku 1402 si jistý nájemník Jan řečený Sobotka, pronajal v Litožnici farní důchody. Tehdy bylo ujednáno, že za tři po sobě jdoucí roky zaplatí 8 kop grošů ročního platu.⁴⁴³ Ale již roku 1403 nacházíme zmínku, že tentýž nájemník dluží, oltárníkovi z Týnského kostela Otovi, 2 kopy grošů.⁴⁴⁴ Z dalších zmínek se dozvídáme, že byl již roku 1407 veden spor o farní důchody, mezi nájemníkem Martinem a farářem Václavem. Martin se zřejmě zdráhal platit, proto Václav ještě téhož roku žádal, aby byl dlužník Martin arestován, pokud dluh nezaplatí. Rozhodčí pře je v tomto sporu uvedena až roku 1408. Její výsledek sice není zmíněn, ale ještě téhož roku nalézáme zmínku o tom, že plebán Václav dluží prokurátorům 3 zlaté. Dalším zajímavým faktem je, že kostel měl stanoveny papežské desátky na 26 grošů pololetně a poslední takováto výše je zmíněna ještě roku 1399. Roku 1405 však již nalézáme v registrech papežských desátek zmínku o dluhu 8 grošů a 8 haléřů. Po roce 1400 se objevují zmínky o dluhách faráře i nájemníka. K roku 1405 je uveden dokonce dluh na desátku. Je možné, že se hospodaření farnosti v této době dostalo do problémů. Další dluhy pak jsou zmíněny v Počernicích a Třeboradicích. Jedná se o částky do 100 grošů. O něco vyšší dluh je pak zmíněn ve Svémyslicích, kde je farář k roku 1380, dlužen faráři ze Dvora 4 kopy grošů.⁴⁴⁵

Tab. 10)

kostel	rok	dluhy	nájmy	desát
Brandýs	1403		19 kop gr. roč. na 3 r.	15
Čakovice	1376	150 gr.		18
	1407	180 gr.		
Čelákovice	1396	98 gr. / 3 str. ječ /30 str. pšen.	98 gr. /3 str. ječm/30 str. pšen. (dluh)	36
Hovorčovice	1403		14 k. gr. roč. na 3 r.	12
Jirna	1398		26 kop gr. roč.	26
	1408		26 kop gr. roč.	
Litožnice	1402	120 gr. / 3 zl.	8 kop gr. roč. na 3 r.	26
Počernice	1408	70 gr.		24
Prosek	1377		25 kop gr. roč. na 2 r.	30
	1394		20 kop gr. roč. na 2 r.	
	1401		22 kop gr. roč. na 2 r.	
Svémyslice	1380	240 gr.		21
Třeboradice	1373	90 gr.		12
	1402	160 gr.		

⁴⁴² AIu I/s.98

⁴⁴³ Tamtéž IV/s.176

⁴⁴⁴ Tamtéž IV/s.219

⁴⁴⁵ Tamtéž II/ s.27

Nájmy

Nájmy máme zmíněné u šesti kostelů. Přitom u některých je farní důchod pronajímán opakovaně. Výše ročního nájmu se pohybuje od 8 kop grošů ročně do 26 kop grošů ročního platu. Při nájmu v Litožnici si roku 1402 nájemník Jan řečený Sobotka pronajal farní důchody na tři po sobě jdoucí roky. Měl zaplatit roční plat 8 kop grošů Pražských. Jen o 6 kop vyšší nájem měl být zaplacen Hovorčovicích. V roce 1403 zde farář Dominik pronajal své farní důchody na tři roky za 14 kop grošů ročně. V Jirnech byl kostel pronajat dvakrát, vždy za 26 kop grošů ročního platu. A v Proseku došlo k pronájmu dokonce třikrát. Zde byl pronájem sjednán vždy na dva roky dopředu a výška nájmu se lišila. V roce 1377 to bylo 25 kop grošů ročně, nájemníkem byl Mikuláš z Mýta řečený Benák.⁴⁴⁶ V roce 1394 farář Martin z Jihlavy pronajal kostel unhošťskému faráři Filbertovi za 20 kop grošů ročně⁴⁴⁷ a roku 1401, farář Martin pronajal faru Albertovi z Unhoště za 22 kop grošů ročně.⁴⁴⁸ U Čelákovic máme zmíněn nájem, není však uvedena jeho výše. Je totiž zmíněn již jen jako dluh. Tento dluh nemusel představovat celou výši nájmu. Poslední zmíněný nájem je v Brandýse sjednaný na tři roky s 19 gr. ročního platu.

Zajímavé je, že tři z těchto pěti kostelů platí nadprůměrný desátek. Při srovnání desátků a výše pronájmu však nenalzáme žádnou přímou souvislost. Například Brandýs platí 15 grošů desátku a fara byla pronajata za částku 18 kop grošů ročně. Litožnice platí desátek 26 grošů a je pronajata za 8 kop grošů ročně. U Litožnice to je však v době, kdy jsou zmíněny častější dluhy a v roce 1405 je dluh i na desátku. Takže Litožnici by nebylo vhodné do srovnání zahrnout. Dá se říct, že částečně výše pronájmu odpovídá majetnosti kostela. Domnívám se však, že výše pronájmu fary byla věcí dohody a nemusela přesně odpovídat majetnosti farnosti. Zapsaný desátek také nemusel přesně odpovídat požitkům, jež byly při kostele. Z takto nepočtených zmínek nelze udělat v této věci jednoznačný závěr. Ke zjištění, zda souvisí výše nájmu s majetností kostela, by se muselo použít daleko větší počet případů. V tom případě by se musel přesáhnout rozsah děkanátu. Z uvedených zmínek v brandýském děkanátu, lze vypočíst průměrný pronájem na cca 22 kop grošů ročního nájmu. Je však třeba si uvědomit, že se jednotlivé nájmy mohly výrazně lišit, jak je to vidět na případech Jiren a Litožnice. Uvedené zmínky o pronájmech jsou nejčastější v době kolem

⁴⁴⁶ AIu I/219

⁴⁴⁷ Tamtéž III/s.302

⁴⁴⁸ Tamtéž IV/s.32

roku 1400. Nejčastěji pronajímaným kostelem byl tedy Prosek, který je v zápisech uveden hned třikrát. Mohl být tedy pronajat v letech 1377 – 1380, 1394 – 1397 a 1401 – 1404. (viz. tabulka 10).

6. 4. PATRONÁTY

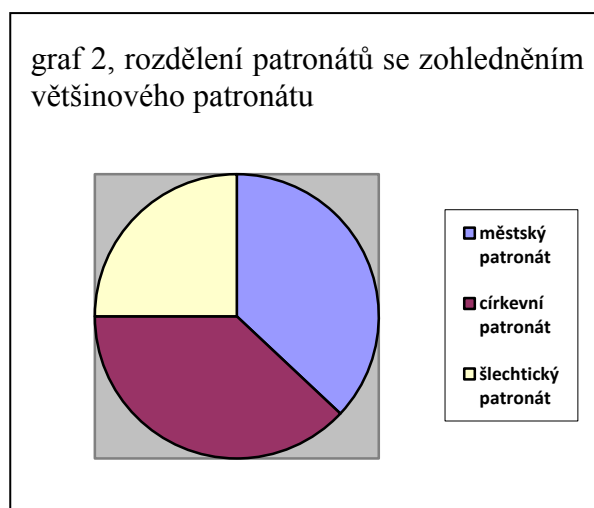
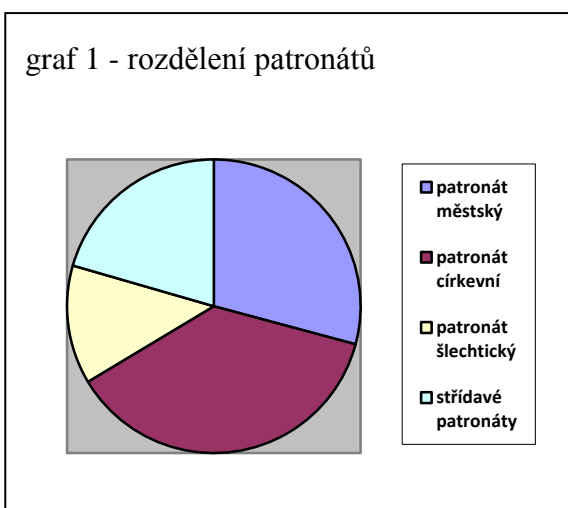
Patronáty jednotlivých kostelů v brandýském děkanátu lze rozdělit dle postavení jejich patronů do tří skupin. Máme zde patronát církevní, šlechtický a městský. Královský patronát se v daném období nevyskytuje v brandýském děkanátu ani u jednoho kostela, a to ani po určitý čas. Nejpočetněji je zastoupen patronát církevní. Z celkového počtu farností se církev podílela prostřednictvím svých institucí na patronátu dokonce u 10 kostelů. To je poměrně vysoké procento. Z tohoto počtu byl církevní patronát po celou dobu pojednávaného období dokonce u 9 kostelů. Církevní patronát je tedy v brandýském děkanátu nejpočetnější a nejstálejší. Z celkového počtu patronátů církevní zabírá 37% děkanátu. V brandýském děkanátu je rovněž specifické, že značný podíl zabírá patronát městský. Ten je zmíněn v různých letech u dvanácti kostelů. U některých kostelů se však podílí postupem doby jak patronát městský tak i panský. Jinde se zase na čas střídá s patronátem církevním. Tak je tomu například v Proseku, kde patronát městský převažuje, ale v letech 1407 – 1408 je zmíněn patronát církevní. Panský tak z celkového spektra kostelů brandýského děkanátu převažuje u 8 kostelů. To představuje celých 33% děkanátu. To je poměrně vysoké číslo. A když vezmeme v úvahu i případy, kdy se měšťané podíleli na patronátu kostela alespoň jen v některém období, zjistíme, že se alespoň po nějaký čas, podíleli na patronátu dokonce 50% kostelů. Měšťané, kteří se takto na patronátu podíleli, jsou samozřejmě měšťané z Prahy. Nejčastěji ze Starého města Pražského, ale jsou zde časem zastoupeni i obyvatelé Nového města. Významnou skupinu však tvoří také Pražané, jež postupně přenášejí svá sídla z Prahy na venkov. Zakupují zde statky i tvrze a přesídlují na venkov. Své majetky v Praze však většinou neopouští. Důvod proč je zastoupen v patronátních právech tak významně městský živel, bude právě poloha děkanátu v blízkosti Prahy. Stejný důvod zřejmě bude pro zastoupení vysokého počtu církevních patronátů. Blízkost brandýského děkanátu Praze, kde se nachází mnoho církevních institucí, jež drží v okolí své prebendy, je také příčinou mnoha patronátních práv ke kostelům. Na patronátech zdejších kostelů se například podílí řád Křižovníků s červenou hvězdou, boleslavská kapitula, kapitula při sv. Vítu na Pražském hradě, či kapitula vyšehradská. Zbývajících asi 30% připadá na šlechtický patronát, to však

platí pouze, pokud budeme uvažovat o všech případech šlechtických patronátů v různých obdobích. Tedy i v případech, kdy se patronát uplatnil jen po určitou dobu. Pokud bychom do výčtu kostelů zahrnuli jen kostely, u nichž v pojednávaném období šlechtický patronát převažoval, dostali bychom se k počtu 4 kostelů. To je z celkového počtu pouhých 16%.

Tab. 11) patroni

<i>kostel</i>	<i>rok</i>	<i>patronát</i>	<i>kostel</i>	<i>rok</i>	<i>patronát</i>
Brandýs	1354	Páni z Michalovic	Mochov	1367	Nymburský Petr
	1407			1377	Nymburský Pešek
Čakovice	1372	Rokycanská Eliška		1396	Falcner Hertvík m.
	1380	Rost Mikuláš		1407	Stibor Těchonic
	1395	Genher František		1415	Jenštejn Jindřich
	1414	Jakoubek rychtář	Nehvizdy	1373	Klučovský Pešek, Mikuláš
Čelákovice	1396	páni z Okoře		1396	Klučovský Jan a Jan Beškovec
	1400	Johánek z Čelákovic		1417	Lobkovic Mikuláš
	1406	Bernásek Johánek			
		Jindřich z Cách	Počernice	1358	Pušova Dorota
Dřevčice	1397	Ol. biskup Mikuláš		1382	Jan z Cách
	1418	Janek z Chotimic	Prosek	1356	Pušvicer m.
Hloubětín	1365	Křižovníci s hvězdou		1367	Dlouhý Mikuláš m.
	1419			1395	Bavorova Kristýna
Hovorčovice	1359	kanovník bolesl. kapituly		1407	kan. Augustiniánů na Karlově
	1409			1416	Čotrova Maruše, m.
Hrádek	1411	kanov. kap. od Apolináře	Sluhy	1380	Čotrova Klára m.
	1418		Svémyslice	1374	ab. kl. sv. Jiří v Praze
Jirny	1389	Mikuláš z Klučova		1380	ab. kl. sv. Jiří v Praze
	1367	Klučovský a m. Polkonis	Svrčovice	1370	kan. sv. Víta v Praze
	1408	Beškovec Ulrich		1390	
			Třeboradice	1376	kan. sv. Víta v Praze
				1412	
Kostelec	1359	Hynek z Kostelce	Újezd	1374	prob. kl. na Zderaze
	1415	Aleš z Dubé		1393	
Kyje	1392	arciděk. bílinský	Vinoř	1358	Rembot m.
	1380			1365	Petrman z Vnoře, m.
Lhota	1402	Petr z Květnice m.		1405	Jan od věže odjinud z Vnoře
	1360	Václav Vaněk měšt.		1419	Jan Dubeč od Věže odj. z Vnoře
	1377	Bohuslav Pešlin m.	Vyšehořovice	1361	kan. Vyšehradského k.
Litožnice	1358	Nevlas z Litožnice		1418	
	1397	Štěpán Litoměřický z Litož. m.	Zápy	1364	Vaněk ze Záp a Jol Vztekleč m.
	1419	Pecman z Babic a Fr. Buben m.		1373	Petr Noss (neuv.)
				1403	Heklik Mikuláš ze Záp

Celkově je však obtížné, takto přesně procentuálně na daném území jednotlivé druhy patronátů porovnávat. Je třeba pracovat s jistou odchylkou, abychom mohli stanovit jednotlivý poměr patronátů pro celé pojednávané období. Jisté však je, že převažuje patronát církevní, s patronátem městským. Patronát šlechtický je ve výrazné menšině. Ze zjištěných poznatků se však nedá jednoznačně říci, že by se jeho podíl s postupem doby rovnoměrně snižoval či zvyšoval. Spíše dochází k určitým výkyvům, momentálním změnám oběma směry. Stabilní patronátní práva jsou zejména u kostelů, které jsou v rukou církevních, případně šlechtických. Takto si například po celé období drží v Brandýse patronát pání z Michalovic. Z církevních patronů můžeme jmenovat kanovníky od sv. Víta v Praze, kteří mají po celou dobu patronát ve Svrčovicích a Třeboradicích nebo vyšehradské kanovníky, kteří drží patronát kostela ve Vyšehořovicích. Oproti tomu, na typicky městském patronátu v Proseku, se v období od roku 1356 do 1416 podíleli 4 měšťané a ve dvou případech dokonce kanovníci Augustiniánů na Karlově. Situace byla tedy značně proměnlivá. Zvláštním případem je kostel v Kyjích. Tento kostel byl přímým zbožím arcibiskupa. Arcibiskup si však nedržel všechny patronáty u svých statků, některé postoupil některým hodnostářům. Tak se to stalo i u Kyjí, kde měl podací právo bílinský arcijáhen. Respektive, dosazoval ke kostelu klerika s pravomocemi faráře.

6. 5. FARÁŘI, JEJICH PROHŘEŠKY A SOUDY

Při vizitacích v roce 1380 se projednával především jeden převažující problém – klerici si drží konkubíny. Těžko soudit jaká byla úspěšnost Pavla z Janovic při vyšetřování těchto přečinů kleriků. Je možné, že některé prohřešky zůstaly nezjištěny. I tak nám protokol poskytuje neocenitelný pramen ke zjištění alespoň nějakých informací o životě kleriků. V brandýském děkanátu bylo v průběhu roku zjištěno, že při kostele nebo jinde, si klerici drželi 9 konkubín. Bylo tomu tak buď v době vizitace, nebo dříve. V pěti případech bylo klerikovi pohroženo nějakým trestem, pokud se konkubíny nezbaví. V ostatních případech buď zůstala věc nedořešena, nebo se nám o jejím řešení nedochovala zpráva. Obvyklá hrozba trestu za tento prohřešek byla pokuta a hrozba vězení. V brandýském děkanátu byla výše hrozící pokuty 5 kop grošů, v jednom případě také 6 kop grošů. Tato suma byla tedy zřejmě ustálená a nesouvisela se zámožností faráře, ale spíše s jeho prohřeškem. Jinak to bylo u hrozby vězením. Jeho výše také nezávisela na majetnosti a spíše odrážela závažnost prohřešku, ale výše hrozícího trestu byla různá. Pohybovala se mezi jedním až šesti měsíci vězení.

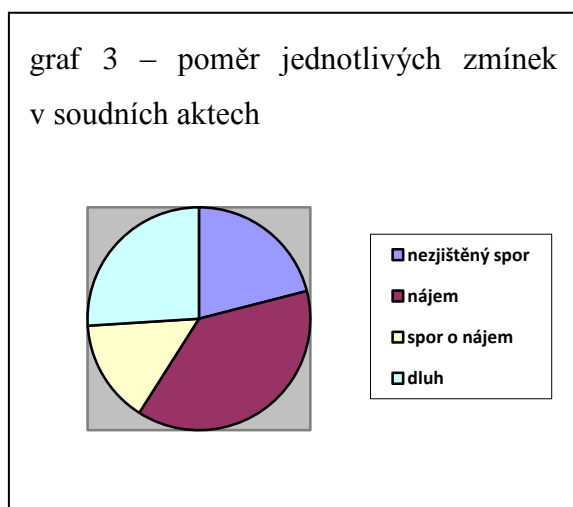
Při vizitacích nebyly zjištěny jen konkubíny, ale dokonce i děti farářů. Tyto měly samozřejmě také opustit kostel s jejich matkou. Při vizitacích se projednával budoucí osud 6 dětí kleriků. Mezi takto hřešícími osobami nebyli jen faráři, ale i vikáři nebo nájemníci fary. Další prohřešky, jež se projednávaly, bylo časté popíjení, případně hra v kostky či jiné hazardní hry. V brandýském děkanátu byl takovým známým pijanem jistý Mořic řečený Pivče. Jeho přízvisko leccos napovídá. Že Pivče pije, bylo obecně známo mezi faráři celého děkanátu. Tento farář z Třeboradic hrál také kostky. Nakonec se ještě přiznal, že občas také ulehne vedle ženy, ale žádnou si nedrží. Bylo mu pohroženo trestem pokuty 5 kop grošů a třemi měsíci vězení.

V neposlední řadě byly projednávány věci s duchovním související. Ve dvou případech bylo konstatováno, že baptisterium nestojí odděleně. Ve stejném počtu případů bylo faráři vytýkáno, že nemá odděleně uložené svátosti. Dvakrát neměl farář svázaná statuta, jednou žaltář. Bylo jim nařízeno, aby sjednali do 14 dní nápravu. Dva klerici byli také vyzváni, aby do několika dní předložili kridu, kterou neměli u sebe. Vypadá to, že největším problémem však byly konkubíny.

Tab. 12) - spory a prohřešky farářů

kostel	rok	farář	soudy spory	prohřešky konkubína	děti	hrozby trestu	
						pok	věz
Hrádek	1380	Petr		konk. Zdenka, syn	2		6m
Brandýs	1384	Matyáš	N - spor nevzdal. z Phy 1x nájem			5 kop	
Čelákovice	1396	náj. Šimon	1x spor o nájem 2x nájem				
Hovorčovice	1380	vik. Matěj Blahoň	1x nájem	konk. Žofka (Kačka)	2	6 k. gr.	2m.
Jirny	1374	Václav	N - spor				
Jirny	1380	vik. Martin z Týnce	1x nájem	vik. hraje kostky			
Kostelec	1408	náj. Jan	N - spor				
Kyje		Petr Mikuláš z Přerova	N - spor				
Kyje	1380	vik. Jan		má ženatého syna statuta nsváz. svátosti neoddel.	1		
Lhota	1380	Matěj		nesváz.žaltář			
Litožnice	1408	náj. Martin	spor o nájem 2 k. gr. dluh 3zl. 1x nájem	konkubína			
Nehvizdy	1380	Václav		nesváz. statuta neoddel. svátost konk. Mareta dítě	1		
Nehvizdy	1396	Adam	dluh 66 gr.				
Počernice	1380	Jakub		baptisterium není odděleně			
Počernice	1380	vik Petr z Klobouk		vik. Hraje kostky			
Počernice	1408	Chval	dluh 70 gr.				
Prosek	1380	Mikuláš	3x nájem	konk. Kunka ve Střížkově			
Sluhy	1379	Maniš	spor o desátky				
Sluhy	1396	Petr	spor s oltářníkem v Praze				
Svémyslice	1380	Jan	dluh faráři ve Dvoře 4 k.gr.				
Svémyslice	1408	Ulrich	spor o desátek				
Svrčovice	1380	Bartoloměj		nesváz. statuta f. konk. Stanka f. hraje kostky			3m
Třeboradice	1373	Petr	dluh 90 gr. faráři ze Lhoty				
Třeboradice	1380	Mořic řeč. Pivče		f. moc popíjí hraje kostky konkubína		5k. gr.	3m.
Újezd	1380	Hanek		f. má konkubínu Zdenku v Praze			
Vinoř	1380	vik. Martin		konkubína v Praze			
Zápy	1380	Petr		konk. Dorota		5k. gr.	1m.

Ze soudních sporů kleriků brandýského děkanátu se nám zachovaly drobné zmínky v soudních aktech, zmínky jsou však většinou kusé a nezachycují samotné jádro sporu. Jedná se o různé úřední akty, nařízení, konstatování o ustavení prokurátorů a podobně. Takto například, v blíže nezmíněném sporu, bylo v roce 1384 nařízeno brandýskému faráři nevzdalovat se podobu čtrnácti dní z Prahy. Často lze ze zmínek alespoň zjistit jméno faráře, nebo jiné osoby při kostele. Tak je tomu například v případech faráře a střídníka v Kostelci. V některých případech se jedná o spor o nájem. I v těchto případech však nebývají často zmíněny podrobnosti. Ze zmínek se tedy alespoň dozvídáme, že takový nájem existoval a zjišťujeme jména osob. Jinak je to u ujednání o nájmu. Z takových zápisů můžeme zjistit, že byl dojednán nájem, na jak dlouhou dobu a za jakou náhradu. V brandýském děkanátu máme takto zmíněny nájmy v Proseku, Jirnech nebo Brandýse. V několika případech je také zmíněn spor o nájem. Například farář z Čelákovic vedl s nájemníkem spor o dlužný nájem v roce 1396. Dlužné nájemné představovalo 98 grošů, 3 strychy ječmene a 30 strychů pšenice. Ani v tomto případě však nemáme zmíněno, jak spor skončil. Dalšími typy zmínek jsou různé dlužné poplatky, nebo i jiné dluhy. Takto je zmíněno, že mají dluh faráři Petr z Třeboradic nebo Jan ze Svémyslic.

Nájmy jsou v případě kleriků brandýského děkanátu nejčastější zmínkou. Dalším v pořadí jsou zmínky o dluzích. Soudní akta jsou v případě Brandýsa také bohatá na zmínky o různých osobách, o nichž se však bohužel nic bližšího nedozvídáme. Děkan, student, klerik, rychtář, farář či rybář, to jsou například zmíněné osoby v Brandýse. Opravdu pestrá sbírka osob ze všech vrstev obyvatelstva, stavu světského i duchovního. Koncem 14. století musela být brandýská aglomerace živým a rozvíjejícím se organismem.

Tab. 13) Kostely a osoby při farách

vysvětlivky: patronát P-šlechtický, C-církevní, M-městský

kostel	zasvěcení	zm.farářů	zmíněno vikářů	další zmíněné osoby	confirma ce jinam	patronát	pravděp. vznik	zmíněn v pram.
Hrádek	sv. Petr	5	0		1	C	1290	1304
Brandýs	sv. Vavřinec	9	1	vikář	1	P	1280	
Čakovice	sv. Remigius	5	0	stříd Jakeš	0	M		1352
Čelákovice	Nanebevzetí panny Marie	8	1	vikář náj. Šimon	0	M		1352
Dřevčice	sv. Bartoloměj	5	1	vikář	0	C,P	1100	1352
Hloubětín	sv. Jiří		0	náj. Vít z Vitingau	0	C		1352
Hovorčovice	sv Jan Křtitel	11	1	vik. Matěj Blahoň zvoník Vrbata náj. Mikuláš	0	C	1300	1352
Jirna	sv. Petr	8	1	vik. Martin z Týnce náj. Mařík náj. Mikuláš náj. Aleš z Unhoště	0	P,M		1352
Kostelec	sv. Martin	6	2	vik. Havel vik. Pavel náj. Jan	1	P	1250	1352
Kyje	sv. Bartoloměj	4	1	vikář Jan	0	C	1139	1139
Lhota	nezasvěcený	5	1	vikář Albert	0	M		1352
Litožnice	nezjištěno	8	0	náj. Sobotka náj. Martin	0	M		1352
Mochov	sv. Bartoloměj	7	0		0	P,M,P	1350	1352
Nehvizdy	sv. Václav		0		0	P	1250	1352
Počernice	Nanebevzetí panny Marie	10	0	vikář Petr z Klobouk	3	M	1200	1352
Prosek	sv. Václav	8	1	vikář Antonín z Koj. náj. Mikuláš náj. Filbert náj. Albert	0	M,C,M	1100	1352
Sluhy	sv. Vojtěch	3	1	vikář Václav	0	M	999	1270
Svémyslice	sv. Prokop	4	1	vikář Jan	0	C		1352
Svrčovice	Stětí sv. Jana Křtitele	8	0		0	C	1310	1352
Třeboradice	Nanebevzetí panny Marie	4	0			C		1369
Újezd	sv. Bartoloměj	6	1	vikář konkubína Zdenka	0	C		
Vinoř	Povýšení sv. Kříže			vikář Martin bývalý vikář Kuneš oltářník Herman	0	M	1130	1352
Vyšehořovice	sv. Martin	8	0		0	C	1329	1329
Zápy	sv. Jakuba většího	5	1	vikář Václav zvoník Jakub hospodyně Mara	1	P, M		1352

Je také důležité, že z těchto pramenů, ať už to je vizitační protokol nebo soudní akta, zjišťujeme mnohé další osoby při kostelech. Jsou to nájemci far, vikáři, zvoníci, hospodyně a podobně. V tomto směru jsou to prameny neocenitelné. Jeden vikář byl zmíněn téměř u každého kostela. Pouze v Kostelci jsou zaznamenáni v roce 1980 vikáři dva. To koresponduje s bohatstvím kostela. Zmínku o oltárníkovi se podařilo nalézt pouze jednou. K oltáři sv. Marie byl confirmován oltárník Herman. V děkanátu také nalézáme zmínku o dvou zvonících. Akademický titul se ve zmínkách u farářů se objevuje jen zřídka, takto jsou zmíněni faráři Zdeněk v Hloubětíně, Sulko v Nehvizdech, nebo Martin na Proseku. Z dalších osob při faře jsou také zmíněny hospodyně. Život na faře byl pestrý.

7. ZÁVĚR

Od svých počátků nezávislosti byla církevní správa na českém území něčím novým. Světská správa se v té době stále sestávala ze správy královské, panské a městské. Z většiny se tedy správa země opírala zejména o dědičný systém. Světská správa nad určitým územím se v podstatě dědičně předávala, bez možnosti ovlivnit tuto skutečnost shora. Výjimkou byla částečně města, ta však byla omezena na úzký okruh osob spadající pod městskou pravomoc. Byla omezena také územně a především bylo stále značné množství měst pod správou šlechty, tedy mimo působnost královské moci. V církevní správě naopak plně záleželo na vůli nadřízeného, zda bude příslušná osoba do svého úřadu ustanovena. Podřízený byl tedy plně závislý na vůli nadřízeného. Jednalo se o systém propracovanější jak ve způsobu volby správných zástupců, tak v systému předávání příkazů podřízeným a zejména jejich závislosti na nadřízeném. Koncem 14. století se církevní správa i v nižších stupních vyvinula v homogenní celek. Zprávu o již vypracovaném systému správy na úrovni farností a děkanátu nám poskytují četné prameny písemné povahy. Studium takovýchto pramenů nám umožňuje učinit si podrobnější obraz o takové správě a vůbec o působení a životě kléru v děkanátu. Rozhodl jsem se z tohoto hlediska pojednat o brandýském děkanátu, který dosud na této úrovni nebyl zpracován.

Ve své práci jsem se snažil postihnout brandýský děkanát jako celek v co možná největším rozsahu. Uvědomil jsem si ovšem, že bude tuto práci třeba omezit v určitých hranicích. V jednom směru je to omezení pouze na území děkanátu. Jakékoli větší přesahy by si vyžádaly rozsáhlejší srovnávání a zaváděly by k jinému cíli, než jsem si vytýčil. Důležité bylo také ohraničení časové. Snažil jsem se držet období pozdního středověku. Vzhledem k rozsahu práce a pramenům souvisejícím s daným tématem jsem se zabýval především obdobím druhé poloviny 14. století a počátkem 15. století, až do počátku husitských válek. V tomto bodě jsem práci vymežil rokem 1420. V poslední řadě je to omezení tematické. Snažil jsem se ve své práci držet tématu a pojednat především o církvi a její správě, a to zejména v oblasti farností spadajících do pojednávaného děkanátu. Obecnější historické souvislosti v daných lokalitách jsem se tedy snažil pojmut jen stručně.

Brandýský děkanát má některé své specifčnosti. Jednak je to jeho velikost. Děkanát se počítá k nejmenším, obsahuje 24 farních kostelů, proto jsem se odvážil jej zpracovávat celý. Jeho dalším specifikem je blízkost jeho území vůči Praze. Ta se projevila například na rozdělení patronátních práv, zejména vyšším podílu městského a církevního patronátu.

Další zjištěné skutečnosti naopak ukazují, že církevní správa na úrovni brandýského děkanátu se nijak nelišila od ostatních. Stejně jsou zmiňovány konfirmace kněží, jsou prováděny výměny farářů, nebo jsou prebendy uprázdněny jejich úmrtím. Při kostelech se vyskytují také vikáři a jiné další osoby. Jsou to například hospodyně, zvoníci, oltářníci. I když oltářník je v pramenech zmíněn v pojednávaném období pouze jeden. Faráři mají své prohřešky, drží si konkubíny, nemají svázána statuta. Dozvídáme se, že také faráři brandýského děkanátu pronajímají své farnosti a někdy také ve věci dlužných nájmu vedou vleklé spory. Také faráři a jiní klerici v děkanátu, stejně jako jiné světské osoby, dělají dluhy. Donací v děkanátu zmíněno mnoho není. Je možné, že byla finanční situace jednotlivých kostelů ustálená. Někdy také donátoři upřeli své zraky jinam a nadali kostely v jiných děkanátech. Jak tomu bylo například u kosteleckých měšťanů. I tak se však v tomto malém děkanátu projevují všechny typické znaky běžného fungování farností a jejich osazenstva. Zjišťujeme, že farář je součástí církve a tedy součástí její správy. Dozvídáme se o správních aktech, které byly prováděny v souvislosti s ustanovováním farářů. Z pramenů však také zjišťujeme, jak duchovní hřešili, že hráli kostky a drželi si konkubíny a že měli dokonce děti. Osoba faráře se nám tak stává najednou bližší. Obě součásti pohledu na faráře jsou důležité. Jedině tak nám lépe umožní blíže poznat nejen struktury středověké církve, ale i způsoby života jejich členů. Z těchto hledisek by práce umožňovala další případné rozpracování, spíše však v širších souvislostech, přesahujících jednak děkanát a jednak pojednané období.

8. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

- BOROŤÝ, Klement: Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. I., Praha 1873.
- BOROŤÝ, Klement: Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. II., Praha 1878.
- BOROŤÝ, Klement: Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. III., Praha 1879.
- BOROŤÝ, Klement: Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. IV., Praha 1883.
- BOROŤÝ, Klement: Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. V., Praha 1889.
- PODLAHA, Antonín: Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. VI., Praha 1927.
- PELIKÁN, Josef – PÁTKOVÁ, Hana: Libri erectionum archidioecesis Pragensis saeculo XIV. et XV. VII., Praha 2002.
- TINGL, František Antonín: Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim I/1., Praha 1867.
- EMLER, Josef: Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim I/2., Praha 1874.
- TINGL, František Antonín: Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim II., Praha 1868.
- EMLER, Josef: Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim III-IV., Praha 1879.
- TINGL, František Antonín: Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim V., Praha 1865.
- TŘEŠŤÍK, Dušan: Počátky Přemyslovců, NLN Praha 1997
- EMLER, Josef: Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim VI., Praha 1883.
- EMLER, Josef: Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim VII., Praha 1886.

- EMLER, Josef: Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim VIII.-X., Praha 1889.
- TADRA, Ferdinand: Soudní akta konsistoře pražské I., Praha 1893.
- TADRA, Ferdinand: Soudní akta konsistoře pražské II., Praha 1893.
- TADRA, Ferdinand: Soudní akta konsistoře pražské III., Praha 1896.
- TADRA, Ferdinand: Soudní akta konsistoře pražské IV., Praha 1898.
- TADRA, Ferdinand: Soudní akta konsistoře pražské V., Praha 1899.
- TADRA, Ferdinand: Soudní akta konsistoře pražské VI., Praha 1900.
- TADRA, Ferdinand: Soudní akta konsistoře pražské VII., Praha 1901.
- TOMEK, Václav Vladivoj: Registra decimarum papalium čili registra desátků papežských z diecezí pražské, Praha 1873.
- HLAVÁČEK, Ivan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka: Protocollum visitationis archidiaconatus Pragensis annis 1379–1382 per Paulum de Janowicz archidiaconum Pragensem factae, Praha 1973.
- EMLER, Josef: Decem registra censuum Bohemica compilata aetate bellum husiticum praecedente, Praha 1881.
- KLICMAN, Ladislav: Monumenta Vaticana I. Acta Clementis VI., Praha 1903.
- KROFTA, Kamil: Monumenta Vaticana V. Acta Urbani VI. et Bonifatii IX., Praha 1903.
- ERBEN, Karel Jaromír: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae I., Praha 1855.
- EMLER, Josef: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae II., Praha 1882.
- EMLER, Josef: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae III., Praha 1890.
- EMLER, Josef: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae IV., Praha 1892.
- SPĚVÁČEK, Jiří – ZACHOVÁ, Jana: Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae V., Praha 2005.
- FRIEDRICH, Gustav: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae I., Praha 1904-1907.
- FRIEDRICH, Gustav: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II., Praha 1912.

- FRIEDRICH, Gustav: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae III., Praha 1942.
- PALACKÝ, František: Archiv český III., Praha 1844.
- PODLAHA, Antonín, Akta korektorů duchovenstva a diecese pražské z let 1407-1410, Metropolitní kapitula sv. Víta, Praha 1921
- BRANDL, Václav, Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, Brno 1850
- EMLER, Josef, Pozůstatky desk zemských království českého v roce 1541 pohořelých, díl I. Praha 1870
- EMLER, Josef, Pozůstatky desk zemských království českého v roce 1541 pohořelých, díl II. Praha 1872

Literatura:

- ČECHURA, Jaroslav: České země v letech 1378-1437: Lucemburkové na českém trůně, Praha Libri, 2000
- DOLEŽALOVÁ, Eva: Svěcenci pražské diecéze 1395-1416, Praha 2010.
- DOLEŽALOVÁ Eva (edd): Co můj kostel dnes má, nemůže kníže odnít: věnováno Petru Sommerovi k životnímu jubileu, NLN Praha 2011
- HLAVÁVÁČEK Ivan, Církevní správa a její písemnosti na přelomu středověku a novověku, Karolinum Praha 1999
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost, Praha 2007.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka: Farní síť ve středověkých Čechách a možnosti jejího studia. In: Colloquia mediaevalia Pragensia 8, Praha 2007, s. 23-32.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka: Svět české středověké církve, Praha 2010.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; Farní síť ve středověkých Čechách a možnosti jejího studia, in: Colloquia mediaevalia pragensia 8, Církevní topografie a farní síť pražské církevní provincie v pozdním středověku, Praha 2007, s. 23 - 32
- HOFFMAN, František, Středověké město v Čechách a na Moravě NLN Praha 2009
- CHARVÁT, Josef: Farní osada Velké Čakovice, Praha 1902
- KLÁPŠTĚ, Jan: Proměna českých zemí ve středověku, NLN Praha 2005
- KUČA, Karel: Města a městečka v Čechách na Moravě a Slezsku, Praha 2000

- KURKA, JOSEF; Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecéze litomyšlská, Místopis církevní do roku 1421, Praha 1915
- LUTOVSKÝ Michal: Po stopách prvních Přemyslovců, Praha Libri, 2007
- PODLAHA, Antonín: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Karlínském, Praha 1901.
- PODLAHA, Antonín: Posvátná místa království Českého, díl II, Praha 1907
- POCHE, Emanuel a kol: Umělecké památky Čech, díl I, Academia Praha 1977
- POCHE, Emanuel a kol: Umělecké památky Čech, díl II, Academia Praha 1978
- POCHE, Emanuel a kol: Umělecké památky Čech, díl I, Academia Praha 1980
- POCHE, Emanuel a kol: Umělecké památky Čech, díl I, Academia Praha 1982
- PRÁŠEK, Justin Václav: Okres Brandejský nad Labem, Praha 1875
- PROFOUS, Antonín, Místní jména v Čechách, I.sv, Praha 1947
- PROFOUS, Antonín, Místní jména v Čechách, II.sv, Praha 1949
- PROFOUS, Antonín, Místní jména v Čechách, III.sv, Praha 1951
- PROFOUS, Antonín, Místní jména v Čechách, IV.sv, Praha 1957
- KADLEC, Jaroslav: Přehled českých církevních dějin I., Praha 1991.
- POLC, Jaroslav Václav: Kapitoly z církevního života Čech podle předhusitského zákonodárství. In: Pražské arcibiskupství 1344-1994, Praha 1994, s. 30-57.
- SEDLÁČEK, August: Hrady, zámky a tvrze Království českého XV., Praha 1893.
- SEDLÁČEK, August, Místopisný slovník historický království českého, Argo Praha 1998.
- SEIBT, Fridrich: Karel IV. císař v Evropě, NLN Praha 1999.
- SOMMER, Petr: Začátky křesťanství v Čechách, Praha 2001
- ŽEMLIČKA, Josef: Čechy v době knížecí, Praha 1997.

Internetové odkazy

- www.archivnimapy.cuzk.cz
- www.seznam.cz/mapy

8. 1. SEZNAM POUŽITÝCH ILUSTRACÍ, FOTOGRAFIÍ, TABULEK

- **obr.1** - Výřez pražské arcidiecéze - I.Hlaváček, Z.Hledíková - Vizitační protokol pražského arcijáhna Pavla z Janovic, s.9 - **str.20**
- **obr.2** - Rozložení kostelů podél cest - II.voj.mapování, www.seznam.cz/mapy -**str.21**
- **obr.3** - Brandýský děkanát - www.seznam.cz - **str.22**
- **obr.4** Brandýský zámek se švédským opevněním r.1640 (Z merianovy topografie)¹ K.KUČA, Města...I/215 - **str.23**
- **obr.5** - Brandýs, sv.Petr, Stabil. katastr www.archivnimapy.cuzk.cz - **str.24**
- **obr.6** - Půdorys kostela sv.Vavřince, Podlaha,Soupis památek, str.191 - **str.25**
- **obr.7** - Stabilní katastr ,<http://archivnimapy.cuzk.cz> - **str.26**
- **obr.8** - nový čakovický kostel - <http://archivnimapy.cuzk.cz> - **str.27**
- **obr.9** - Nový kostel v Čakovicích, foto autor. - **str.29**
- **obr.10** - Půdorys kostela PODLAHA, STITLER - Soupis památek s.162 - **str.30**
- **obr.11** - Čelákovice - stabil.katastr. <http://archivnimapy.cuzk.cz> - **str.31**
- **obr.12** - Dřevčice - II.voj.mapov. -www.seznam.cz/mapy - **str.32**
- **obr. 13** - sv Bartoloměj v Dřevčicích, foto autor - **str.33**
- **obr.14** - Hloubětín - sv.Jiří, Podlaha -Soupis památek.s.183 - **str.34**
- **obr.15** - Hloubětínský kostel - foto autor - **str.35**
- **obr.16** - Kostel. sv. Jana Křtitele - Podlaha - Soupis památek, s.185 - **str.36**
- **obr.17** - Hovorčovice, stabil.katastr, <http://archivnimapy.cuzk.cz> - **str.37**
- **obr.18** - Jirny, sv.Petra - Soupis památek s.198 - **str.38**
- **obr.19** - Jirny, stabil.katastr, www.archivnimapy.cuzk.cz - **str.39**
- **obr.20** - Kostelec n.L , náměstí z počátku 20. století - Kuča - Města, III/s.90 - **str.40**
- **obr.21** - Kostelec. sv.Martin - Podlaha - Soupis památek , s.92 - **str.41**
- **obr.22** - Kostelec n.L., stabil.katastr -www.archivnimapy.cuzk.cz **str.42**
- **obr.23** - Kyje, nápis z presbytáře - Podlaha - Soupis památek, s.210 - **str.43**
- **obr.24** - Kyje, sv.Bartoloměj foto autor - **str.44**
- **obr.25** - Kyje, stabil.katastr -www.archivnimapy.cuzk.cz - **str.45**
- **obr.26** - Les Fidrholec, místo dřívější obce Lhota - -www.seznam.cz/mapy - **str.46**

- **obr.27** - V Litožnici,- místo dřívější obce Litožnice, II.voj.mapování - -
www.seznam.cz/mapy **str.48**
- **obr.28** - Mochov – stabil.katastr - www.archivnimapy.cuzk.cz **str.50**
- **obr. 29** - Mochov, sv. Bartoloměj - foto autor - **str.51**
- **obr.30**- Nehvizdy, stabil.kat. -www.archivnimapy.cuzk.cz - **str.52**
- **Obr.31** - Nehvizdy sv.Václav Podlaha - Soupis **str.53**
- **obr. 32** - kostel Nanebevz.p.Marie -Podlaha, Soupis památek, s.283 - **str.54**
- **obr.33** - Počernice, stabil.katastr, www.archivnimapy.cuzk.cz - **str.55**
- **obr.34** - Prosek, sv.Václav-Podlaha - Soupis památek, - **str.56**
- **obr.35** - Prosek, stabil.katastr, www.archivnimapy.cuzk.cz - **str.57**
- **obr.36** - Sluhy, sv. Vojtěch, stabil.katastr, www.archivnimapy.cuzk.cz - **str.60**
- **Obr. 37** - Svémyslice, sv.Prokop - foto autor - **str.61**
- **obr.38** - Svémyslice, stabil.katastr, www.archivnimapy.cuzk.cz - **str.62**
- **obr.39** - Svrčovice, II.voj.mapování - www.seznam.cz/mapy - **str.64**
- **Obr.40** - .Třeboradice- Nanebevz. p. Marie, Podlaha-Soupis památek, s.316 - **str.65**
- **obr. 41** - Třeboradice, Nanebevz. p.Marie - Podlaha, Posvátná místa I/293 - **str.66**
- **obr.42** - Újezd, ještě s vyznačeným kostelem na Müllerově mapě z r.1720 -
www.archivnimapy.cuzk.cz - **str.67**
- **obr.43** - Vinoř, stabil.katastr, www.archivnimapy.cuzk.cz - **str.69**
- **obr.44** - Vinoř, Povýšení sv.kříže, Podlaha - Soupis památek, s.326 - **str.70**
- **obr.45** - Vyšehořovice, zřícenina původního kostela - foto autor - **str.71**
- **obr.46** - Zápy, stabil.katastr, www.archivnimapy.cuzk.cz - **str.72**

Tabulky

- tab.1 - počet zmínek o ustanovení faráře str. 74
- tab.2 - počet zmíněných farářů str.75
- tab.3 - délka působení faráře str.76
- tab.4 - počty farářů str.78
- tab.5 - počty úmrtí f. str.80
- tab.6 - počty rezignací f. str. 81
- tab.7 - výše desátků a počty kostelů str.83
- tab.8 - výše desátků str. 83

- tab.9 - donace str.85
- tab.10 - dluhy, nájmy str.86
- tab.11 - patronáty str.89
- tab.12 - spory a prohřešky farářů str.92
- Tab.13- Kostely a osoby při farách str.94

Grafy

- graf.1. 2. rozdělení patronátů str.90
- graf 3 poměr zmínek v AIu str.93